



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Využití volnočasových metod ve výchově k občanství

Vypracovala: Bc. Hana Hejlková
Vedoucí práce: Mgr. Richard Macků, DiS., Ph.D.

České Budějovice 2023

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Mgr. Richardu Macků, DiS., Ph.D. za cenné připomínky, rady, metodické vedení práce, dále konzultace a rovněž trpělivost při tvorbě této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma Využití volnočasových metod ve výchově k občanství jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 7. dubna 2023

.....

Anotace

Diplomová práce má formu metodického projektu, který zahrnuje konkrétní vyučovací jednotky. V první části práce je kladen důraz na průřezová témata a jejich postavení v rámci předmětu výchova k občanství na 2. stupni ZŠ. Na každé průřezové téma jsou vytvořeny dvě vyučovací jednotky, které jsou postaveny na metodách pedagogiky volného času a cílí na rozvoj volnočasové kompetence žáků. V návaznosti na konkrétní vyučovací jednotky následuje metodické odůvodnění ve dvou rovinách. První rovinu tvoří metodický rozpis přípravy, která podrobně rozebírá jednotlivé kroky, které by měly být realizovány v rámci výuky. Druhá rovina je tvořena metodickým odůvodněním zvolených organizačních metod a forem práce a jejich přínosu pro žáka ve školním i mimoškolním prostředí. V rámci výuky je kladen důraz na rozvoj volnočasové kompetence, která koreluje s využitím metod pedagogiky volného času.

Vybrané vyučovací jednotky budou následně uvedeny do praxe a kriticky posouzeny na základě pozorování. V teoretické rovině bude vyhodnoceno, zda propojení popsaných rovin obsahuje rámcovou shodu a zdali lze jejich vzájemným propojením dosáhnout pozitivního zhodnocení a očekávaného efektu.

Klíčová slova: *pedagogika volného času, metody a formy práce ve výuce, volnočasová kompetence, výchova k občanství*

Abstract

The diploma thesis takes the form of a methodological project that includes specific teaching units. The first part of the thesis focuses on the cross-cutting themes and their position within the subject of citizenship education at the second level of primary school. For each cross-cutting theme, two teaching units are created, which are based on the methods of leisure pedagogy and thus aim at the development of students' leisure competence. The specific teaching units are followed by a methodological rationale on two levels. The first level consists of a methodological outline of the preparation, which details the individual steps that should be implemented in the teaching units. The second level consists of a methodological justification of the chosen organisational methods and forms of work and their benefits for the pupil in the school and out-of-school environment. Within the teaching, emphasis is placed on the development of leisure competence, which correlates with the use of leisure pedagogy methods.

Selected teaching units will then be put into practice and critically assessed through observation. On a theoretical level, it will be evaluated whether the interconnection of the described levels contains a framework correspondence and whether a positive evaluation and the expected effect can be achieved through their interconnection.

Key words: *pedagogy of leisure, methods and forms of work in teaching, leisure competence, education for citizenship*

Obsah

| | |
|--|----|
| Úvod..... | 8 |
| 1. Vzdělávání ve 21. století..... | 9 |
| 1.1. Průřezová témata..... | 9 |
| 1.2. Metody pedagogiky volného času..... | 10 |
| 1.3. Výchova k občanství na 2. stupni ZŠ..... | 11 |
| 2. Osobnostní a sociální výchova | 13 |
| 2.1. Příprava na hodinu – Naše potřeby | 14 |
| 2.2. Příprava na hodinu – Město, ve kterém žijí | 20 |
| 3. Výchova demokratického občana | 27 |
| 3.1. Příprava na hodinu – Život ve společnosti | 28 |
| 3.2. Příprava na hodinu – Krása kolem nás..... | 33 |
| 4. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech..... | 37 |
| 4.1. Příprava na hodinu – Mezinárodní spolupráce..... | 38 |
| 4.2. Příprava na hodinu – Odlišnosti a předsudky ve společnosti | 45 |
| 5. Multikulturní výchova | 50 |
| 5.1. Příprava na hodinu – Respekt a tolerance..... | 51 |
| 5.2. Příprava na hodinu – Různé úhly pohledu..... | 57 |
| 6. Environmentální výchova | 63 |
| 6.1. Příprava na hodinu – Ochrana přírody, zvažování důsledků..... | 64 |
| 6.2. Příprava na hodinu – Vztah jedince k životnímu prostředí | 69 |
| 7. Mediální výchova | 75 |
| 7.1. Příprava na hodinu – Základní pojmy mediálního světa | 76 |
| 7.2. Příprava na hodinu – Reklama, reklamní spot..... | 80 |
| 8. Shrnutí..... | 85 |
| 8.1. Uvedení přípravy <i>Naše potřeby</i> do výukové praxe..... | 86 |
| 8.2. Uvedení přípravy <i>Život ve společnosti</i> do výukové praxe | 87 |

| | |
|---|-----|
| 8.3. Uvedení přípravy <i>Mezinárodní spolupráce</i> do výukové praxe..... | 88 |
| 8.4. Uvedení příprav do výukové praxe..... | 88 |
| Závěr | 90 |
| Seznam literatury | 91 |
| Příloha č. 1 – <i>Rozdělovače skupin ve třídě</i> | 95 |
| Příloha č. 2 – <i>Naše potřeby</i> | 101 |
| Příloha č. 3 – <i>Město, ve kterém žiji</i> | 104 |
| Příloha č. 4 – <i>Život ve společnosti</i> | 106 |
| Příloha č. 5 – <i>Kráska kolem nás</i> | 107 |
| Příloha č. 6 – <i>Mezinárodní spolupráce</i> | 109 |
| Příloha č. 7 – <i>Odlišnosti a předsudky ve společnosti</i> | 113 |
| Příloha č. 8 - <i>Respekt a tolerance</i> | 117 |
| Příloha č. 9 – <i>Různé úhly pohledu</i> | 120 |
| Příloha č. 10 – <i>Ochrana přírody, zvažování důsledků</i> | 123 |
| Příloha č. 11 – <i>Vztah jedince k životnímu prostředí</i> | 124 |
| Příloha č. 12 – <i>Základní pojmy mediálního světa</i> | 128 |
| Příloha č. 13 – <i>Reklama, reklamní spot</i> | 133 |
| Seznam zdrojů příloh | 134 |

Úvod

Průřezová témata tvoří nedílnou součást soudobého vzdělávání. Forma realizace těchto témat je poměrně volná. Každá škola si může zvolit libovolný způsob, jak daná témata bude realizovat. Jedna z možností, jak průřezová témata vyučovat, je integrovat tato témata do vyučovacího předmětu. Diplomová práce propojuje tematiku průřezových témat s předmětem výchova k občanství. Výchova k občanství tvoří součást vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, tím pádem poskytuje pestrou škálu možného propojení učiva s oblastmi, které nabízí jednotlivá průřezová témata. Současný *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* umožňuje vyučujícím předávat poznatky různými způsoby. V tomto případě dojde k propojení jednotlivých složek vzdělávání pomocí alternativních forem výuky, které jsou využívány zejména v pedagogice volného času. Tyto formy se zároveň zaměřují i na rozvoj klíčových kompetencí, na jejichž postavení se ve společnosti klade stále větší důraz.

Diplomová práce je realizována formou metodického projektu, jehož cílem je vytvořit 12 vlastních komplexních příprav na vyučovací hodiny do předmětu výchova k občanství. Každou vyučovací jednotku tvoří propojení vzdělávacího obsahu výchovy k občanství na 2. stupni ZŠ s průřezovým tématem, které vytyčuje RVP. Jednotlivé dílčí složky daných průřezových témat jsou integrovány do předmětu formou aktivit, jejichž cílem je nejen osvojení si vědomostí a dovedností v rámci těchto témat, ale i rozvoj volnočasové kompetence. Vyučovací jednotky tvoří komplexní celek, který obsahuje rozpis hodiny, metodický rozpis přípravy na hodinu, odůvodnění zvolených organizačních forem a metod práce a začlenění rozvoje volnočasové kompetence do vyučování. Realizace tematických celků probíhá za pomoci metod pedagogiky volného času, které vzdělávací proces směřují k naplnění stanovených edukačních cílů. Jednotlivé přípravy na vyučovací hodiny jsou podloženy teoretickým odůvodněním zvolených metod a postupů. Následně budou vybrané výukové materiály uvedeny do praxe a realizovány na základě vytvořených příprav.

Diplomová práce propojuje rovinu průřezových témat s výchovou k občanství, a to pomocí volnočasových metod. Cílem práce je objasnit, zda toto propojení průřezových témat s výchovou k občanství obsahuje rámcovou shodu a zdali se jejich vzájemným propojením dosáhne pozitivního zhodnocení a očekávaného efektu.

1. Vzdělávání ve 21. století

Vzdělávání minulých století připravovalo relativně stabilní prostředí nejen pro žáky, ale i pro pedagogy. Získané vědomosti mohly být využívány v průběhu celého života, na základě toho byly postaveny i didaktické metody a role pedagogů. 21. století se od rolí předchozích výrazně liší. Vyznačuje se zejména rychlostí a rozsahem společenských změn, které formují společnost a kladou i vyšší nároky jednotlivce ve společnosti. (Sieglová, 2019) Mnohem více se do popředí dostává potřeba: „hledání smyslu života, potřeba životních jistot, a to hlavně v přátelských vztazích, ve kterých existuje vzájemná sociální opora, potřeba pochopení současného světa, který se rychle vyvíjí a je ohrožován mnoha riziky (ekologie, terorismus, katastrofy různého druhu, kriminalita, agresivní vztahy...“ (Hanuš, Haková, 2021, s. 17) Generační rozdíly a odlišné pohledy na přístup k životu se v soudobé společnosti ještě více prohloubily. Právě vzdělávání je jedna z oblastí, kde došlo a stále dochází k výrazným rozdílům v chápání podstaty a cíle edukačního procesu.

Dnešní mladá generace nejen že má rozdílný pohled na svět, ale také informace o aktuálním dění přijímá pomocí jiných informačních kanálů. Na všechny tyto změny je nutné reagovat a přizpůsobit jim vzdělávací proces, aby žáci mohli najít své pevné místo a vytyčit si svou vlastní životní cestu. (Sieglová, 2019) Na základě těchto potřeb společnosti propojuje diplomová práce průřezová témata, která reflektují současnou podobu společnosti, s alternativními metodami výuky, které využívá zejména pedagogika volného času. Zmiňované metody se zaměřují na upevnění znalostí a dovedností pomocí přímé aktivity jednotlivých žáků. Díky tomu žák dostává příležitost si jednotlivé postupy nejen prodiskutovat s ostatními, ale i prakticky vyzkoušet a osvojit. Propojení těchto dvou rovin zastřešuje výchova k občanství, do které mohou být jednotlivá průřezová témata implementována a zároveň podpořena samotným obsahem tohoto vyučovacího předmětu.

1.1. Průřezová témata

Na změny kurikula mají vliv tři obecné aspekty: aktuální a předpokládané potřeby společnosti, rozvoj věd a potřeby jedinců vzdělávajících se v sociálních institucích. Mění se dobový kontext a tradiční pojetí kurikula přineslo potřebu vtělit „dovednosti pro všední dny“ do kurikulárních kánonů vzdělanosti a díky tomu kurikulum transformovat. (Valenta, 2013, s. 10, s. 17) *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* reaguje na potřeby společnosti a na problémy současného světa, které zavádí

do jednotlivých průřezových témat. Konkrétní průřezová témata mají jednotné zpracování, obsahují charakteristiku průřezového tématu, kde je zdůrazněn zejména význam daného tématu v základním vzdělávání a jeho přínos pro osobnost žáka v oblasti vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot. Obsah jednotlivých témat je zpracován do tematických okruhů, které nabízí škálu činností a námětů pro zpracování témat do učebních osnov. V rámci základního vzdělávání se žák musí seznámit se všemi tematickými okruhy jednotlivých průřezových témat. (RVP, 2021)

Průřezová témata zastřešují jednotlivé vzdělávací obory a vzájemně je propojují. Do vzdělávacích oborů vnáší aktuální problémy a témata, které se společnosti v současné době dotýkají. Řešený obsah se může týkat blízkého okolí žáků, ale i společnosti jako celku. Mezi průřezovým tématem a vzdělávacím oborem probíhá vzájemná interakce, kdy je skrze obor dílčí téma rozvíjeno a naopak. (Václavík, 2015)

„V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata: *Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova.*“ (RVP, 2021, s. 124)

1.2. Metody pedagogiky volného času

Předmětem pedagogiky volného času, jako pedagogického podoboru, není jen výchova ve volném čase, ale také výchova, která je realizována prostřednictvím metod, typických pro volnočasové aktivity. (Hofbauer, 2004) Metodou je rozuměn každý naplánovaný postup, který slouží k dosažení určitého cíle. V tomto případě se jedná o ucelený systém edukačních dovedností a činností pedagoga, který směřuje žáky k dosažení předem vytyčených vzdělávacích cílů.

„Klasifikace metod je v pedagogice volného času rozpracována buď málo, nebo nevhodně. V české literatuře je poměrně obtížné vůbec nalézt komplexně pojatý přehled metod výchovy ve volném čase. Většina z autorů ve svých dílech vychází z rozdělení jednotlivých forem výchovné práce ve volném čase a konkrétní metody pak vztahuje k těmto formám.“ (Dudová, Macků, 2021, s. 60) Všeobecným cílem výchovy ve volném čase je naučit žáka rozumět s volným časem hospodařit a využívat jej jako významnou životní hodnotu. Na základě tohoto cíle můžeme vyvodit několik dalších dílčích cílů jako např. žák bude rozvíjet své zájmy, bude schopen obhajovat a rozvíjet své specifické potřeby, bude volit účinné formy rekreace a bude veden k celoživotnímu učení

a poznávání. (Bendl a kol., 2015) „Výchova ve volném čase dává zejména prostor pro uspokojování a kultivaci potřeb (např. potřeba seberealizace, sociálních vztahů), pro uspokojování, usměrňování, rozšiřování a prohlubování zájmů a pro objevování a rozvíjení specifických schopností.“ (Pávková, 2014, s. 14-15) V rámci interakce v zájmových skupinách dochází k sociálnímu učení, osvojování si vědomostí a dovedností na základě sdílení informací jednotlivých žáků v rámci skupiny. V rámci skupin jsou žáci vedeni k interakci mezi sebou a zároveň je utvářen pozitivní vztah k celoživotnímu vzdělávání jako součást lidského života. (Pávková, 2014)

V rámci výchovy ve volném čase je možné využívat rozmanitých metod. „Zvláštní důraz je kladen na metody, které podporují aktivitu účastníků, zejména metody praktických činností, ze slovních metod zejména rozhovor. Svě nezastupitelné místo mají samozřejmě i metody názorné, pozorování a předvádění, a také celá škála slovních metod.“ (Pávková, 2014, s. 21) Svě využití zde najde i vysvětlování, vyprávění, výklad, popis a další slohové útvary realizované nejen písemnou, ale i ústní formou. Pávková a kol. (2008) přináší netradiční výchovné metody využívané v pedagogice volného času. Podle Novotné (2017) je například výchova zážitkem jedním ze způsobů, jak kromě fyzického výkonu rozvíjet i sebereflexi, reflexi sociální interakce a práci s prostředím.

Pávková (2014) upozorňuje, že i přes to, že výchova žáků ve volném čase není hlavní úkol základního vzdělávání, tak se propojení vyučovacího obsahu s časem mimo vyučování ukazuje jako velmi pozitivní a žádoucí. Zároveň úspěchy v zájmové činnosti se mohou pozitivně odrazit nejen na všeobecném rozhledu jednotlivých žáků, ale také na výsledcích školního vyučování.

1.3. Výchova k občanství na 2. stupni ZŠ

Výchova k občanství je vzdělávací obor spadající do oblasti *Člověk a společnost*. Zmiňovaná vzdělávací oblast se zaměřuje na rozvoj potřebných znalostí a dovedností u žáků takovým způsobem, aby jim bylo co nejvíce umožněno aktivní zapojení do života v současné demokratické společnosti. Žák je seznámen s důležitými společenskými jevy, které ovlivňují nejen jeho aktuální život, ale i jeho budoucnost. „Zaměřuje se na utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí příslušnosti k evropskému civilizačnímu a kulturnímu okruhu a podporuje přijetí hodnot, na nichž je budována současná demokratická Evropa, včetně kolektivní obrany.“ (RVP, 2021)

Dle *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (2021)* se vzdělávací obor *Výchova k občanství* zaměřuje na tvorbu kvalit, které žákům umožní začlenění do společnosti, ve které se budou moci aktivně realizovat a prosazovat své názory. K tomuto pojetí je nutné vytvořit u žáků i pozitivní vztah k sobě samým, učít je uplatňování mravních principů a vyjadřování vlastních názorů. Výchova k občanství učí žáky rovněž respektovat a uplatňovat mravní principy a pravidla společenského soužití a zároveň přebírat odpovědnost za vlastní názory, chování a jednání. Vzdělávání žáků v dané oblasti směřuje k pochopení současného světa i jeho možných budoucích proměn.

2. Osobnostní a sociální výchova

Školní vzdělávací systém se vždy hlásil k osobnostně-sociálnímu a morálnímu rozvoji jedinců. V posledních letech je kladen zřetel zejména na rozvoj životních dovedností a postojů, které jedinec využije v rámci života v soudobé společnosti. Osobnostní a sociální výchova byla začleněna jako první z tzv. průřezových témat při reformě národního kurikula v letech 2003-2005. (Valenta, 2013, s. 34-36)

Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova v základním vzdělávání se zaměřuje zejména na formativní prvky s důrazem na každodenní využití v běžném životě. Téma cílí na individuální potřeby jednotlivých žáků. V rámci zaměření na jedinečnost se snaží prostřednictvím učitele pomáhat žákům hledat vlastní životní cestu, která povede ke spokojenosti založené na pozitivně laděném vztahu nejen k ostatním lidem a světu, ale i k sobě samému. V oblasti vědomostí, dovedností a schopností je žák veden zejména k porozumění sobě samému, přičemž se snaží zvládnout své vlastní chování, utvářet kladné mezilidské vztahy nejen ve třídním kolektivu, ale i mimo něj. Zřetel je kladen na rozvoj spolupráce a uvědomění si její hodnoty. V této oblasti se žák učí respektovat názory ostatních, přičemž si uvědomuje hodnotu různorodosti názorů a přístupů k řešení problému. Součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání jsou k nalezení v oblasti Osobnostní a sociální výchova tři tematické celky – osobnostní, sociální a mravní rozvoj jedince. (RVP, 2021, s. 125)

Dle Valenty (2013, s. 41) stojí Osobnostní a sociální výchova na třech klíčových didaktických principech. První princip tvoří praktická činnost, při které je žák během výuky veden praktickými metodami, které si osvojuje. Druhý princip je zaměřen na zosobnění. V rámci tohoto principu se učitel věnuje osobně žákovi a jeho životu. Třetím principem je princip provázející. V rámci tohoto principu není učitel direktivní autoritou, ale pouze průvodcem, který směřuje žáka a pomáhá mu hledat jeho vlastní cestu. Srb (2007) se s Valentou (2013) v tomto pojetí shoduje a zároveň upozorňuje na nutnost provázování jednotlivých témat se zkušenostmi a potřebami žáků. Osobnostní a sociální výchova pomáhá žákům utvářet pohled nejen na společnost, ale vede je i k poznání jich samotných. V tomto případě se učivem stávají všichni jedinci třídního kolektivu. Cílem je nastínit žákům různé možnosti při hledání vlastní životní cesty.

2.1. Příprava na hodinu – Naše potřeby

Třída: 7. ročník

Téma: Naše potřeby

Cíl: Žák uvede příklady různých životních potřeb. Žák navrhne pyramidu svých vlastních životních potřeb a zdůvodní význam pozic pro zvolené potřeby.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

- Žák si osvojuje vztah k sobě samému a je veden k sebepoznání.
- Žák respektuje názory ostatních a uvědomuje si různorodost potřeb lidí ve společnosti a zdůvodní svůj výběr.

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---|--|--|---|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy, představení tématu – <i>Naše potřeby</i> | | | |
| 2. | 7' | Tvorba skupin, skupinová práce s myšlenkovou mapou | Skupinová práce <i>Příloha č. 1</i> | Kartičky na rozřazení do skupin Předtištěná myšlenková mapa | Žák uvede příklady různých životních potřeb |
| 3. | 11' | Tvorba pyramidy potřeb na základě příběhu | Skupinová práce | Příběhy lidí | |
| 4. | 10' | Představení příběhu celé třídě a diskuze nad vytvořenou pyramidou potřeb | | | |
| 5. | 6' | Tvorba vlastní pyramidy potřeb | Samostatná práce | <i>Příloha č. 2</i> | Žák navrhne pyramidu svých vlastních životních potřeb |
| 6. | 5' | Párový dialog nad vlastní pyramidou potřeb + odpovědi na otázky | Párový dialog | Připravené otázky pro párový dialog | Žák zdůvodní výběr pozic pro jednotlivé potřeby |
| 7. | 5' | Reflexe hodiny formou skupinové diskuze | Řízená diskuze | | |

Metodický rozpis přípravy – *Naše potřeby*

Tématika potřeb je dle učebnice Fraus (2019) řazeno do 7. ročníku základních škol. Toto téma navazuje na učivo z 6. ročníku, kde se žáci již s výkladem o potřebách společnosti a jednotlivce setkali.

Přivítání žáků, zápis do třídní knihy, představení tématu

V rozsahu jedné minuty pedagog přivítá třídu, zajistí administrativní záležitosti a představí téma hodiny. Představení tématu je realizováno krátce frontální formou, přičemž pedagog pouze upozorní na návaznost tématu s učivem z 6. ročníku.

Tvorba skupin, skupinová práce s myšlenkovou mapou

První aktivitu v hodině bude tvořit skupinová práce s myšlenkovou mapou. Žáci budou rozděleni do skupin náhodně. Náhodné rozdělení učitel provede formou rozlosování za pomoci čtvercových rozdělovačů do skupin viz. *Příloha č. 1*. Skupiny bude tvořit cca 5 žáků, počet je možné měnit na základě počtu žáků ve třídě. V rámci této aktivity jsou žáci seznamováni s jednotlivými potřebami člověka, které následně budou schopni vyjmenovat i včetně příkladů.

Každá skupina dostane předtištěnou myšlenkovou mapu viz. *Příloha č. 2*, do které na základě žákovské spolupráce a znalostí z předchozích ročníků doplní další potřeby, které jedinec může mít. Mapa obsahuje předtištěná pole na doplnění, nicméně žáci si dle vlastního uvážení mohou dokreslit další. Následně každá skupina dostane jiný příběh s fotografií, ke kterému společně vytvoří pyramidu potřeb na základě diskuze ve skupině. V závěru si každá skupina vybere „*mluvčího*“, který přečte příběh a odůvodní výběr potřeb.

Tvorba vlastní pyramidy potřeb

Žáci si po vzoru pyramidy tvořené v předchozí aktivitě vytvoří pyramidu potřeb, se kterou se oni sami ztotožňují a odpovídá jejich životním potřebám.

Párový dialog nad vlastní pyramidou potřeb + odpovědi na otázky

V rámci párového dialogu žáci porovnájí své pyramidy potřeb a zdůvodní, proč volili danou pozici pro konkrétní potřebu. Cílem aktivity je, aby si žáci uvědomili, že i lidé žijící ve stejné zemi, v podobných podmínkách mohou životní potřeby volit jinak.

V rámci párového dialogu žáci zodpoví otázky, které pedagog napíše na tabuli nebo promítne pomocí projektoru.

- Shodují se vaše pyramidy potřeb? Pokud ne, prodiskutujte rozdíly.
- V čem se vaše volby shodují a v čem naopak liší?
- Vysvětlete, proč jste právě na spodní pozici zvolili danou potřebu?
- Vysvětlete, proč jste právě na vrchní pozici zvolili danou potřebu?

Reflexe hodiny formou řízené diskuze

Na závěr hodiny třída prodiskutuje dosavadní poznatky na základě pedagogem řízené diskuze. Pedagog bude směřovat k závěru žakovského uvědomění, že všichni máme určité potřeby, ale jejich pořadí záleží pouze na nás a naší životní cestě.

- Co si myslíte, že nejvíce ovlivňuje pořadí našich potřeb?
- Co má na naše potřeby největší vliv?
- Na co jste přišli při sestavování pyramidy při skupinové práci? Co z toho vyplývá?
- Jak moc jste se shodovali v porovnávání potřeb při práci ve dvojicích?
- Překvapilo vás něco? Bylo pro vás jednoduché vytvořit vlastní pyramidu potřeb?

V jednotlivých aktivitách jsou hojně užívány fotografie, které mají působit poutavým a inspirativním způsobem. Zdroje fotografií jsou uvedeny v *Seznamu zdrojů příloh*. Žáci v hodině dostanou možnost do samostatného listu nahlédnout. Důvodem oddělení zdrojů je, aby zdroje nezasahovaly do grafického zpracování jednotlivých aktivit a tím nenarušovaly vyučovací proces.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Naše potřeby*

Žáci se během hodiny zapojují do skupinové práce. Nejprve při tvorbě myšlenkové mapy. Myšlenková mapa je vhodná aktivita, která využívá a podporuje mnoho funkcí mozku, zejména paměť. (Buzan, 2011) Z tohoto důvodu byla aktivita zvolena na začátek hodiny, kdy si žáci pomocí mapy propojí učivo s již známým učivem z šestého ročníku. Propojení může nastat i na základě předkreslených hlavních linií mapy, které žákům mohou napovědět, jakým směrem se při tvorbě mapy mohou vydat. Při této aktivitě žák pracuje ve skupině, nicméně každý žák si tvoří svůj individuální náčrt mapy po kreativní stránce.

Skupinová práce je vhodnou volbou, pokud chceme, aby skupina jednotlivců pracovala na dokončení společného úkolu a při tom se u nich rozvíjela komunikační a sociální dovednost. Skupinová činnost „rozvíjí schopnost dialogu, rozhodování, řešení problémů, konfliktů i kompromisu.“ Zejména schopnost kompromisu a schopnost vedení dialogu bude rozvíjena při tvorbě pyramidy potřeb na základě vzorových textů. Během práce je aktivována složka produktivních i receptivních dovedností. (Sieglová, 2019, s. 54) Skupinová práce byla zvolena i na základě propojení s dalším úkolem, kterým bude samostatná práce. Diskuze během skupinové práce dává žákům příležitost, aby sami objevili důležitost hodnot lidských potřeb a následně tento poznatek byli schopni aplikovat na svou vlastní situaci. Vzájemná spolupráce povzbudí a inspiruje žáky k přenesení obecných rysů potřeb do jiného kontextu, kterým je tvorba vlastní pyramidy potřeb. (Play It Fair, 2009)

Žáci si nejlépe osvojí poznatky na základě praktické aplikace do osobního života. V rámci této aktivity si žáci poznatky procvičí a zjistí jejich postavení v praktickém životě. (Srb, 2007) K osvojení a propojení těchto linií je využita metoda samostatné práce žáků, při níž si žáci vytvoří vlastní pyramidu potřeb. Následně bude každý žák svůj výsledek sdílet se spolužákem.

„Spolupráce ve dvojicích je základní jednotkou kooperativního učení. Může probíhat formou přímé spolupráce na společném úkolu, který partneři ve dvojici společně řeší od začátku do konce, nebo může jít naopak o společnou diskuzi nad výstupy, jež byly nejprve zpracovány individuálně. Párová spolupráce je nejjednodušší a současně nejefektivnější formou společné práce, jelikož umožňuje aktivizaci všech zúčastněných současně.“ (Sieglová, 2019, s. 43) V tomto případě se bude jednat o diskuzi nad výsledky individuální práce. Žáci své pyramidy potřeb porovnají a prodiskutují. Pro rozvoj diskuze budou sloužit již zmiňované návodné otázky z části *Metodický rozpis přípravy – Naše potřeby*.

Cílem reflexe je přenést výsledky učení do reality. Díky učení získá žák ucelený pohled na svou zkušenost a přenesení si tak poznatky do běžného života. Reflexe nemusí následovat po každé aktivitě. Volba pro čas na reflexi je závislá na situaci a rozhodnutí pedagoga. (Hanuš, Haková, 2021) Reflexe hodiny a jednotlivých aktivit proběhne na konci vyučovací hodiny. Žáci za pomoci řízené diskuze pedagogem a jeho návodných

otázek mají možnost si ucelit jednotný obraz na dané téma, vyjádřit svůj pohled a zároveň sdílet své závěry z jednotlivých aktivit.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky– *Naše potřeby*

Téma *Naše potřeby* se zaměřuje na rozvoj sebepoznání žáků a uvědomění si vlastních potřeb. Téma zároveň cílí i na pochopení svých potřeb na základě životního standartu typického pro život v České republice.

Na počátku hodiny byla použita myšlenková mapa. Myšlenková mapa v souvislosti s tématem *Naše potřeby* byla využita na základě předpokladu, že žáci se již s tímto tématem v předchozím ročníku setkali, proto je nutné zjistit, jaké znalosti byly uchovány v jejich paměti. Skupinová práce s myšlenkovou mapou zároveň zajistí možnost připomenout si jednotlivé znalosti prostřednictvím diskuze se spolužáky. Každý z žáků může být obohacen znalostmi ostatních a připomenout si tak základní prvky, které by měl již znát z předchozích let studia. Pedagog práci sleduje a na základě jednotlivých skupinových myšlenkových map může doplnit zapomenuté části a zajistit tak jednotný základ pro další výklad. Díky uceleným dosavadním znalostem se žákům bude lépe pracovat s novými informacemi, které jim budou předávány následně.

Navazující skupinová práce s příběhy má probudit přemýšlení o jinakosti, rozdílnosti potřeb, které se odvíjí od naší životní situace. Skupinová práce byla do této části zařazena z důvodu, že žáci mohou sdílet své myšlenky při čtení příběhu s ostatními, podělit se o názory, ale i přijímat odlišné názory a reagovat na ostatní spolužáky. Každý z žáků může mít jiný pohled na daný příběh vzhledem ke svým životním zkušenostem, informacím z masových médií a názorů z rodiny. To vše může tvořit celkový postoj jednotlivých žáků na daný příběh. Zároveň se ve skupině mohou vyskytnout žáci, kteří nemají ucelený názor na problematiku chudoby, války, handicapu. Z tohoto důvodu žák může pouze pasivně přijímat názory svých spolužáků, třdit si je a tím i formulovat svůj vlastní postoj. Ze zmíněných důvodů je forma skupinové práce a práce s textem vhodným prostředkem k realizaci plnění zadaného úkolu.

Po skupinové práci, při níž si žák ujasnil priority na vzorových příbězích, dostane za úkol vymyslet vlastní pyramidu potřeb. V předchozí skupinové práci podvědomě porovnával příběh se svou situací a nyní dostane příležitost zamyslet se nad svými potřebami. V tomto případě je zvolena samostatná práce, při které žák dostává dostatečný

prostor na zamyšlení a zhodnocení svých vlastních potřeb. Tématika přímo cílí na uvědomění si vlastních potřeb neboli potřeb člověka žijícího v naší zemi.

Po dokončení vlastní pyramidy potřeb dostane žák příležitost si svou pyramidu porovnat se spolužákem. V rámci porovnávání je realizován párový dialog, ke kterému jsou vytvořeny příkladové otázky. Párový dialog v tomto tématu podpoří uvědomění si vzájemné podobnosti lidí stejného věku. Zároveň párový dialog nabízí prostor pro odůvodnění postavení jednotlivých potřeb na zvolených pozicích a možnost jejich obhájení. Na základě této aktivity je umožněna seberealizace jedince a možnost osobního ukotvení v rámci tématu při tvorbě vlastní pyramidy potřeb.

Žáci na závěr hodiny dostanou možnost sdílet své poznatky pomocí řízené diskuze, která v závislosti na tématu hodiny neslouží pouze k reflexi hodiny, ale i ke sdílení poznatků jednotlivých žáků při realizování různých aktivit. Pedagog diskuzí směřuje nejen k opakování, ale zároveň i k celkové evaluaci hodiny.

V souvislosti s pedagogikou volného času si žák během hodiny rozvíjí i volnočasové kompetence. Učí se porozumět druhému, diagnostikovat celkovou situaci, zohledňovat potřeby své i ostatních. Na základě zvolených aktivit si žák mapuje způsob svého trávení dne s ohledem na svůj volný čas. Na tomto základě staví svou pyramidu potřeb, při které zároveň reflektuje své životní postoje a hodnoty, což se následně projevuje i při volbě volnočasových aktivit.

2.2. Příprava na hodinu – Město, ve kterém žiji

Třída: 6. ročník (výuka realizována za využití tabletů či smartphonů)

Téma: Město, ve kterém žiji – Mariánské Lázně

Cíl: Žák vytvoří konkrétní plán výletu na základě předem stanovených kritérií. Žák zhodnotí jednotlivé klady a zápory projektů.

Časová dotace: 2 x 45 minut

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova

- Žák si uvědomuje hodnotu a přínosy spolupráce při tvorbě projektu

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---|---------------------------------------|---------------------------------------|---|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy, představení tématu – <i>Město, ve kterém žiji – Mar. Lázně</i> | | | |
| 2. | 4' | Zadání projektu a tvorba projektových skupin | Frontální výklad Lístečky s rolemi | | |
| 3. | 39' | Skupinová práce na projektu | Projektové vyučování | Mapy a obrázky <i>Příloha č. 3</i> | Žák vytvoří konkrétní plán výletu na základě předem stanovených kritérií. |
| 4. | 1' | Úklid třídy, odevzdání projektu | | | |

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---------------------------------------|------------------------------------|---------|--|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 5' | Tvorba projektových skupin | Skupinová práce | | |
| 3. | 30' | Prezentace jednotlivých skupin | Prezentace skupinové práce | | |
| 4. | 7' | Reflexe skupinové práce | Skupinová diskuze | | Žák zhodnotí jednotlivé klady a zápory projektů. |
| 5. | 2' | Hlasování o projektu a reflexe hodiny | Obálka na hlasy | | |

Metodický rozpis přípravy – *Město, ve kterém žiji*

Téma *Naše obec, kraj, region* je dle učebnice Fraus (2019) řazeno do 6. ročníku základních škol. V rámci tématu se žáci blíže seznámí se svým regionem a krajem. Větší časový rámec je věnován konkrétní obci, kde se daná škola nachází. V rámci dílčího tématu *Město, ve kterém žiji*, se žák aktivní metodou seznámí s možnostmi, jež město nabízí.

Privítání žáků, zápis do třídní knihy, představení tématu – *Město, ve kterém žiji*

V rámci jedné minuty učitel vyřídí administrativní záležitosti spojené se začátkem hodiny. Následně představí téma hodiny *Město, ve kterém žiji* v souvislosti s dosud probíranými tématy.

Zadání projektu a tvorba projektových skupin

Po úvodní části se žáci rozdělí do skupin po pěti žácích. Skupiny mohou být náhodné, v tomto případě je možné využít rozdělovače do skupin, které nabízí *Příloha č. 1*. Ve skupinách si každý žák vylosuje z lístečků roli, kterou bude po dobu projektu plnit viz *Příloha č. 3*. Tyto předem určené role zajistí zapojení všech členů skupiny do tvorby projektu a zároveň by měly pomoci i realizaci celého projektu v časovém vymezení. Role při projektové činnosti a celkově při skupinové práci je vhodné využívat, pokud žáci se skupinovou prací teprve začínají. Díky pevnému rozdělení činností se naučí všichni aktivně zapojovat do skupinové práce a bude jim zajištěna i určitá míra jistoty v tom, že mají striktně stanovenou funkci, kterou musí ostatní členové skupiny respektovat.

- Koordinátor času – tvým úkolem je hlídat čas a upozorňovat skupinu na blížící se konec pro odevzdání projektu.
- Koordinátor tvorby mapy – tvým úkolem je vytvořit náčrt mapy našeho výletu, kde budou zaznamenána jednotlivá místa, která během výletu navštívíme.
- Koordinátor časového plánu – tvým úkolem je vytvořit časový plán výletu. Jak dlouho na každém místě budeme a jak dlouho nám bude trvat cesta z jednoho místa do druhého.
- Koordinátor hledání informací – tvým úkolem je vyhledávat všechny potřebné informace na internetu a sdělovat je skupině. Vyhledáváš informace nejen o místech, která navštívíme, ale pomáháš i v hledání časové vzdálenosti.
- Koordinátor zadání – tvým úkolem je hlídat, zda všechny body zadání jsou naplněny.

V návaznosti na rozdělení rolí učitel vysvětlí zadání projektu a rozdá žákům papírové schéma viz *Příloha č. 3*. Žáci se seznámí s body, které musí být během projektu splněny. Tyto body budou mít po celou dobu práce u sebe na vytištěném schématu. Nejdůležitějším kritériem bylo stanoveno, že žáci musí vždy do výletu zahrnout minimálně jeden vytyčený bod z oblastí *Prameny, Kultura, Zážitky*. Právě tyto oblasti zajistí komplexnější poznání okolí Mariánských Lázní a výlet bude mít nejen aktivní část, ale i část poznávací a naučnou. Žáci mohou doplnit i vlastní nápad na místo, které chtějí navštívit, ale musí být dodrženo zadání projektu. Pro usnadnění žáci dostanou k dispozici turistickou mapu zajímavostí Mariánských Lázní, kde se jim jednotlivá místa budou dobře vyhledávat.

Skupinová práce na projektu

V tuto chvíli začínají všichni žáci pracovat na skupinovém projektu. Celý projekt se odehrává za využití tabletů či smartphonů. Pokud škola nemá k dispozici toto technické vybavení, je možné využít počítačovou učebnu. Za pomoci technického vybavení žák vyhledává jednotlivé informace na internetu. Díky této možnosti si žáci zjistí informace o Mariánských Lázních, které následně využijí při sestavování trasy výletu. Pedagog již nijak do práce žáků nezasahuje, pouze může zodpovídat případné dotazy žáků.

Úklid třídy, odevzdání projektu

Závěrečná činnost spočívá v odevzdání projektů a úklidu třídy. Žáci by měli stihnout projekt dokončit vzhledem k činnosti časového koordinátora, který má na starost tempo skupiny. V tuto chvíli žakovská činnost na projektu končí. Celková reflexe skupinové práce a projektu bude realizována následující hodinu vzhledem k časovému omezení výchovy k občanství na jednu hodinu týdně.

Přivítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel vyřídí administrativní záležitosti ve třídě a zaměří se na propojení vyučovací hodiny s předchozí hodinou. Propojení hodin je velice důležité vzhledem k předpokládané týdenní prodlevě, která byla mezi vyučovacími hodinami.

Tvorba projektových skupin

Následně se žáci rozdělí do skupin, ve kterých tvořili projekt. V časovém rozmezí pěti minut si připomenou svou činnost a plán, který společně sestavili předchozí hodinu. V rámci této činnosti si žáci určí způsob, jakým budou svůj projekt před třídou prezentovat.

Prezentace jednotlivých skupin

Jádro hodiny bude tvořeno prezentacemi jednotlivých skupin. Třicet minut, které jsou na prezentaci vymezeny, učitel rozdělí tak, aby každá skupina stihla prezentovat tzn. prezentace každé skupiny bude časově ohraničena. Díky tomuto omezení zajistí pedagog spravedlivé časové vymezení na prezentaci všech skupin.

Každá skupina žáků předstoupí před tabuli se vším, co společně vytvořili. Role prezentujícího nebyla vymezena, záleží na skupině, zda si žáci tuto roli rozdělili a každý bude prezentovat část, nebo společně vybrali jednoho zástupce.

Ostatní žáci si na papír píší klady a zápory představovaných výletů. Na základě kladů a záporů se žák bude následně rozhodovat pro který výlet bude hlasovat. Osvojují si tím nejen schopnost podložit svůj kritický pohled konkrétními argumenty, ale také způsob rozhodování na základě vypsání kladů a záporů. Rovněž zde dochází k posilování schopnosti vrstevnického hodnocení a sebehodnocení.

Reflexe skupinové práce

Při reflexi žáci popíší, jak se jim ve skupinách pracovalo. V rámci diskuze by žáci měli zhodnotit, co pro ně bylo nejtěžší a proč, zda byli spokojeni s tím, že měli přiřazenou roli, zda je práce bavila nebo je něco, co by udělali nyní jiným způsobem, aby činnost příště fungovala lépe atd. Cílem diskuze je zaměřit se na zhodnocení kvalit spolupráce a uvědomění si výhod, které s sebou spolupráce přináší.

Hlasování o projektu a reflexe hodiny

Každý žák na část papíru napíše číslo projektu, který by chtěl zrealizovat formou třídního výletu. Následně napíše 3 důvody, proč si zvolil právě tento projekt.

- Čím konkrétně Tě tento projekt zaujal oproti ostatním projektům?
- Udělal bys v tomto projektu ještě nějakou změnu? Pokud ano, jakou?
- Doplnil/a bys do tohoto projektu něco, co Tě v ostatních projektech zaujalo a myslíš si, že by to tento projekt ještě vylepšilo? Pokud ano, napiš co.

Hlasování probíhá tajnou formou, po napsání každý žák papírek s číslem a zdůvodněním přeloží a vloží do obálky, kterou má u sebe vyučující. Po odhlasování všech žáků se spočítají hlasy a vítězný projekt se zrealizuje.

Na závěr hodiny proběhne krátká celková reflexe uskutečněných hodin. V tomto případě se pedagog již nezaměřuje na reflexi skupinové práce, ale důraz klade na realizované hodiny jako celek.

V jednotlivých aktivitách jsou hojně užívány fotografie, které mají působit poutavým a inspirativním dojmem. Zdroje fotografií jsou uvedeny v *Seznamu zdrojů příloh*. Žáci v hodině dostanou možnost do samostatného listu nahlédnout. Důvodem oddělení zdrojů je, aby zdroje nezasahovaly do grafického zpracování jednotlivých aktivit a tím nenarušovaly vyučovací proces.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Město, ve kterém žiji*

Vyučovací hodina je realizována formou projektového vyučování. Projektové vyučování je založeno na Deweyho teorii (2007), která zmiňuje, že cílem vzdělávání je přimět studenty, aby pocítili význam pravdy a principů prostřednictvím vlastní zkušenosti. Při výuce je nutné zaměřit se na vedení studentů k provádění samostatného šetření, jehož cílem bude vyhotovení určitého projektu na základě stanovených pravidel. Ve školním prostředí je často znemožněno propojení studentovy touhy po poznávání, protože jsou žáci ve školách striktně svazováni požadavky osnov. (Rahmawati, 2020)

Cílem výuky je vyhotovení projektu, jež je tvořen dílčími úkoly, které dohromady vytvoří komplexní celek. Přínosem této metody je zejména vedení žáků k samostatnému zpracování úkolu a propojování jejich dílčích částí do většího celku. Základem této výuky je stanovení pevného cíle, ke kterému žáci směřují a musí ho mít vždy na paměti. Tento cíl je následně realizován konkrétním výstupem žáků. (Kratochvílová, 2006) Vzorová hodina z těchto požadavků vychází. Žáci mají přesně stanovená kritéria výletu a směřují ke konkrétnímu cíli, kterým je vyhotovení komplexního plánu výletu, který může být následně zrealizován.

Coufalová (2006, s. 11) uvádí specifická kritéria, která musí projekt splňovat:

- *Projekt vychází z potřeb a zájmů dítěte.*
- *Projekt vychází z konkrétní a aktuální situace, která se neomezuje jen na prostředí školy.*
- *Projekt je interdisciplinární.*
- *Projekt je především dílem žáka.*

- *Práce žáků v projektu přináší konkrétní produkt, tj. výstup, kterým se účastníci projektu prezentují.*
- *Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině, projekt umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší veřejnosti.*

Všechny tyto body jsou splněny v rámci prezentované hodiny. Celkově jsou zohledněny potřeby žáků. Projekt se neomezuje jen na prostředí školy, jelikož jeho realizace proběhne aktivní formou mimo školní prostředí. Interdisciplinarita je v tomto projektu pevně zakotvena. Žáci se učí pracovat s mapou, pracují s časem, vyhledávají informace, které si navzájem sdílejí a na základě těchto informací vyhodnocují atraktivitu jednotlivých míst. Zakončením celkové činnosti je následný výstup před spolužáky v rámci prezentace projektů.

Základní kroky, které musí projektové vyučování splňovat: pevně stanovený cíl ke kterému žáci směřují, vytyčení základních kritérií, které žáci musí vzít v potaz, realizace projektu, zhodnocení práce na projektu ve vzájemném dialogu mezi žáky a učitelem. (Kratochvílová, 2006)

Ve druhé hodině jsou realizovány dvě reflexe. Jedna se zaměřuje na spolupráci ve skupině, druhá na zhodnocení celkové činnosti. „V procesu zkušenostního učení je reflexe zpětný pohled na aktivitu s cílem uvědomit si klíčové body učení. Zároveň jde však i o pohled do budoucnosti, protože cílem reflexe je přenést výsledky zkušenostního učení do reality. Díky reflexi získá účastník ucelený pohled na svoji zkušenost nebo zážitek, a bude mu tak umožněno odnést si z něj co nejvíce pro svůj běžný život.“ (Hanuš, Haková, 2021, s.199) Díky následné realizaci výletu by bylo vhodné reflektovat i propojení plánu a reality.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Město, ve kterém žiji*

V rámci projektového vyučování je žák obohacován mnoha dovednostmi, které může následně celoživotně využívat. Během výuky je rozvíjena schopnost spolupráce a komunikace ve skupině – v této souvislosti i schopnost vzájemného respektu k názoru ostatních spolužáků. Žák se učí pracovat s různými zdroji a samostatně si vyhledávat informace, které na základě zadání potřebuje. Osvojuje si dovednost organizovat, řídit a plánovat aktivní úsek dne. (Coufalová, 2006)

Projektové vyučování v rámci tématu bylo zvoleno na základě aktivní možnosti seznámení žáků s městem, ve kterém žijí. Mariánské Lázně nabízí mnoho míst, se kterými se žák již setkal nebo o nich slyšel. Na základě různé míry obeznámenosti žáků s městem je forma projektu výhodná. Žáci s vyšší obeznámeností seznámí ostatní ve skupině s tím, co ví oni, na základě čehož mohou navrhnout i další lokace, které chtějí navštívit. Zároveň musí zohlednit i zadání úkolu, které cílí na komplexnější pojetí výletu. Ve vzorových hodinách je aktivní zapojení žáků realizováno třikrát. Poprvé při tvorbě samotné trasy, následně při prezentaci vyhotovených plánů a poté při samotné realizaci třídního výletu na základě žakovských podkladů.

V rámci volnočasových kompetencí cílí popsání aktivity na mapování okolí a možností, které jsou žákovi nabízeny. Rovněž aktivity cílí na schopnost hledat různé způsoby řešení a kombinovat rozličné možnosti. Žák se učí dodržovat stanovená kritéria a je rovněž veden k pevnému rozhodování a vybírání si možností na základě logických argumentů. Žák se během výuky seznámí s místy, které mu jeho bydliště nabízí a tato místa může ve svém volném čase navštívit. Učí se plánovat s ohledem na čas, peněžní rozpočet a stanovená kritéria. Všechny tyto dovednosti je žák schopen aplikovat a využít i v rámci trávení volného času.

3. Výchova demokratického občana

Průřezové téma Výchova demokratického občana cílí na občanskou gramotnost u žáka v souvislosti s rozvojem kritického myšlení. V rámci tématu žák poznává hodnoty jako spravedlnost, tolerance a odpovědnost. Žák má porozumět demokratickým principům a orientovat se v problematice demokratické společnosti. Celková podstata tohoto tématu by měla být předávána na základě reálných životních situací a zkušeností ze života žáka. V rámci tématu by si žák měl osvojovat schopnost konstruktivního řešení problémů a respekt vůči názorům ostatních. Průřezové téma Výchova demokratického občana je ve své podstatě mezioborové a multikulturní. (RVP, 2021)

Vzdělávací obory, které umožňují realizaci výše zmiňovaného průřezového tématu jsou zejména výchova k občanství a dějepis. Právě v těchto oborech jsou zakotveny principy demokracie, demokratické zásady a historie, která je se vznikem demokratických způsobů spojena.

Žák pochopí demokratické principy i na základě aktivního zapojení celé školy. Škola může podpořit tvorbu a fungování žákovského parlamentu. Díky tomu bude docíleno aktivního účastnění žáků na dění ve škole. Funkce parlamentu mohou být různé, což záleží především na strategii školy. V rámci doporučených očekávaných výstupů žák: „diskutuje o demokratických principech a hodnotách v životě školy, organizuje činnost (podílí se na organizaci činnosti) samosprávných žákovských orgánů ve škole/třídě/jiné školní sociální skupině a připraví prezentaci výsledků své činnosti různorodými technikami.“ (Pastorová, 2011, s. 25)

Svou roli zde sehrává i morální jednání, které by měl žák uplatňovat ve vzájemných vztazích. Dle Pastorové (2011) by v žákovi měla být rozvíjena schopnost aktivní současné, ale i budoucí participace jakožto občana demokratického státu.

„Průřezové téma v základním vzdělávání využívá ke své realizaci nejen tematické okruhy, ale i zkušenosti a prožitky žáků, kdy celkové klima školy (vztahy mezi všemi subjekty vzdělávání založené na spolupráci, partnerství, dialogu a respektu) vytváří demokratickou atmosféru třídy, sloužící jako „laboratoř demokracie“.“ (RVP, 2021, s. 127)

3.1. Příprava na hodinu – Život ve společnosti

Třída: 6. ročník

Téma: Život ve společnosti

Cíl: Žák na základě spolupráce ve skupině využije různé způsoby rozhodování týkající se předloženého problému.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Výchova demokratického občana

- Žák je veden k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti.
- Žák rozvíjí a podporuje komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti.
- Žák je veden k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení.

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---|------------------------------------|--------------------------------------|--|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy, představení tématu – <i>Život ve společnosti</i> | | | |
| 2. | 4' | Vysvětlení podstaty skupinové práce + rozdělení žáků do skupin | | | Žák je veden k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti. |
| 3. | 20' | Samostatná práce ve skupinách na základě instrukcí v pracovním listu | Skupinové řešení problému | Pracovní list <i>Příloha č. 4</i> | Žák je veden k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení. |
| 4. | 15' | Porovnání výsledků jednotlivých skupin + argumentace skupinového výběru z možností | Skupinová diskuze | | Žák rozvíjí a podporuje komunikativní, formulační a argumentační dovednosti. |
| 5. | 5' | Závěrečné shrnutí | | | |

Metodický rozpis přípravy – *Život ve společnosti*

V rámci tematického celku *Život ve společnosti* se žák aktivně seznámí s různými způsoby rozhodování, se kterými se ve společnosti může setkat. V rámci realizované aktivity je možné poukázat na způsoby řízení společnosti v minulosti, kdy hlavním rozhodujícím prostředkem o osudu společnosti bylo rozhodnutí autority. Následně je možné demonstrovat určitý společenský vývoj až do hlavního demokratického způsobu rozhodování – hlasování. S žáky je možné vést dialog o kladech a záporech tohoto způsobu volby v důležitých celospolečenských záležitostech.

Přivítání žáků, zápis do třídní knihy, představení tématu – *Život ve společnosti*

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky a vykoná všechny náležitosti související s příchodem učitele do třídy. Následně žáky seznámí s tématem. Na základě aktivity není nutné žáky podrobně seznamovat s tematickým obsahem, postačující bude je obeznámit pouze s tématem *Život ve společnosti*.

Vysvětlení podstaty skupinové práce + rozdělení žáků do skupin

Pedagog seznámí žáky se skupinovou aktivitou a pracovním listem. Pomocí řízené diskuze žáky seznámí s šesti způsoby, jakými je možné docházet ke kolektivnímu rozhodnutí. Žáci zkusí pojmy jako hlasování, kompromis, rozhodnutí autority, expertní posouzení, konsensus a los vysvětlit vlastními slovy. Jedná se o pojmy, s jejichž významem se žáci v běžném životě pravděpodobně již setkali, proto se mohou z velké části na výkladu těchto pojmů podílet. Učitel pouze usměřuje myšlenky žáků a vede je k pochopení podstaty zvoleného způsobu rozhodování. Pojmy jsou následně vysvětleny i v pracovním listu viz. *Příloha č. 4*. Pracovní list obsahuje pouze stručnou definici, proto je nutné dbát na vysvětlení a pochopení základů rozhodování ještě před zahájením aktivity.

Žáci se uspořádají do skupin dle svého vlastního výběru. Každou skupinu by mělo tvořit 5-6 žáků. Každá skupina dostane jeden pracovní list, na kterém budou společně pracovat. V úvodní části se seznámí s řešeným problémem. V rámci úvodního skupinového řešení problému je rozvíjena čtenářská gramotnost a práce s textem.

Žáci si nejprve přečtou příběh a na základě příběhu se snaží domluvit na způsobu vypracování dalšího úkolu. Každá skupina bude mít jiný postup, který bude prezentovat při závěrečné reflexi úkolu. V rámci 20 minut by žáci měli být s vypracováním pracovního listu hotovi.

Porovnání výsledků jednotlivých skupin

Během skupinové práce učitel připraví na tabuli tabulku, kterou mají žáci k dispozici na pracovním listu a vytvoří políčka pro odpovědi jednotlivých skupin, tak, aby bylo možné skupinové odpovědi přehledně porovnávat mezi sebou. Každá skupina následně vyplní na tabuli své řešení tabulky.

Argumentace skupinového výběru z možností

Každá skupina bude prezentovat a obhajovat zvolenou možnost u daného případu. Za těchto podmínek je možné nastavit pravidla tak, aby každý žák alespoň jeden bod odprezentoval a vysvětlil, proč byl zvolen v tomto případě právě tento druh rozhodování. Při takto nastavených pravidlech dostane každý z žáků příležitost rozvíjet schopnost argumentace.

V rámci prezentace výsledků je možné poukázat na způsoby řízení společnosti v minulosti, kdy společnost byla řízena především na základě rozhodnutí autority. Žáci by si měli uvědomit, jakým způsobem rozhoduje dnešní společnost nejen v politických otázkách. Je vhodné demonstrovat společenský vývoj až do hlavního demokratického způsobu rozhodování – hlasování.

Závěrečné shrnutí

Na závěr hodiny proběhne reflexe celé aktivity formou diskuze. Žáci jsou vedeni k dialogu o kladech a záporech vybraných způsobů rozhodování v důležitých celospolečenských záležitostech. Součástí diskuze by měla být i reflexe skupinové práce.

- Jaké strategie jste ve skupině volili pro práci s tabulkou?
- U které otázky pro vás bylo nejtěžší se shodnout?
- Změnili byste nějakou z vašich odpovědí na základě argumentů ostatních skupin?
- Jaký způsob rozhodování preferujete v osobním životě?
- V čem může být úskalí demokratického způsobu rozhodování – hlasování?
- Chtěli byste žít v zemi, kde by panovala pravidla, která jste si ve skupinách vytvořili?

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Život ve společnosti*

Vyučovací hodina je tvořena na základě principů problémového vyučování. Průcha (2008) považuje problémovou metodu za prostředek intelektového rozvoje žáků. Charakteristika problémového vyučování spočívá ve způsobu výuky, která je navázána na životní realitu. V rámci řešení úkolu žáci uplatňují své individuální, ale i specifické schopnosti, rozvíjí tvořivý přístup a tím zdokonalují tvořivé myšlení. Bude-li problém řešen ve skupině, žáci si osvojují i schopnost spolupráce, sdílení znalostí a dovedností, to vše ve prospěch skupinového cíle.

V rámci aktivit si žáci osvojují učivo, vysvětlují příčiny lidského jednání, osvojují si schopnost empatie, to vše na základě vlastního jednání a prožívání. V rámci aktivity je možné žákům poskytnout možnost ocitnout se v situaci, která jim není známá. (Maňák, 2003)

V rámci problémového vyučování rozděluje Chalupa (2005) úlohy uzavřené a otevřené. Uzavřené úlohy mají pouze jedno správné řešení a tím je omezena i následná diskuze a tvořivost žáků. Větší prostor kreativitě poskytují úlohy otevřené, které nabízí více správných řešení a možnost porovnat schopnost a způsob uvažování a vlastní postoje s ostatními jedinci.

Čížková (2002, s. 418) se zaměřuje na specifika problémových úloh. Problémovou úlohu chápe jako „takovou pedagogickou situaci, kdy klademe před žáky požadavek na vykonání souboru činností, které směřují od zadání k cíli, který úloha vytyčuje. Výsledky získané v průběhu řešení úlohy působí zpětně na učící se systém. Žáci znají cíl (odhalení neznámého prvku, poznatku, činnosti), ale okamžitě neznají cestu, způsob, jak jej dosáhnout.“ V rámci řešení úloh se žáci pohybují ve vyšších myšlenkových operacích, které žák aplikuje na řešení daného problému. Při řešení úloh musí žák využít předešlých znalostí, které kombinuje se zadáním úkolu.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Život ve společnosti*

Aktivita vychází z příručky *Kompas nebo vařečka* - Dudová, Macků. (2022, s. 49) Pro realizaci aktivity byla zvolena metoda skupinové práce s prvky problémového vyučování. Žáci byli uvedeni do situace, kterou museli vyřešit. Jejich rozhodnutí, v kontextu aktivity, ovlivnilo budoucnost všech lidí v nově vzniklém státě. Žáci

rozhodovali o způsobu rozhodování v konkrétních případech. Zvolené případy vychází ze zásad řízení státu a společnosti. Na základě kritického myšlení museli žáci zvážit, které situace je možné řešit losem, aniž by to negativně ovlivnilo vývoj a postavení společnosti a v jakých případech je nutné zvolit jiný přístup. Kritérium, které stanovovalo, že žáci musí zařadit všech šest zvolených způsobu rozhodování, umocnilo schopnost hlubší analýzy konkrétních případů. Žáci museli zvážit i negativní dopady, které by mohly následovat při neuváženém způsobu rozhodování občanů.

Během následné reflexe, při níž probíhá odkrývání způsobů uvažování jednotlivých skupin ostatním žákům, si žáci osvojují schopnost argumentace.

Schopnost rozhodovat se je denní součástí lidského života a zasahuje tak i do způsobů, jak tráví společnost volný čas. V rámci kapitoly *Rozhodnout a vybrat* Dudová a Macků (2022, s. 49) poukazují na skutečnost, že: „Moment rozhodnutí je to základní, co určuje, jakým způsobem prožijeme zvažovaný čas. Rozhodnutí ale nestojí na úplném začátku, mělo by završovat celou posloupnost předchozích kroků (stanovení cílů, rozmyšlení alternativ, uvážení zdrojů apod.)“ V rámci rozhodování by žáci měli být vedeni k tomu, že rozhodnutí nemusí spočívat pouze ve výběru z možností „ano“ a „ne“, ale vždy by měly být zváženy i další alternativy, které mohou být stejně hodnotné.

V rámci volnočasové kompetence sehrává zodpovědné rozhodování zásadní roli. Jedná se o dovednost, během níž uvážené rozhodnutí směřuje naši osobnost v rámci našeho volného času a tím ji i formuje.

V pracovním listu, který je podkladem pro skupinovou práci, jsou užívány obrázky, které mají působit poutavým a inspirativním způsobem. Zdroje obrázků jsou uvedeny v *Seznamu zdrojů příloh*. Žáci v hodině dostanou možnost do samostatného listu nahlédnout. Důvodem oddělení zdrojů je, aby zdroje nezasahovaly do grafického zpracování jednotlivých aktivit a tím nenarušovaly vyučovací proces.

3.2. Příprava na hodinu – Krása kolem nás

Třída: 7. ročník (výuka realizována ve venkovním prostředí: park, školní dvůr atd.)

Téma: Krása kolem nás

Cíl: Žák vysvětlí vlastní výběr krásného místa na základě konkrétních otázek. Žák zdůvodní své rozhodnutí pro výběr dalších krásných míst připravených od svých spolužáků.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Výchova demokratického občana

- *Žák je veden k otevřenému, aktivnímu, zainteresovanému postoji v životě.*
- *Žák prohlubuje empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování.*
- *Žák rozvíjí a podporuje komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti.*

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---|------------------------------------|---|---|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 9' | Instruktaž žáků, rozdání pomůcek k realizaci aktivity | Samostatná práce žáka | Křídly Papíry Pastelky Papírky s čísly <i>Příloha č.5</i> | |
| 3. | 25' | Realizace aktivity – Výběr vlastního krásného místa a stopy ostatních | | | Žák vysvětlí svůj výběr krásného místa na základě konkrétních otázek. Žák zdůvodní své rozhodnutí pro výběr dalších krásných míst připravených od svých spolužáků. |
| 4. | 10' | Reflexe aktivity | Uspořádání žáků do kruhu | | |

Metodický rozpis přípravy – *Krása kolem nás*

Kapitola *Krása kolem nás*, dle učebnice Fraus (2018), cílí na uvědomění si subjektivního uchopení krásy. Kapitola v učebnici je celkově koncipována s převažujícím zaměřením na roli krásy v umění a uchopení kýče. Částečně se kapitola věnuje i chápání krásy lidského těla a proměn této koncepce průběhu let.

Aktivita představovaná v rámci vyučovací jednotky se zaměřuje na uvědomění si krásy v přírodě a v prostředí blízkosti školy, se kterou se žáci setkávají každý den. Krása těchto míst může být často opomíjena a v rámci aktivity si ji žáci mohou uvědomit či opětovně připomenout.

Přivítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky a vykoná úkony spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Instrukce žáků, rozdání pomůcek k realizaci aktivity

Učitel nejdříve vymezí území, po kterém se mohou žáci pohybovat. Následně každý žák dostane křídlo a papír, do kterého si bude zaznamenávat pocity a dojmy, které bude v průběhu aktivity nabývat. Po celou dobu realizace aktivity mají žáci k dispozici křídlo a pastelky. Každý žák si vylosuje jedno číslo, které před ostatními spolužáky schová.

Realizace aktivity

Žáci ve vymezeném prostoru najdou pohled na místo, které je nějakým způsobem zaujme, považují ho za krásné, něčím líbivým specifické. Při pohledu na dané místo si žák v dané pozici obkreslí chodidla a zaznamená si údaje. Při obkreslení chodidel do nich žák ještě vepíše specifické číslo, které mu bylo na začátku aktivity náhodně přiřazeno. Po nalezení tohoto místa se žák vydá prozkoumávat další místa prostřednictvím nakreslených chodidel jeho spolužáků. Na místě, kde jsou chodidla nakreslena, se žák na chodidla postaví a snaží se uvědomit si, co spolužáka, který dané místo vybral, zaujalo natolik, že si vybral právě toto místo. Veškeré myšlenky a pocity si žák zaznamená do předpřipraveného listu.

Na závěr bude žákům poskytnut prostor pro vyjádření vlastních myšlenek, toho co si zaznamenali do listu, a jak se při tom cítili. Žáci mohou reagovat i na sebe navzájem. V rámci kolektivu je možné vybrat „stopy“, které si vybralo nejvíce žáků a porovnat rozlišení v důvodu vybrání či porovnat dojmy z daných míst.

Reflexe aktivity

Po dokončení aktivity proběhne reflexe. Reflexe bude realizována v kruhu žáků, kde každý žák dostane možnost vyjádřit se k tomu, jak se mu aktivita plnila, zda pro něj bylo lehké či obtížné vybrat jeden pohled a popsat vlastní pocity či dominantní vjemy. Následně se reflexe zaměří na výběr „stop“ ostatních žáků – zda si žáci myslí, že se jim podařilo rozklíčovat vjemy z daného místa z pohledu spolužáků. Žáci se pokusí přijít na záměr aktivity.

Aktivita cílí na schopnost uvědomit si krásu kolem nás v prostředí, kde se často pohybujeme, ale zároveň si uvědomit i odlišnosti ve vnímání krásy u jednotlivých osob a vštípit si tak její subjektivitu.

V rámci reflexe se můžeme zaměřit i na nerovnost ve společnosti, která může vnímání krásy ovlivnit, a to zejména na zrakové či jiné postižení. Žáci mohou být vedeni i k uvědomění si dalších faktorů, které vjemy z krásy kolem nás mohou ovlivnit např. výška (každý žák je jinak vysoký a na spolužákových „stopách“ mu byl poskytnut jiný pohled), osobní preference (barevnost, dominantní barva), aktuální rozpoložení...

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Krása kolem nás*

V rámci sedmého ročníku se dle učebnice Fraus (2018) má žák seznámit s pojetím krásy v různých oblastech. V realizované aktivitě se žák seznamuje s krásou přírody a krásou prostředí, se kterým se setkává cestou do školy. Dudová, Macků (2022, s. 31) poukazují na současné tendence moderního světa, ve kterém dochází nejen ke zrychlení prožívání, ale také pouze k povrchovému prožívání. „Někdy se zdá, že svůj život jen tak prožíváme, jako by ani nebyl náš. Sedíme na střídačce a čekáme, až nás někdo povolá. Někdy zase jen tak zabíjíme čas. Necháváme se unášet tím, co přijde, proklikáváme, rolujeme, lajkujeme cizí stránky a životy. Čím naplňujeme náš život a co je naší radostí?“

V rámci aktivity se žák učí poznávat a do hloubky vnímat prostředí, které je mu blízké, rozvíjí empatickou stránku a učí se akceptovat názor ostatních. Prvky z průřezové oblasti *Výchova demokratického občana* vycházejí zejména z principů demokracie, se kterými se žák nepřímo skrze aktivitu setkává. Žák má možnost výběru svého vlastního pohledu do okolí a následně si vybírá z několika možností „stop“, které připravili jeho spolužáci. Žák respektuje názor svých spolužáků na jejich vlastní vnímání krásy a v rámci

kolektivu dává prostor pro svobodné vyjádření názorů a myšlenek. Žák je veden k dodržování stanovených pravidel a pohybuje se pouze ve vymezeném prostoru.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Krása kolem nás*

Aktivita je inspirována kapitolou v metodických listech *Kompas nebo vařečka* - Dudová, Macků (2022, s. 31). Aktivita byla upravena a přizpůsobena 45 minutové časové dotaci, kterou školní prostředí nabízí pro hodiny výchovy k občanství.

Celkově je aktivita zaměřena na individuální uchopení krásy, které je až v samotném závěru dáno do kontrastu s ostatními spolužáky. Na základě této tendence převažuje v aktivitě individuální práce žáka, která poskytuje každému žákovi dostatek času na promyšlení jednotlivých úkonů. Žák pracuje individuálně, přesto si rozvíjí i empatickou stránku. Žák se snaží přijít na to, co v jeho spolužákovi daný obraz vyvolal, proč ho spolužák vybral, co krásného v něm viděl, jak se při tom cítil. Při vyplňování úkolů se snaží na pohledy do okolí hledět z různých úhlů pohledů, dle návodných otázek.

V průběhu aktivity je v úvodních částech důraz na práci individuální, která podněcuje vhled do nitra žáka a podporuje tak sebepoznání. V následujících částech, kdy stále přetrvává individuální činnost se žák přesouvá ze zaměření do vlastního nitra na zaměření do nitra ostatních a pracuje tak se svou vlastní schopností vciťování se. Ve finálních částech činnosti žák začíná nahlas přemýšlet a sdílet svůj názor v plénu ostatních žáků, čímž je kladen důraz na jeho schopnost prezentace. Ve chvíli, kdy je žákovi předložen úkol odhadnutí smyslu již realizované aktivity je navíc podporována žakovská schopnost kritického myšlení.

4. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech rozvíjí u žáků zejména evropskou sounáležitost, která souvisí se vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004. Žák se seznamuje s nejvýznamnějšími vývojovými etapami Evropy, s její historií, velikány různých dob a na základě sledování a reflektování současnosti se žák snaží podchytit i budoucí směřování. V rámci tématu se žák učí poznávat propojenost kultur a národů a je veden k ohleduplnosti a toleranci. Témata směřují k pochopení a rozvíjení evropské identity. (Baar, Houdová, 2010)

Myšlenky a cíle tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech se prolíná celým základním vzděláváním a zaměřuje se nejen na uchopení evropské identity, jak zmiňuje i Baar a Houdová (2010), ale klade důraz i na rozvoj flexibility a mobility v občanské, pracovní i osobní sféře, kterou žáci využijí v dospělosti. Téma je z velké části ovlivněno aktuálním děním ve světě, které určuje celkový evropský a globální pohled. (RVP, 2021) Průřezové téma propojuje poznatky z jednotlivých oborů na globální úroveň a tím je začleňuje do mezinárodního kontextu.

Stará (2016) se této tematice věnuje podrobněji v metodické příručce Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. „Děti a mladí lidé se v médiích, ale i ve svém každodenním životě stále více setkávají s problematikou chudoby, válečných konfliktů, teroristických útoků, živelných katastrof a dalších skutečností, které z nich vyplývají. V dnešním globalizovaném světě nelze již tvrdit, že jsou nám tyto problémy vzdálené, že se nás netýkají.“ (Stará, 2016, s. 8) Díky propojenému světu je nutné zmíněné problémy brát v potaz a snažit se je aktivně řešit. Je důležité aktuální témata a problémy žákům představovat, aby byli schopni porozumět, proč se společnost mění, jaké důsledky tyto problémy mohou přinést a upozorňovat i na potenciální možnosti, jak problémům předcházet na základě poučení z historických milníků.

„Tematické okruhy průřezového tématu podněcují zájem žáků o Evropu a svět a zprostředkovávají jim poznání Evropy a světa jako uspořádaného prostředí, měnícího se v čase, v němž se lidé setkávají, společně řeší problémy a utvářejí svůj život.“ (RVP, 2021, s.131)

4.1. Příprava na hodinu – Mezinárodní spolupráce

Třída: 7. třída

Téma: Mezinárodní obchod

Cíl: Žák vlastními slovy popíše principy mezinárodní spolupráce.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

- *Žák prohlubuje základní vědomosti nezbytné pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací, jejich vlivu na řešení globálních i lokálních problémů v oblasti ekonomické.*
- *Žák rozvíjí schopnost racionálně uvažovat, projevovat a korigovat emocionální zaujetí v situacích motivujících k setkávání, srovnávání a hledání společných evropských perspektiv.*

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|--|---------------------------------------|--|---|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 4' | Vysvětlení aktivity a tvorba skupiny | | <i>Příloha č. 6</i> | |
| 3. | 10' | Představení skupin dle zadání Tvorba žebříčku priorit | Skupinová práce | Předtištěné papíry se zadáním Kartičky pro jednotlivé skupiny | |
| 4. | 15' | Realizace samotné aktivity – simulace trhu | Skupinová práce Realizace aktivity | | |
| 5. | 8' | Reflexe aktivity | Reflexe | Tabule | |
| 6. | 7' | Propojení aktivity s realitou (aktuální stav mezinárodního trhu, problémy, přebytky a nedostatky) | Diskuze Kruhové uspořádání třídy | | Žák vlastními slovy popíše principy mezinárodní spolupráce. |

Metodický rozpis přípravy – *Mezinárodní spolupráce*

Kapitola Mezinárodní spolupráce je řazena, dle učebnice Fraus (2018), do oblasti Svět kolem nás. Tento tematický celek přímo nenavazuje na předchozí učivo, ani ročník. Žák se v rámci kapitoly poprvé setkává s novými pojmy, které se týkají mezinárodní spolupráce a obchodu. Realizovaná aktivita žáky seznámí s principem mezinárodní spolupráce a pomůže rozvinout diskuzi nad dalšími tématy, která pomohou v provazování následujících částí učiva.

Aktivita realizovaná v rámci vyučovací jednotky se vyvíjí na základě rozhodování žáků a je nutné, aby následná reflexe byla aktivně upravována v závislosti na krocích, pro které se jednotlivé skupiny v průběhu aktivity rozhodnou.

Privítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky, zapíše do třídní knihy a vyřeší záležitosti, které jsou spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Vysvětlení aktivity a tvorba skupiny

Třída bude rozdělena do šesti skupin. Skupiny mohou být rozděleny náhodně, pomocí rozdělovačů viz *Příloha č.1*, nebo dle vlastní volby žáků. Po rozdělení bude učitelem aktivita vysvětlena.

Aktivita simuluje dvoudenní výpravu šesti skupin. Každá skupina disponuje určitým statkem, se kterým se vydává na trh, aby s ním obchodovala. Statek, kterým skupina disponuje nalezne na skupinové kartičce, kde je upřesněna i charakteristika skupiny – počet členů a složení. Díky obchodu si žáci mohou směnit své zboží za zboží ostatních, dle možností, které jim kartička nabízí. Každá skupina musí vždy 1 svou kartičku vyměnit za kartičku někoho jiného, až nasbírá 6 různých druhů zboží pro svou skupinovou výpravu. Každá skupina může směňovat i zboží, které získá od jiných skupin, aby získali lepší zboží, které mu případně může nabídnout jako směnu jiná skupina. Cílem aktivity je, aby žáci dopřáli členům své skupiny co největšího komfortu při výletu, který bude dvoudenní a bude tak nutné někde přenocovat a rovněž překonat nelehký terén.

Žáci se posadí do skupin a pročtou si první pracovní list, kde je čeká průvodní text viz *Příloha č. 6*. Následně učitel rozdá kartičky pro jednotlivé skupiny. Kartičky jsou uzpůsobeny tak, aby okraje, které lemují čerchovaný okraj byly prostřiženy a žáci

jednotlivé druhy zboží mohli odtrhávat. V kartičce se seznámí s charakteristikou své skupiny a svým zbožím.

Představení skupin dle zadání + tvorba žebříčku priorit

Každá skupina si vymyslí své jméno, se kterým se na výpravu vydá a zapíše si ho do obchodovací kartičky. Skupina se následně začne představovat ostatním skupinám: jméno, složení, zboží a možnosti k obchodování, které kartička nabízí.

Ostatní žáci poslouchají a začínají si promýšlet žebříček priorit, který budou následně tvořit. Po představení všech skupin se žáci v jednotlivých skupinách domluví, které zboží pro obchodování pro ně bude prioritní. K tvorbě priorit žáci využijí grafické znázornění pod výchozím textem v *Příloze č. 6*.

Realizace samotné aktivity – simulace trhu

Čas vymezený na realizaci simulace trhu je 15 minut. Plně v žákovské kompetenci je způsob obchodování. Učitel může pravidla modifikovat vzhledem ke třídě, kde aktivitu bude realizovat. Obecná pravidla nejsou plně stanovena, skupina se může rozdělit, nebo obchodovat společně.

Reflexe aktivity

Po ukončení aktivity žáci vyplní závěrečnou tabulku, kde shrnou veškeré zboží, které se jim podařilo směnit. Po vyplnění tabulky následuje reflexe, kde žáci zhodnotí průběh aktivity. Pod vedením učitele se žáci zaměří na to, jakým způsobem rozhodovali o prioritách, jaké volili postupy při obchodování, jak vyřeší, že některé zboží není pro každého atd.

Propojení aktivity s realitou

Po reflexi aktivity se učebna uspořádá do kruhu, aby na sebe žáci viděli a do diskuze se mohl zapojit každý žák. V rámci propojení aktivity s realitou učitel žáky seznámí s tématem – Mezinárodní spolupráce. Žáci by měli být schopni přenést závěry z aktivity na reálnou problematiku světového obchodu – ve zjednodušené formě. Zde učitel může využít i témata, se kterými se žáci při aktivitě setkali a jsou to i současné, celosvětově řešené problémy – nedostatek zboží, přebytky zboží a masová konzumní společnost. Je

možné poukázat i na rozhodování žáků během aktivity ve vztahu k nadměrnému konzumerismu.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Mezinárodní spolupráce*

Stará (2016) upozorňuje na nutnost představení žákům principy globalizace, které povedou žáky k pochopení i aktuálního světového dění a výrazným způsobem ovlivní chápání světového kontextu. Autorka popisuje, že by první krok k těmto tématům měla poskytnout škola. Upozorňuje na současné klima rodin, které otevřeným diskuzím o světových problémech nemusí být často nakloněno. Na základě zmíněného předpokladu musí škola kompenzovat chybějící debaťní prostředí, těm žákům, kteří ho postrádají a zároveň všem žákům rozšiřovat jejich obzory a nabízet jim pohledy nejen odborníků, ale i spolužáků.

Aktivita světový trh demonstruje na myšlence dvoudenního výletu. Dvoudenní výlet byl zvolen z toho důvodu, aby se zvýšila náročnost aktivity a žáci museli brát v potaz i nutné zabezpečení během přespávání skupiny.

Skupiny jsou různě početné, jako státy světa, což simuluje rozdílné populace světových států, ale zároveň má každá skupina i jiné složení. V některých skupinách většinu tvoří dospělí jedinci, ale v některých případech je rozložení skupiny vyrovnané, nebo převažují děti. Různé populační složení je i ve státech – progresivní, regresivní, stacionární. Vzhledem k diferenciaci skupin je dobré sledovat, zda skupiny, kde převažují děti volí jiné prioritní položky, než skupiny, které jsou složeny spíše z dospělých jedinců. Následně je vhodné v závěrečné reflexi toto téma rozebrat a poukázat na rozdíly v uvažování jednotlivých skupin.

Každý stát se určitým způsobem podílí na světovém trhu, na kterém dominuje svými statky. V simulaci trhu byla pro zjednodušení a lepší pochopení každé skupině přidělena vždy jedna nebo dvě položky, se kterými žáci přicházejí na trh obchodovat. V následné reflexi, popřípadě v následující hodině je možné aktivitu rozvíjet i takovým směrem, že žáci budou zjišťovat, jakým způsobem jednotlivé státy dominují a ovlivňují tak světový trh. Vzhledem k současné situaci, kdy probíhá válka na Ukrajině a světový trh tak čelí výpadkům ruských i ukrajinských výrobků, je možné následně aktivitu poupravit a pokusit se s žáky vyřešit situaci, v níž jedné skupině budou odebrány určité produkty

a zbyde jí pouze jedna až dvě kartičky k obchodu. Tato aktivita nasimuluje postavení států na trhu, na základě něhož by žáci základní principy měli pochopit a poté budou schopni vyvodit i možné potíže pro světový trh a ostatní státy.

Každá skupina si vymyslí své jméno. Tento krok byl vložen proto, aby se skupina stmelila a zároveň si uvědomila, že odteď jedná jako kolektiv a jde jim o společný cíl. Při představování skupin si žáci vytvoří přehled, s čím na trh přicházejí ostatní skupiny a zároveň si mohou dělat potřebné poznámky o množství a produktech, se kterými skupiny přichází a které skupina bude chtít získat pro své členy. Při představení skupiny může představovat vše jeden žák, nebo se následně žáci mohou vystřídat.

Tvorba priorit je důležitým momentem celé aktivity. Žáci si produkty rozdělí do tří kategorií: potřebné, méně potřebné, nepotřebné. Tímto krokem si zároveň vytvoří i pomyslné pořadí, jak budou jednotlivé produkty směňovat.

Samotné obchodování je plně v kompetenci žáků. Každá skupina si vymyslí strategii, jakým způsobem budou vzájemně obchodovat. Učitel v tomto případě sleduje, jaké strategie jednotlivé skupiny volí. Posléze své pozorování prodiskutuje s žáky při následné reflexi. Při reflexi také žáci promyslí, zda by po zkušenosti s obchodováním zvolili jinou strategii a zároveň zkusí vymyslet pravidla nejideálnější verze pro obchodování, díky které by každý stát dosáhl dostatku. Vnímaví žáci mohou dospět k myšlence Evropské unie, která svým záměrem ekonomiku států a světový trh ovlivňuje.

Po dokončení obchodu žáci vyplní shrnující tabulku, kam sepíší, co se jim podařilo a nepodařilo sehnat dle jejich záměru. Po tvorbě tabulky každá skupina sdělí, jak je se svým obchodováním spokojená, co považuje za vyvedenou dílčí část aktivity a co naopak považují za nepovedené.

Následuje reflexe, kde skupina bude hodnotit uvažování nad prioritami, celkové obchodování a uvažování o směřování a záměrech při obchodu. Po reflektování následuje diskuze, kdy učitel dá do souvislostí spojenou aktivitu s mezinárodním trhem. Při diskuzi je možné se zaměřit i na situace, které aktivita rovněž nabízí. Některé skupiny jsou donuceny koupit velké množství nadbytečného zboží, jiné se musí vypořádat s nedostatkem. Témata konzumerismu a nedostatku jsou témata stále světem rezonující a jejich otázka je nevyřešená. Žáci po zkušenosti s obchodem mohou navrhnout, jak by se k těmto problémům mělo světově přistupovat. Tento diskuzní prostor je utvořen i pro

srovnání současné reality světového trhu a vytvoření si určitého pohledu na současný stav mezinárodního obchodu se zaměřením na postavení České republiky.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Mezinárodní spolupráce*

Volnočasové kompetence, které aktivitu prolínají jsou zaměřeny na strategické uvažování, rozhodování a zaměření na cíl. Skupiny musí pracovat jako kolektiv a mít dobře naplánovaný systém obchodování, aby dosáhly co možná nejlepšího výsledku.

Kompetence zaměřená na strategické uvažování se v aktivitě projevuje již od samého začátku, kdy se skupina seznamuje s vlastním složením. Musí vzít v potaz z kolika členů je skupina tvořena a jaký má poměr dospělých a dětí. Tyto faktory následně ovlivňují celý rozhodovací proces při obchodování a mají vliv na tvorbu žebříčku priorit. Následně se kompetence projevuje i při způsobu obchodování. Plně v žákovské kompetenci je styl, jakým budou obchodovat a na jaké zboží budou cílit nejdříve. Strategii je možné uplatnit i při obchodování se zbožím, které považují za nepotřebné a smění ho za zboží, které je ve skupinovém žebříčku priorit na vyšším místě. V rámci volného času žák strategické uvažování využívá při balení věci na jakoukoli cestu, při které nebude v těsné blízkosti domova. Vždy musí zvážit, zda s sebou nepotřebuje něco, co mu tamní prostředí nebude moci poskytnout a mohl by se tím dostat do nepříjemné situace nebo do nesnázi.

Schopnost rozhodovat se využívají všichni lidé. Některá rozhodnutí mohou ovlivnit i budoucí směřování, jiná ovlivní maličkosti. Tato schopnost se v aktivitě prolíná se strategickým uvažováním. Žáci se rozhodnou pro nějakou strategii, na základě priorit, které si sestavili. Poté žáci přichází na pomyslný trh, který je velmi dynamický. Žáci se musí vyrovnat s tím, že některé zboží již mají jiné skupiny a musí se rychle rozhodnout pro nějakou alternativu, na kterou nebyli připraveni. V rámci aktivity se rozvíjí rychlá schopnost rozhodovat se na základě zaměření na cíl, který je předem určený – zajistit co největší pohodlí při výletu pro celou skupinu. Při volnočasových aktivitách žák musí také reagovat na nepředvídatelné situace, které se mu mohou přihodit – změna počasí, chybějící potřebná věc, špatně zvolená strategie. Díky rozvíjení schopnosti rychlého rozhodování se žák učí posuzovat prioritní elementy, na základě nichž je schopen rychle identifikovat či vymyslet alternativu, kterou bude schopen zrealizovat.

Všechny rozvíjené kompetence, které aktivita nabízí na sebe navazují a zároveň se doplňují tak, jak je tomu i v rámci trávení volného času. V oblasti volného času si většinou cíl volí žák sám a v některých případech je možné tento cíl upravit na základě volených strategií. V tomto případě je cíl pevně daný aktivitou a žák veškeré potřebné kroky musí tomuto cíli podřídit tak, aby došlo k jeho naplnění.

4.2. Příprava na hodinu – Odlišnosti a předsudky ve společnosti

Třída: 8. třída

Téma: Odlišnosti a předsudky ve společnosti

Cíl: Žák rozliší tolerantní a netolerantní chování.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

- *Žák rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy.*
- *Žák se učí překonávat stereotypy a předsudky ve společnosti.*

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---|------------------------------------|---------------------|---|
| 1. | 1' | Privítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 7' | Hledání stereotypů ve společnosti + záznam do myšlenkové mapy | Skupinová práce Myšlenková mapa | | |
| 3. | 3' | Rozdělení žáků do skupin Rozdání zadání na improvizaci | | <i>Příloha č. 7</i> | |
| 4. | 24' | Improvizace dle zadání | Improvizace, hra v roli | <i>Příloha č. 7</i> | Žák rozliší tolerantní a netolerantní chování |
| 5. | 5' | Vyplnění pracovního listu | Samostatná práce | <i>Příloha č. 7</i> | |
| 6. | 5' | Závěrečná reflexe aktivity | Diskuze | | |

Metodický rozpis přípravy – *Odlíšnosti a předsudky ve společnosti*

Kapitola Odlíšnosti a předsudky ve společnosti tematicky spadá do dvou průřezových témat: Multikulturní výchova a Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Vzhledem k rozsahu tématu se žáci s obsahem seznamují postupně v rámci všech ročníků 2. stupně základní školy. V rámci realizované aktivity si žák osvojuje rozpoznávání tolerantního a netolerantního chování vzhledem k různým situacím, se kterými se během svého života může setkat. Vytváří si vnitřní názor na netolerantní chování, které je utvářeno na základě společenských předsudků a učí se tyto stereotypní společenské předsudky překonávat.

Privítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky, zapíše do třídní knihy a vyřeší záležitosti, které jsou spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Hledání stereotypů ve společnosti + záznam do myšlenkové mapy

Na začátek hodiny byla zvolena aktivita myšlenkové mapy, kterou budou žáci zpracovávat formou skupinové práce. Žáci budou rozděleni do skupin a každá skupina dostane předtištěnou myšlenkovou mapu viz *Příloha č. 7*.

Vzhledem k času, který je rozvrhován na 7 minut, je možné následně ústní formou shrnout zápisky, které žáci do myšlenkové mapy zaznamenali. Bude-li třída pracovat rychlejším tempem, může být vytvořena velká myšlenková mapa na tabuli, která bude shrnovat poznatky všech skupin.

Rozdělení žáků do skupin, rozdání zadání na improvizaci

Následně se žáci rozdělí do tříčlenných skupin. Každá skupina dostane dvě zadání, v aktivitě označeno jako varianta A a varianta B, v určitém časovém limitu dostane skupina čas na přípravu scénky.

Improvizace dle zadání

Každá skupina představí svou scénku před třídou. Všechny skupiny budou nejprve začínat variantou A a následně zahrají i variantu B.

Vyplnění pracovního listu

Po zahraných scénkách dostane každý žák pracovní list, který má formu úvahové reflexe, kde vlastní pocity zhodnotí zamyslí se nad dojmy, které měl při sledování jednotlivých scének a zároveň i při realizaci vlastního výstupu.

Závěrečná reflexe aktivity

V rámci reflexe aktivity bude učitel navazovat na otázky z pracovního listu, které jsou postaveny tak, aby žákovi pomohly reflektovat vlastní nitro. Učitel je bude směřovat obecněji a vztahovat spíše na realizovanou aktivitu a celkový kolektiv žáků.

Během reflexe si žáci ujasní, co to jsou stereotypy ve společnosti, zda jsou opodstatnitelné, a zda je nutné je vzhledem k vývoji a fungování společnosti překonat.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Odlišnosti a předsudky ve společnosti*

V rámci průřezového tématu Myšlení v evropských a globálních souvislostech si žák osvojuje schopnost porozumět současným vývojovým tendencím evropské společnosti. Součástí moderní společnosti je i snaha překonávat stereotypní předsudky, které jsou ve společnosti zakořeněny.

Vyučovací jednotka je tvořena třemi částmi, které na sebe volně navazují a žákům dohromady vytváří komplexní přehled o dané problematice.

V první části byla zvolena skupinová práce, která je postavena na tvorbě myšlenkové mapy. Vzhledem k tomu, že se žáci s daným tématem setkávali i v předchozích ročnících, je aktivitu v podobě myšlenkové mapy vhodné zařadit, jako shrnující, resp. opakovací prvek dosavadních znalostí. Žák zároveň pracuje ve skupině, kde ostatní žáci mohou sloužit jako inspirace při subjektivním uchopení daného tématu. Zpracování tohoto tématu formou skupinové práce nabídne širší spektrum množností, než forma samostatné práce. Žáci se navzájem budou doplňovat a jelikož zkušenost každého žáka s předsudky a stereotypy je jiná, mohou vytvořit komplexnější přehled v rámci myšlenkové mapy. Pro žáky je mapa částečně předpřipravená. Předpřipravené body mohou posloužit jako vstup do další hodiny, kde je možné se těmito body více věnovat, jelikož je bude mít zpracovaná každá skupina. Zakončení práce s myšlenkovou mapou může být upraveno vzhledem k tomu, jak žáci během tvorby pracovali. Budou-li žáci aktivní, a učitel uvidí,

že o daném tématu mají přehled, je potenciálně možné, aby každá skupina prezentovala svou myšlenkovou mapu ústně. Druhá varianta, kterou tvoří společná myšlenková mapa na tabuli, by měla být použita, pokud učitel vidí, že si žáci při vyplňování nejsou jistí a nemají přesně ujasněno, jaké předsudky ve společnosti mohou být.

Druhá část hodiny je tvořena formou dramatizace, která je postavena na aktivitě *hra v roli*. „Jejím cílem je napodobit charakter postavy z pohledu její povahy, osobnostních rysů, motivů jednání, vnitřních pohnutek a citů, osudu či vztahu k okolí.“ (Sieglová, 2019, s. 243) Žáci dostanou situaci, kterou musí ztvárnit dvojím způsobem, jednou jako netolerantní chování vzhledem k předsudkům, podruhé jako tolerantní chování zamezující stereotypním představám o jedinci. Na nácvik není potřeba velké časové dotace, jedná se spíše o improvizaci, čemuž jsou uzpůsobené i kartičky se situacemi, které vycházejí z běžného života a jsou tak žákům blízké. Během hry ostatní žáci situace sledují a vnímají zejména vnitřní pocity při tolerantním a netolerantním chování. Hra v roli byla zvolena záměrně, protože umožňuje žákům se vcítit do předem určené role a v rámci reflexe následně žáci budou hodnotit, jak se cítili v situaci, kdy bylo ztvárněno tolerantní a netolerantní chování. Hra umožňuje reflexi každého žáka, jelikož pocity všech účastníků se určitým způsobem mění vzhledem k jednotlivým zadáním. Učitel by měl časově ohraničit výstupy jednotlivých skupin s ohledem na počet žáků, kteří ve třídě budou přítomni, aby nedošlo k překročení časového limitu na aktivitu.

Třetí část hodiny je realizována formou dvojí reflexe. Nejdříve žák hodnotí své vnitřní pocity a postoje na základě otázek, které jsou koncipovány jako vnitřní zhodnocení předchozí aktivity a slouží jako stručné úvahové zamyšlení nad tématem. Z těchto otázek může čerpat učitel při řízené diskuzi, která prezentuje druhou formu reflexe aktivity a zároveň shrnuje dosavadní poznatky tématu.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Odlíšnosti a předsudky ve společnosti*

V rámci volnočasové kompetence aktivita cílí na předsudky, které se snaží redukovat, resp. eliminovat. Právě překonávání stereotypů a předsudků se odehrává nejen v interakci s lidmi, ale i v rámci trávení volných chvílí. Některé volnočasové aktivity mohou v lidech vzbuzovat předsudky, které ovlivňují jejich přístup k samotné aktivitě. Volnočasové aktivity, ke kterým lidé přistupují s předsudky mohou být různé např. golf - pouze pro

bohaté, šachy – nejsou sport, hraní na počítači – ztráta času, fotbal – jen pro chlapce, balet – jen pro dívky.

Cílem aktivity je naučit se předsudky překonávat a snažit se omezovat chování jimi řízené. Aktivita je zaměřena spíše na sociální interakci v rámci níž si mají žáci osvojit schopnost oprostít se od stereotypních reakcí a překonat tím předsudky zakořeněné ve společnosti. Na základě osvojení si těchto tendencí se žáci budou rozvíjet i v rámci volnočasových aktivit. Podaří-li se jim oprostít se od již zmiňovaného přístupu, v rámci svého volného času budou moci vyzkoušet i aktivity, které by jinak vyzkoušet nechtěli na základě zvěstí, které o daných aktivitách ve společnosti rezonují.

5. Multikulturní výchova

V rámci průřezového tématu Multikulturní výchova se žák setkává s rozmanitostí, kterou různé kultury nabízejí. Žák blíže poznává kulturní tradice a hodnoty v rámci kultury vlastní, ale i cizí. Ústředním cílem tohoto průřezového tématu je seznámit žáky různých sociokulturních skupin, jak žít pospolu, vzájemně se respektovat a jak spolupracovat. „Čím vyšší mají lidé multikulturní znalosti, tím pozitivnější postoje vyjadřují k různým etnikům.“ (Průcha, 2001, s. 65)

Žák v rámci průřezového tématu rozvíjí schopnost tolerance, solidarity a spravedlnosti. Žák poznává sociokulturní rozmanitost své země. V rámci poznávání rozmanitosti je veden k lepšímu uvědomění si své vlastní kulturní identity, která je spojena s určitým okruhem tradic a hodnot.

„V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti, rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat interkulturní kontakty k obohacení sebe i druhých, učí žáky uvědomovat si možné dopady svých verbálních i neverbálních projevů a připravenosti nést odpovědnost za své jednání.“ (RVP, 2021, s. 132) Žák se okrajově setkává i se základy multikulturní terminologie, která tvoří základ pro další multikulturní rozvoj. Žák pochopí podstatu pojmů: *kultura*, *etnikum*, *identita*, *diskriminace*, *xenofobie*, *rasismus*, *národnost*, *netolerance* aj.

Multikulturní výchova netvoří samostatný vyučovací předmět, ale do výuky je zařazována jako vyučovací blok. Vztahuje se k předmětům jazykovým, dějepisu, zeměpisu a občanské výchově. Pevné vazby je možné vidět zejména s průřezovým tématem *Myšlení v evropských a globálních souvislostech*, se kterým sdílí některé cíle v oblasti vědomostí, dovedností a hodnot.

5.1. Příprava na hodinu – Respekt a tolerance

Třída: 7. třída

Téma: Respekt a tolerance

Cíl: Žák vlastními slovy vysvětlí rozdíl mezi respektem a tolerancí.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Multikulturní výchova

- *Žák rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin*
- *Žák se učí komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat, respektovat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých*

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|--|------------------------------------|---|---|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 14' | Prohlédnutí připravených obrázků z Přílohy č. 8 Psaní komentářů k obrázkům | Samostatná práce | <i>Příloha č.8</i> <i>První část</i> | |
| 3. | 5' | Diskuze nad obrázky, komentáři a pocity | Diskuze | <i>Lepicí papírky</i> | |
| 4. | 10' | Psaní popisu pocitů k obrázkům – 2. část aktivity | Skupinová práce | <i>Příloha č.8</i> <i>Druhá část</i> | |
| 5. | 5' | Diskuze o příbězích a pocitech | Diskuze | | Žák vlastními slovy vysvětlí rozdíl mezi respektem a tolerancí. |
| 6. | 10' | Reflexe aktivity Vymezení pojmů <i>respekt</i> a <i>tolerance</i> na základě předchozí aktivity | | | |

Metodický rozpis přípravy – *Respekt a tolerance*

Kapitola *Respekt a tolerance* je průběžně řazena do učiva každého ročníku základní školy. V rámci jednotlivých ročníků si žák konkrétní vědomosti prohlubuje a rozšiřuje. V rámci učebnice Fraus pro 7. ročník (2018) je toto téma řazeno do tematického celku *Svět kolem nás*. V tomto ročníku se žák zaměřuje na toleranci vůči národnostním menšinám.

Rozpracovávaná aktivita se zaměřuje nejen na toleranci k národnostním menšinám, ale zahrnuje širší spektrum odlišností, se kterými se žák běžně setkává. Aktivita cílí na schopnost tolerovat odlišnosti a být schopen respektovat a spolupracovat s příslušníky různých sociokulturních skupin.

Privítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky, zapíše do třídní knihy a vyřeší záležitosti, které jsou spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Prohlédnutí připravených obrázků z Přílohy č. 8

Na tabuli, nástěnce, nebo na lavici je rozmístěno 6 fotografií, které jsou zpracovány jako instagramové příspěvky. Žáci si jednotlivé fotografie samostatně prohlédnou. Během prohlížení si na jednotlivé fotografie sami tvoří názor a hodnotí je.

Psaní komentářů k obrázkům

Následně každý žák dostane šest lepicích papírků a představí si, že někdo tyto příspěvky na Instagram přidal a on/ona musí napsat komentář, ve kterém vyjádří svůj názor na sdílenou fotografii.

Každý žák je upozorněn na to, že jeho názor je svobodný a se sdílenou fotografií nemusí být spokojen, nemusí se mu líbit. Žáci si lepicí papírky nepodepisují, aktivita cílí na určitou míru anonymity, kterou i samotné kybernetické prostředí, jež je touto aktivitou simulováno, poskytuje. Po napsání komentáře žáci papírky nalepí kolem jednotlivých fotografií, čímž je „okomentují“.

Diskuze nad obrázky, komentáři a pocity

Po „okomentování“ fotografií učitel přečte jednotlivé komentáře k fotografiím. Následně povede s žáky diskuzi ohledně toho, jak se cítili při tom, když bylo přečteno

velké množství hodnotících komentářů a jak si myslí, že se pravděpodobně cítil/a dotyčný/á, když tyto komentáře pod svou sdílenou fotografií dostal/a.

Psaní popisu pocitů k obrázkům – 2. část aktivity

V rámci druhé části aktivity jsou žákům představeny další dva „instagramové příspěvky“ formou pracovního listu. Vedle příspěvků mají žáci prostor pro to, aby se pokusili vcítit do osob, jež jednotlivé příspěvky sdíleli. Mohou hodnotit pocity, duševní stav dotyčných osob, na co chtěli osoby upozornit, jakou předpokládají reakci okolí.

Své myšlenky budou žáci sdílet navzájem ve skupinách.

Diskuze o příbězích a pocitech

Po sdílení svých názorů a myšlenek učitel přečte příběhy lidí, kteří za příspěvky stojí.

Reflexe aktivity

Aktivita realizovaná v rámci vyučovací jednotky se vyvíjí na základě komentářů žáků a je nutné, aby následná reflexe byla aktivně upravována v závislosti na klimatu třídy a typu komentářů, které žáci psali. Reflexe aktivity bude probíhat ve dvou částech. První část bude tvořena skupinovou reflexí, při níž se žáci ve skupinách zamyslí nad svým vlastním postojem k obrázkům před tím, než znali reálný příběh, který za fotografiemi stojí. V rámci skupiny se žáci seznámí s různými názory svých spolužáků.

Druhá část reflexe bude probíhat již společně v rámci třídního kolektivu. Zde mohou žáci za skupinu, nebo za sebe sdílet, zda se jejich pohled změnil, když se dozvěděli doplňující informace či skutečné příběhy atd.

Vymezení pojmů *respekt* a *tolerance* na základě předchozí aktivity

Žáci se, na základě předchozí aktivity, sami pokusí najít určité nuance v termínech *respektovat někoho* a *tolerovat někoho*.

Toleranci k někomu chápeme spíše jako snášenlivost, schopnost nevyvolávat konflikty namířené proti jeho osobě, smířit se se společným soužitím. Zabarvení slova *respektování* je oproti toleranci spíše kladné. Je spojeno spíše s úctou a vážeností. (*Internetová jazyková příručka, 2008-2022*)

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Respekt a tolerance*

V rámci aktivity dominuje průřezové téma Multikulturní výchova, které cílí na budování respektu k rozličným sociokulturním skupinám. Dílem se do aktivity promítá i další průřezové téma, a to Mediální výchova. Aktivita simuluje virtuální prostředí, které ovlivňuje život každého žáka základní školy. S tímto prostředím se pojí i zvýšená tendence hodnotit ostatní a vyjadřovat svůj názor, ať už pozitivní či negativní. Žák během aktivity bude rozvíjet schopnost empatie, protože bude často měnit pohled na dané situace na základě vcitování se do druhých. V některých případech bude přemýšlet o svých pocitech, svém názoru. Následně se na základě určitého zlomu, který bude vždy prezentován vstupem učitele do aktivity, pokusí vcítit do osoby na druhé straně.

V první části aktivity se žák seznámí s fotografiemi, které byly záměrně vybrány tak, aby reprezentovaly aktuální témata, která ovlivňují a často i rozdělují společnost. V prvních chvílích se žák s fotografiemi pouze seznámí, prohlédne si je. Fotografie jsou cíleně vytvořeny tak, aby prezentovali sociální síť Instagram, která je mezi mládeží populární. Během prohlížení fotografií již žák sám v sobě hodnotí a vstřebává určité pocity, které následně budou vytvářet jeho celkový dojem z obrázku.

Po prohlédnutí fotografií každý žák dostane lepicí papírek, na který napíše komentář. Právě komentáře okolí jsou běžnou součástí virtuálního prostředí, které poskytuje určitou míru anonymity. Žáci si papírky nebudou podepisovat, což některým žákům může pomoci vyjádřit svůj skutečný názor. Učitel, vzhledem ke třídě, se kterou pracuje, může upozornit na výskyt vulgarismů, které do školního prostředí nepatří a v aktivitě je vhodné se jim vyvarovat.

Každý žák své komentáře připevní kolem jednotlivých fotografií. Učitel následně vstoupí do aktivity a přečte komentáře k určité fotografii. V tento moment aktivita cílí na extrém, který se v některých komentářích může objevit, vzhledem ke kvantitě komentářů. Po přečtení komentářů u jedné fotografie nastane vždy diskuze. Diskuze se bude odvíjet o typu komentářů, které žáci psali. Učitel žáky bude vést k tomu, aby hodnotili své pocity, když on četl komentáře a následně se snažili zhodnotit i osobu na druhé straně, která si komentáře čte. S žáky tímto způsobem projde všech šest „příspěvků“.

Druhá část aktivity je zpracována podobnou formou, aby navazovala na předchozí část, nicméně schopnost respektu a tolerance se prohlubuje. Žákům je rozdán pracovní list, na kterém je vyobrazena baletka *Lizzy* a *Tereza*. V tomto případě se žáci budou snažit vcítit do dotyčných osob a zamyslet se nad tím, proč zrovna tuto fotografii sdíleli, na co chtěli upozornit, jak se na fotografii cítí, co čekají za reakci od okolí. Žáci pracují nejdříve formou samostatné práce, kdy má každý žák prostor se do osob na druhé straně co nejvíce vcítit. Následně své myšlenky bude sdílet ve skupinách. Skupinová práce byla v rámci aktivity zamýšlena z toho důvodu, že každý žák na fotografii bude hledět z jiného pohledu, bude zpracovávat informace jinak a zároveň je i rozličně hodnotit. Ve skupinách se žáci s názory svých spolužáků seznámí, zjistí, s jakými názory sympatizují, s jakými ne a zároveň poznají i další možnosti, jak na dané „příspěvky“ nahlížet.

Po tom, co si žáci vymění své názory ve skupině, přečte učitel reálné příběhy, které za fotografiemi stojí. V danou chvíli aktivita cílí na předsudky, které si žáci vytvořili vzhledem k tomu, že jim byla představena pouze fotografie, jakožto minimální fragment ze života daných lidí.

Reflexe aktivity bude probíhat nejdříve ve skupině, v níž žáci mohou zpětně reagovat na diskuzi, kterou vedli před odkrytím samotného příběhu. Následně se diskuze rozšíří do celé třídy, což umožní to, aby na své názory reagovaly i jednotlivé skupiny navzájem.

V závěru hodiny se žáci sami pokusí rozlišit termíny *respektovat někoho* a *tolerovat někoho*. Pokud se žákům termíny zdají totožné, k vyjasnění je možné využít *Internetovou jazykovou příručku*, čímž se žáci naučí pracovat s příručkami a propojí se tím i do jisté míry mezipředmětový vztah s českým jazykem.

Aktivita cílí na vnitřní uvědomění si hodnotících reakcí na rozličné sociokulturní skupiny, které mohou nejen ublížit a ranit dotyčné osoby, ale zároveň mohou být velice ukvapené vzhledem k neznalosti životního příběhu, který je často za fotografiemi skryt.

Aktivita je často prokládána diskuzí, ve které se žáci učí formulovat své myšlenky a názory, učí se je sdílet s ostatními, ale zároveň je i přijímat. Hess (2009) uvádí, že právě diskuze velkým dílem ovlivňuje rozvoj základních demokratických hodnot, které jsou následně ve společnosti užívány a zaměřuje se přímo na rozvoj a pochopení nutnosti tolerance, respektu a odpovědnosti, jako základních atributů, které musí být ukotveny v každém jedinci žijícím v lidském společenství.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Respekt a tolerance*

V rámci aktivity si žák osvojuje schopnost respektu a tolerance nejen k různým sociokulturním skupinám, ale i k jejich přístupu k volnému času a jeho využití. Při volbě volnočasových aktivit většinou žák jedná sám za sebe. Sám se rozhoduje, co chce dělat a jak chce svůj volný čas využít. Výplň času volí na základě toho, co ho baví, co mu přináší pocit štěstí či uspokojení. Při této volbě zohledňuje své potřeby. Každý jedinec má ale potřeby jiné, proto bude volit každý jiné volnočasové aktivity vzhledem k vlastní osobnosti.

Lidé musí respektovat rozhodnutí ostatních vzhledem k tomu, jak se svým volným časem nakládají, jak ho chtějí využít oni sami. Většinou neznáme životní příběh, který stojí právě za daným rozhodnutím při výběru aktivity, ani okolnosti, které zapříčinily jedincovo rozhodnutí právě pro danou možnost.

Respekt a toleranci je nutné uplatňovat i v této oblasti. Zároveň je možné se pestrostí různého výběru aktivit inspirovat a dostat se k novým věcem. Společnost může některé aktivity odsuzovat, bez pádných důvodů. Na základě tohoto společenského odsunutí se k aktivitám člověk také může stavět s opovržením, které může být změněno na základě zkušenosti ostatních. Právě skutečnost, že budou jedinci tolerantní a s respektem si vyslechnou zkušenost druhých, je může inspirovat ke zpestření způsobu trávení svého volného času, nebo dokonce k rozšíření o další nepřeborné množství možností, které mu jsou nabízeny.

5.2. Příprava na hodinu – Různé úhly pohledu

Třída: 7. třída

Téma: Různé úhly pohledu

Cíl: Žák posoudí pohnutky jednotlivých postav, na jejichž základě bude schopen svůj postoj podložit argumenty.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Multikulturní výchova

- *Žák se učí komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých.*

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---|------------------------------------|-------------------------------|-------------------|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 2' | Rozdělení žáků do skupin Rozdělení pohádek | | „Losovátka pohádek“ | |
| 3. | 7' | Stručné přeřikání děje | | | |
| 4. | 15' | Skupinová práce – hledání argumentů Rozdělení rolí obhájců | Skupinová práce | Pracovní list Příloha č. 9 | |
| 5. | 18' | Skupinová obhajoba obžalovaných | Řízená diskuze | | |
| 6. | 2' | Reflexe formou myšlenkové mapy | Myšlenková mapa | Tabule | |

Metodický rozpis přípravy – *Různé úhly pohledu*

Kapitola *Různé úhly pohledu* systematicky navazuje na kapitolu *Respekt a tolerance*. Níže popsaná aktivita je realizována v rámci učiva v sedmém ročníku, kam systematicky spadá i kapitola *Respekt a tolerance*, na níž je učivo možno navázat a podpořit tak provázanost jednotlivých témat v rámci předmětu.

Aktivita realizovaná v rámci vyučovací jednotky je podmíněna tvořivostí a nápaditostí žáků. Celková výše žákovské aktivity následně ovlivňuje výsledek a rozsah poznatků, jež si mají žáci z aktivity odnést a následně osvojit.

Privítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky, zapíše do třídní knihy a vyřeší záležitosti, které jsou spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Rozdělení žáků do skupin + Rozdělení pohádek

Třída bude rozdělena do tří skupin s obdobným počtem žáků v každé skupině. Plně v kompetenci učitele zůstává způsob, jakým žáky do skupin rozdělí. Vzhledem k náročnosti aktivity by měl volit způsob, který se mu na základě předchozích zkušeností nejvíce osvědčil.

Každá skupina si vylosuje jednu ze tří možných pohádek: O Červené Karkulce, O Smolíčkovi Pacholíčkovi a O perníkové chaloupce.

Stručné přeřikání děje

Převyprávění pohádky probíhá tak, že každá skupina se snaží děj ve stručnosti odříkat. Každý žák může říci pouze jednu větu, která umožňuje posunutí v ději. Poslední žák by měl jednou větou celkový příběh zakončit. Každá skupina pracuje individuálně a učitel pouze dbá na dodržování pravidel a sleduje činnost skupin. Ideální je kruhové uspořádání skupiny.

Skupinová práce – hledání argumentů

Každá skupina si následně představí, že je u soudu. Na jedné straně sedí obžalovaný, na straně druhé žalobce viz *Příloha č. 9*. (např. na straně obžalovaných sedí vlk, na straně

žalobce sedí Karkulčina maminka). Žáci ve skupině si následně vylosují, zda budou obhajovat stranu A či stranu B.

Skupina má po celou dobu práce k dispozici pomocný list, kam si mohou argumenty zaznamenávat.

Ke konci skupinové práce si žáci jednotlivé argumenty rozdělí a připraví si je pro „veřejnou obhajobu“. Žáci ve skupinách A i B si vyberou dva zástupce. První zástupce bude vždy obhajobu začínat a uvede protistranu do situace, která již bude interpretována po vzoru a úpravě žáků. Druhý zástupce bude obhajobu končit a na závěr, v předem vymezeném čase, shrne nejpádnější argumenty, které skupina vymyslela.

Skupinová obhajoba obžalovaných

Skupinová obhajoba obžalovaných nebo také „veřejná obhajoba“ spočívá v tom, že se v každé skupině proti sobě posadí členové skupiny A a členové skupiny B, tak aby na sebe navzájem všichni viděli. Řadu, v níž žáci sedí vždy započíná žák, který byl vybrán pro shrnutí příběhu a jeho vlastní interpretaci. Na konci řady sedí žák zodpovědný za shrnutí nejpádnějších argumentů.

Každý žák dostane časový limit, který určí učitel vzhledem k počtu žáků, ve kterém musí svůj argument pro obhajobu představit protistraně a následně jej zdůvodnit. Časový limit nemusí žák vyplnit celý, může skončit dříve, ale nesmí být překročen.

Vždy se střídá argument pro stranu A, argument pro stranu B, argument pro stranu A...

Na závěr aktivity jsou žáci oprostěni od svých rolí, které měli zastupovat a budou hlasovat již pouze za sebe o tom, zda by obžalovaný měl být odsouzen. Pokud v hlasování skupina rozhodne že ano, musí se jednohlasně shodnout na formě a délce trestu, který by měl být uložen.

Reflexe formou myšlenkové mapy

V rámci myšlenkové mapy, kterou učitel předpřipraví na tabuli, shrnou žáci poznatky, které si z aktivity odnáší, co se povedlo, co se nepovedlo, co bylo cílem aktivity. Myšlenkovou mapu je možné doplnit následnou diskuzí.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Různé úhly pohledu*

Aktivita tvoří komplexní celek, který se skládá z dílčích částí, ve kterých na sebe žák váže role, které mu jsou v průběhu přidělovány. Tyto role mu poskytují možnost nahlédnout na určité situace z různých perspektiv, což následně může ovlivnit celkový pohled na danou situaci.

Aktivita je koncipována pro maximální počet 30 žáků ve třídě. V případě nižšího počtu žáků, je možné zvolit pouze dvě pohádky a vytvořit tak pouze „dva soudní tribunály“. Aktivita přímo nenavazuje na žádnou předchozí hodinu, proto není nutné hodinu uvádět, jelikož schopnosti a dovednosti si žák osvojuje v průběhu aktivity a větší pozornost je jim věnována až v rámci reflexe.

Aktivita začíná rozdělením žáků do skupiny. Vzhledem ke komplexnosti aktivity by učitel měl zvolit způsob rozdělení, který se mu v práci s daným třídním kolektivem nejvíce osvědčil. Každá skupina si vylosuje jednu pohádku, která bude tvořit základ pro aktivitu dané skupiny. Jako podklad pro realizovanou aktivitu byly zvoleny klasické dětské pohádky, jejichž příběh je obecně dobře znám a předpokládá se, že je v povědomí většinové části společnosti.

Žáci si pohádky nemusí pamatovat přesně, popřípadě může být ve třídě žák, který se s pohádkami ještě nesešel. Za tohoto předpokladu byla do aktivity vložena část, při níž každá skupina pohádku ve stručnosti převypráví – žáci, kteří pohádku neznají se aktivitu neúčastní, pouze poslouchají pohádku, které se následně budou ve skupině věnovat. Při převyprávění dochází také k první skupinové spolupráci. Každý žák musí jednou větou příběh posunout tak, aby děj příběhu vyšel na každého, ale příběh stále tvořil celek. Žáci si nepřipravují jakou část příběhu mají odříkat, musí jednat v zájmu celé skupiny a ze své vlastní iniciativy. Pokud žáci špatně rozvrhnou rozdělení děje, je možné, aby učitel povolil poslednímu žákovi děj dovyprávět pro zachování celistvosti příběhu.

Po převyprávění příběhů se každá skupina dozví, kdo usedl na jejich lavici obžalovaných a žalobců. Obžalovaný a žalobce je vybrán vždy tak, aby žáci měli možnost najít argumenty pro i proti.¹ Do kontrastu jsou dány vždy postavy, které se v pohádce

¹ Učitel musí pozorovat, zda se žáci při aktivitě cítí komfortně. Některým žákům nemusí být příjemné hájit žalovaného a v tomto případě je nutné zasáhnout. Učitel může např. dát možnost vyměnit se s někým jiným, umožnit přechod do jiné skupiny či vymyslet jinou roli, ve které se žák bude cítit komfortněji.

něčím provinily a závažnost daného provinění berou žáci v potaz vzhledem k dalším okolnostem příběhu. Žáci se snaží na postavu nahlížet z různých perspektiv. Cílem je, aby žáci na postavě, která je společensky považována za zápornou našli i kladné vlastnosti a vzali tak v potaz pohnutky, jež postavu při konání daného činu mohly ovlivnit. Při aktivitě mají žáci k dispozici pomocný list, kam si zaznamenávají argumenty. Tyto argumenty si poté mezi sebe jednotliví členové rozdělí tak, aby každý žák měl argument, který bude u „soudu“ obhajovat. Záměrně byla zvolena nutnost jednoho argumentu na osobu. Skupina se bude snažit dosáhnout alespoň tohoto limitu a zvažovat více úhlů pohledů.

Obě protistrany ve skupině si vyberou dva své zástupce. Jeden zástupce bude obhajování postavy začínat a ve stručnosti uvede protistranu do příběhu, který je již volně koncipován skupinou. Žák představující tuto situaci sehrává důležitou roli. V průběhu práce skupiny na přípravě argumentů mohlo dojít k lehkému přetvoření příběhu. Žáci si mohli některé informace do příběhu dodat, nebo převyprávět příběh z pohledu dané postavy. Je tudíž nutné, aby se protistrana o verzi příběhu, se kterou skupina pracovala dozvěděla, a aby argumenty, které budou navazovat dávaly oběma stranám smysl. Uspořádání třídy do dvou řad, v nichž na sebe žáci vidí, bylo zvoleno proto, že umožňuje lepší vnímání a naslouchání spolužákům. Každý žák je omezen časovým limitem. Toto omezení nutí žáky vybrat pouze to nejpodstatnější a zaručuje ukončení aktivity ve vymezeném časovém rozsahu. Žák, který sedí na konci řady nejpádnejší argumenty shrne. Pro obě strany tento žák sehrává důležitou roli, protože poskytne stranám závěrečné komplexní shrnutí, které vychází z argumentů, jež byly při realizaci aktivity nejpodstatnější.

Do této chvíle byl žák v určité roli, kterou si vylosoval. Poté je z role vymaněn, ale je již obohacen o různé perspektivy, ze kterých lze na příběh nahlížet. Sám za sebe nyní rozhodne, zda obžalovaný bude odsouzen. Pokud žáci odhlasují, že obžalovaný má být odsouzen, musí se jako skupina shodnout na formě trestu. Zde se žáci v určité podobě setkají s hlasovacím principem, kdy se menšina podřizuje většině. Žáci, kteří nehlasovali pro odsouzení mají možnost alespoň ovlivnit podobu trestu, kterou by dané postavě udělili. Udělení formy trestu slouží již jako nadstavba aktivity, ve které si žáci vyzkouší pracovat s tím, zda jsou schopni dojít ke kompromisu, který by vyhovoval skupině jako celku.

Vzhledem ke komplexnosti aktivity je zvolena reflexe formou myšlenkové mapy, ve které žáci mohou reflektovat různé části aktivity a navazovat na sebe.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Různé úhly pohledu*

Žák by měl ke svému volnému času a k jeho výplni zaujímat určitý postoj. Při zaujímání tohoto postoje si žák osvojuje různé perspektivy, které mu umožňují nahlédnout na možnosti, jak může svůj čas vyplnit a jak by ho vyplnit chtěl. Ne vždy je k výplni volného času přistupováno zodpovědně. Na nezodpovědný přístup k výplni volného času poukazuje Dudová a Macků (2021, s. 13) „Uvědomujeme si to, co děláme? Nebo jen tak přežíváme a čekáme, až se daná situace vyřeší, přejde či pomine? Uvědomujeme si důležitost našeho vlastního zaujetí a vnitřní motivace?“

V rámci aktivity se žák učí nahlížet na situace z různých perspektiv. Tyto situace se snaží vyhodnocovat pomocí argumentů, které slouží k obhajobě daného jednání. Osvojovaná schopnost je přímo přenositelná do volnočasového odvětví žáka, kdy se žák snaží z různých perspektiv analyzovat svůj volný čas – jeho délku, možnosti, pravidelnost, ale i množství výdajů atd. Následně si pro sebe vytváří vlastní argumenty, proč zvolil právě tuto náplň.

Mnohdy argumenty tvoří i pro okolí. Okolí žáka, rodina, vrstevníci, známí, ti všichni mohou svými reakcemi zvolenou možnost trávení volného času žáka ovlivnit, poskytnout mu námítky pro jeho volbu, ale i mu nabídnout jiný úhel pohledu. Žák by si měl být schopen svou volbu obhájit, ale zároveň vzít v potaz i jiné perspektivy, které mu střetem zájmů byly nabídnuty.

6. Environmentální výchova

Průřezové téma *Environmentální výchova* vede žáka k pochopení současného stavu životního prostředí a předkládá možnost žákovské aktivity při jeho ochraně. V rámci tématu si žák uvědomuje zodpovědnost celé společnosti za přírodu, resp. vztah k ní, jejímu uchovávaní a její opětovnou regeneraci. Stěžejním tématem se stává snaha vést žáka k přechodu na udržitelný životní styl, jež bude co nejméně negativně ovlivňovat životní prostředí. Andres a Vrtiška (2018, s. 9) popisují, že: „Environmentální výchova (ekologická výchova, EV) umožňuje lidem všimnout si problémů, které by bez ní nejspíše opominuli, a řešit je dřív, než se pro ně stanou hrozbou. Jen pokud se děti aktivně zapojí do zkoumání stavu planety, do hledání problémů i cest k jejich řešení, může se u nich rozvíjet odpovědnost za její (a jejich) současnost i budoucnost.“

V rámci kurikulárních dokumentů je vymezeno několik podpůrných témat, které se zabývají klíčovými oblastmi, kterými jsou: *senzitivita, zákonitost, problém a konflikt, výzkumná dovednost, znalost a akční strategie*. Témata, která na dané oblasti navazují a tematizují je jsou již konkretizována a rozvíjí žáka zejména k odpovědnému a uvědomělému chování v rámci životního prostředí. Žák si uvědomuje svůj pozitivní vztah k místu, ve kterém žije a uvědomuje si své možnosti, jak v dané oblasti podpořit rozvoj, pokud jde o životní prostředí.

Žák je veden k odpovědnosti za své jednání a k pochopení důsledků jednání soudobé společnosti na budoucí generace.

V rámci RVP (2021) je průřezové téma členěno na tematické okruhy, které zajišťují a umožňují celistvé pochopení dané problematiky a vytváří tak komplexní pohled na vztah člověka k přírodě. První tematický okruh se zabývá porovnáváním různých druhů ekosystémů a zahrnuje i pochopení přeměny přírody v průběhu vývoje civilizací až po současný stav. V rámci druhého tématu *Základní podmínky života* se poukazuje zejména na důležitost pochopení podstaty vody pro lidstvo. Navazující oblast *Lidské aktivity a problémy životního prostředí* žákům přibližuje ekologickou zátěž, která je reprezentována současným stavem dopravy v důsledku globalizace. Poslední oblast je zaměřena na osobnost žáka *Vztah člověka k prostředí*. Zmiňovaná oblast žákům nabízí možnost pochopit svůj dosavadní životní styl a nabídnout možné alternativy, které mohou určité oblasti dosavadního životního stylu ovlivnit pozitivním způsobem.

6.1. Příprava na hodinu – Ochrana přírody, zvažování důsledků

Třída: 7. třída – práce s tablety

Téma: Ochrana přírody, zvažování důsledků

Cíl: Žák vysvětlí a podloží argumenty svá rozhodnutí na základě aktivity realizované v hodině.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Environmentální výchova

- *Žák rozvíjí porozumění souvislostí v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí.*
- *Žák napomáhá rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí na místní, regionální, evropské i mezinárodní úrovni*

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---|------------------------------------|--|---|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | Tablet, notebook popř. počítačová učebna | |
| 2. | 2' | Rozdělení žáků do skupin Rozdání pracovních listů | | <i>Příloha č. 10</i> | |
| 3. | 17' | Skupinová práce – pracovní list + diskuze | Diskuze Práce s informacemi | | |
| 4. | 7' | Spojení skupin – diskuze | Diskuze Skup. práce | | |
| 5. | 7' | Závěrečná hromadná diskuze | Diskuze | | Žák vysvětlí a podloží argumenty svá rozhodnutí na základě aktivity realizované v hodině. |
| 6. | 6' | Sdělení konečného verdiktu učiteli + podložení verdiktu argumenty | | | |
| 7. | 5' | Reflexe aktivity | Reflexe | | |

Metodický rozpis přípravy – *Ochrana přírody, zvažování důsledků*

V rámci kapitoly *Ochrana přírody, zvažování důsledků* se žák seznamuje s životním prostředím a problematikou, které v současnosti čelí, jakožto člen lidského společenství. Aktivita realizovaná v rámci vyučovací jednotky je založena na spolupráci jednotlivých žáků ve skupině a následně i mezi celými skupinami. Žák se učí hodnotit a zvažovat důsledky jednání celé skupiny v komplexnějším měřítku. Žáci se učí podkládat své výroky argumenty, díky čemuž mohou výrazně ovlivnit celkové směřování skupiny.

V rámci aktivity se žáci ve skupině, následně i v rámci třídního kolektivu rozhodnou podpořit fiktivním finančním darem a pracovní skupinou jednu společnost, která směřuje svou činnost do oblasti, jež by potřebovala v rámci environmentálních projektů více podpořit.

Privítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky, zapíše do třídní knihy a vyřeší záležitosti, které jsou spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Rozdělení žáků do skupin + Rozdání pracovních listů

Žáci budou následně rozděleni do 4 skupin. Každá skupina bude mít k dispozici tablet nebo počítač, kde si po dobu aktivity může vyhledávat informace, které budou sloužit jako základ pro tvorbu argumentů a obhajobu svého výběru.

Každá pracovní skupina dostane i pracovní list, na který si skupina bude psát základní informace k odvětvím, jež mohou podpořit fiktivním finančním darem a pracovní skupinou. Díky této podpoře se daná oblast bude rozvíjet rychleji než ostatní. Tyto informace budou tvořit základ pro rozhodnutí, proč podpořit právě vybranou oblast.

Skupinová práce – pracovní list + diskuze

Žáci pracují s internetem a hledají do jaké míry jsou zvolené oblasti ohrožené, co přináší člověku a další aspekty, jež členové skupiny uznají za vhodné vzít v potaz. Po zjištění důležitých informací musí skupina dosáhnout konsenzu ve vybrání jedné oblasti, která bude odměněna finanční podporou a pracovní skupinou.

Finální rozhodnutí skupiny by mělo být podloženo daty, které si skupina vyhledala.

Spojení skupin – diskuze

Nyní dojde ke spojení skupin. Ze čtyř skupin budou vytvořeny pouze dvě skupiny. V rámci skupin si žáci sdělí jednotlivé argumenty, proč jejich skupina vybrala právě danou oblast a následně se musí jako nová skupina shodnout na oblasti, kterou budou chtít podpořit a snažit se ji následně obhájit v rámci celé třídy.

Závěrečná hromadná diskuze

V závěru aktivity se třída spojí do jedné velké skupiny. Skupiny nejdříve sdělí ostatním své volby a seznámí členy druhé skupiny se svými argumenty. Třída se nyní musí domluvit na jednom společném odvětví, které bude třídou jako celkem podpořeno.

Sdělení konečného verdiktu učiteli + podložení verdiktu argumenty

Ke konečnému verdiktu třídu vyzve učitel. Po sdělení verdiktu žáci dostanou prostor, aby mohli argumentovat proč zvolili právě dané odvětví, co je nejvíce ovlivnilo atd.

Reflexe aktivity

Na závěr vyučovací hodiny proběhne reflexe celkové aktivity, v rámci níž žáci zohlední vše, co si během aktivity vyzkoušeli a jak se jim celkově dařilo ve skupině komunikovat a tvořit argumenty.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Ochrana přírody, zvažování důsledků*

Aktivita je zaměřena na rozvíjení žákovské schopnosti argumentace, vyhledávání podstatných informací a zohledňování následků svého jednání. Žáci v aktivitě zvažují postavení jednotlivých odvětví oblasti ochrany životního prostředí, které tvoří: *včelařství, ochrana dravců, výsadba stromů v ČR, podpora deštného pralesa a ochrana světových oceánů*. Jedno z daných odvětví mají možnost jako skupina podpořit štědrým finančním darem 1 milionu korun a pracovní skupinou, kterou tvoří 30 dobrovolníků připravených pracovat pro dané odvětví jeden měsíc.

V rámci aktivity byly záměrně zvoleny rozmanité oblasti, aby žáci měli možnost environmentální problémy zohledňovat globálně, ale i lokálně v rámci České republiky. Po celou dobu aktivity mají žáci přístup k internetu.

Aktivita je realizována v rámci sedmého ročníku, kde žáci mohou mít ještě problém s argumentací a vyhledáváním podstatných informací, které mají tvořit jádro jejich rozhodnutí. Z tohoto důvodu pracují ve skupině, kde se mohou vzájemně ovlivňovat, mají přístup k internetu, kde mohou vyhledávat a jako opora jim slouží *pracovní list č. 10*, který je vytvořen tak, aby po vyplnění žákům pomohl rozdělit odvětví do dvou skupin – nad kterými budou dále uvažovat a které již nebudou brát v potaz.

Jádro aktivity je postaveno na skupinové práci. V rámci skupinové práce žáci musí dojít ke konsenzu nad oblastí, kterou chtějí podpořit a vytvořit výčet argumentů, kterými své rozhodnutí podpoří před další skupinou.

V menších skupinách si žáci nacvičí tvorbu argumentů, práci s daným tématem a seznámí se i s možnostmi environmentální podpory planety skrze informace z internetu.

Při spojování skupin by bylo vhodné, aby učitel zvolil takové spojení, kde budou rozdílné výsledky a každá ze skupin bude chtít podporovat jinou oblast. Pokud nastane situace, že obě skupiny se zaměřily na podporu stejné oblasti, jejich cíl nyní bude vytvořit co nejpádnější argumenty, které přesvědčí následně celou třídu o podpoře zvolené oblasti. Skupiny s rozdílnými výsledky se budou pomocí připravených argumentů přesvědčovat a zvolí pouze jednu oblast pro podporu.

V rámci celého kolektivu je vhodné kruhové uspořádání třídy, aby na sebe žáci viděli. Obě skupiny představí svůj konečný verdikt, na kterém se shodly a odůvodní proč. Nyní nastane největší snaha o konsensus v rámci celé třídy. Dle situace může být tento krok nahrazen hlasováním žáků.

V závěru hodiny se žáci společně s učitelem zaměří na reflexi skupinové práce, reflexi aktivity a na myšlenku celého procesu. Učitel byl po celou dobu aktivity pouze v roli pozorovatele. Nyní učitel do aktivity vstupuje a může žákům sdělit své postřehy v rozdílnosti a postupech práce jednotlivých skupin.

Při reflexi je možné aktivitu ještě rozvíjet směrem k tématům jako je *dobrovolnictví mladých lidí* nebo vyzvat žáky k tomu, jaké oblasti by ještě doplnili.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Ochrana přírody, zvažování důsledků*

Aktivita v rámci volnočasové kompetence cílí na zvažování důsledků svých rozhodnutí. Během dne několikrát přímo či nepřímo zvažujeme důsledky svého jednání či svých činů. Některé špatně zvažované důsledky mohou mít pozitivní i negativní vliv na naši budoucnost v různém rozsahu. I výplň volného času všech je odvíjena od důsledků aktivity, kterými je vyplněna.

V rámci aktivity se žáci učí rozvíjet schopnost zvažování důsledků a zároveň svá rozhodnutí podkládat pádnými argumenty. Učí se hájit svá stanoviska, ale i ustoupit po vyslechnutí druhé strany.

V potaz je nutné brát i prodlevu mezi realizací dané činnosti a jejími důsledky, jež se objeví a začnou ovlivňovat naši činnost. Tato myšlenka je v aktivitě nepřímo také zakotvena. Při samotné aktivitě žáci zvažují důsledky jednání pro svou budoucnost, ale i pro budoucnost dalších generací a to, jak zodpovědně důsledky zhodnotí může výrazným způsobem ovlivnit jejich život.

Po upevnění schopnosti zvažování důsledků budou umět žáci se svým volným časem nakládat smysluplněji. Svá rozhodnutí budou umět posoudit na základě důsledků, které mohou přijít. Budou schopni vzít v potaz závažnost argumentů a své stanovisko obhájit před ostatními.

6.2. Příprava na hodinu – Vztah jedince k životnímu prostředí

Třída: 6. třída

Téma: Vztah jedince k životnímu prostředí

Cíl: Žák uvede příklady oblastí, kterým je nutné věnovat zvýšenou pozornost vzhledem k ochraně životního prostředí.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Environmentální výchova

- *Žák je veden k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování.*
- *Žák se učí komunikovat o problémech životního prostředí, vyjadřovat, racionálně obhajovat a zdůvodňovat své názory a stanoviska.*
- *Žák se učí hodnotit objektivnost a závažnost informací týkajících se ekologických problémů.*

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---------------------------------------|------------------------------------|-------------------------|--|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 11' | Samostatná práce s tématy | Individuální práce | <i>Příloha č. 11</i> | Žák uvede příklady oblastí, kterým je nutné věnovat zvýšenou pozornost vzhledem k ochraně životního prostředí. |
| 3. | 13' | Skupinová práce | Skupinová práce | | |
| 4. | 10' | Skupinový výstup – prezentace tématu | Skupinová práce | | |
| 5. | 10' | Reflexe pomocí otázek na kartičkách | Reflexe | <i>Kartičky reflexe</i> | |

Metodický rozpis přípravy – *Vztah jedince k životnímu prostředí*

S kapitolou *Vztah jedince k životnímu prostředí* se žák setkává již na prvním stupni. V rámci druhého stupně je zmíněnou tematiku možné začlenit do každého ročníku a znalostní složku více prohlubovat. Při výuce výchovy k občanství se environmentální rozvoj žáků začleňuje do každého ročníku buď přímo nebo nepřímo formou odkazování na dané skutečnosti v učebních textech a dalších aktivitách.

Učebnice Fraus nové generace (2018) na tuto tematiku neodkazují, nicméně ji lze do hodin zařadit v rámci témat *Má vlast* či *Člověk v rytmu času* a díky tomu tak žákům předat základní informace o environmentálních tématech, kterým je nutné věnovat pozornost.

Vzhledem k tomu, že environmentální složka není do šestého ročníku v rámci výchovy k občanství přímo zařazena, je aktivita postavena tak, aby žákům vytvořila povědomí o základních oblastech, kterých se toto téma týká. Vedle environmentální znalostní složky je rozvíjena také schopnost samostatné žakovské práce stejně jako skupinové práce a zároveň je kladen důraz i na závěrečnou reflexi.

Přivítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky, zapíše do třídní knihy a vyřeší záležitosti, které jsou spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Samostatná práce s tématy

Každý žák dostane papír s kartičkami, které si vystřihne. Na kartičkách jsou oblasti, které spadají do tématu environmentální výchovy a v současné době je jim ve společnosti věnována zvýšená pozornost. S těmito oblastmi se žák seznámí a při této činnosti si sám tvoří hierarchii důležitosti jednotlivých odvětví pro společnost dle svého vlastního úsudku.

Po vystřihnutí kartiček si žák z 10 oblastí vybere 6 oblastí, které považuje za nejdůležitější a měla by jim být věnována zvýšená pozornost v soudobém stavu společnosti. Po vybrání těchto oblastí si je žák nalepí na připravený pracovní list. Při lepení dodržuje hierarchické postavení jednotlivých oblastí.

Skupinová práce

Po samostatné práci si žáci vytvoří skupiny 4 – 5 žáků, záleží na uvážení učitele dle celkového počtu žáků. V těchto skupinách se žáci podělí o své vybrané oblasti a vytvoří pomyslný stupeň vítězů, který bude tvořen třemi oblastmi, které považují za nejdůležitější a je nutné je nyní co nejvíce podporovat. Vybrané oblasti dopíší nebo nalepí na předpřipravený list.

Skupinový výstup – prezentace tématu

Závěr aktivity je tvořen skupinovou prezentací výsledného stupně vítězů v rozsahu 10 minut. V tomto čase každá skupina představí svá tři odvětví a vysvětlí ostatním skupinám, proč zvolila právě danou hierarchii témat. Učitel během prezentace skupin bude dělat čárky u témat, které skupiny prezentují. Díky bodovému ohodnocení témat, získá třída přehled, co se nejvíce objevovalo a následně třída prodiskutuje, proč si myslí, že se objevovala právě daná témata nejčastěji. Bodovací tabulka je připravena jako součást *Přílohy č. 11.*

Reflexe pomocí otázek na kartičkách

V závěru hodiny proběhne reflexe za pomoci kartiček. Kartičky jsou koncipovány tak, že obsahují otázky, na základě nichž bude žák reflektovat různé části dané aktivity, zamýšlet se nad aktivitou jako nad komplexním celkem či hodnotit spolupráci a navrhnout změny.

Každý žák si vylosuje jednu z kartiček a podívá se na otázku na kartičce. Následně žáci dostanou možnost si mezi sebou kartičky vyměnit, pokud budou chtít jinou. Každý žák musí vždy mít jednu kartičku v ruce. Každý přečte přidělenou otázku a zodpoví ji. Ostatní žáci mohou k odpovědi dodávat své názory a myšlenky.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Vztah jedince k životnímu prostředí*

Realizovaná aktivita uvádí žáky do problematiky enviromentální výchovy a odkrývá jim oblasti, které se pod zmíněným souslovím nachází. Cílem aktivity je, aby se žák s konkrétními oblastmi seznámil a zároveň si uvědomil jejich důležitou roli, kterou pro společnost hrají. Žák je do tématu teprve uváděn, proto byla aktivita koncipována jako propojení samostatné práce, kdy žák dostane dostatek prostoru na promyšlení si vlastního

názoru na jednotlivá odvětví. Následně je mu nabídnuto prodiskutovat své myšlenky při skupinové práci, kde se seznámí s názory ostatních žáků.

V první fázi aktivity si žák z 10 témat zvolí pouze 6, která považuje za důležitá a měla by jim být věnována zvýšená pozornost. V rámci tohoto kroku proběhne první zamyšlení nad důležitostí určitých odvětví, protože žák musí 4 odvětví vyselektovat. Žák si vybírá sám, pracuje individuálně a pokud mu nějaké téma není blízké, nezařazuje jej jako součást další práce s aktivitou. Ostatní žáci téma, které předchozí žák vyřadil, zvolit mohou a následně mohou danému jedinci ze svého pohledu osvětlit jeho závažnost a nutnost zastoupení ve vytvořené hierarchii. Hierarchie představuje hodnotovou škálu. Sieglová (2019, s. 102) uvádí, že hodnotové škály jsou nejvhodnější pro vyjádření určitých osobních hodnot nebo zásad, popřípadě mohou sloužit i pro vyjádření priorit určité skupiny. „Metoda je postavena na práci s vybranými skupinami pojmů, které studenti na základě vlastního úsudku vyhodnocují, třídí a pořadají podle předem definovaného schématu a měřítka hodnocení.“ Samostatná práce bude vyhovovat spíše introvertnějším žákům, kteří díky tomu, že je téma nové dostanou možnost si promyslet vlastní pohled na předkládané skutečnosti a zároveň mají dostatek času na vytvoření si pádných argumentů k obhájení si vlastního názoru při skupinové práci, která těmto žákům může být méně komfortní. Extrovertním žákům bude pravděpodobně více vyhovovat část druhá, během které budou své myšlenky rovnou sdílet se spolužáky.

Při skupinové práci se žáci domlouvají na finální podobě tří odvětví, která budou následně prezentovat a obhajovat před ostatními spolužáky. V tomto bodě je rozvíjena zejména komunikační složka orientovaná na vrstevníky a schopnost argumentace. Během obhajoby učitel dá do tabulky bod tématu, které skupina prezentuje. Zmiňované bodování završuje celou aktivitu, kdy se ukáže téma, které je pro žáky nejdůležitější a je potřeba ho více rozvinout. Vzhledem k tomu, že každá třída pravděpodobně vybere jiné téma, je možné se třídou prodiskutovat i možnosti, jak mohou i oni danou oblast podpořit a navrhnout zapojení třídy do určitého projektu, který se touto oblastí zabývá.

Reflexe formou kartiček byla zvolena z důvodu, že je aktivita realizována v rámci šestého ročníku, kde se žáci komplexní reflexi aktivity teprve učí a díky kartičkám dostanou podněty, které prvky v aktivitě hodnotit. Žáci dostanou možnost si kartičky mezi sebou ještě vyměnit. Možnost výměny kartiček umožňuje ostýchavějším žákům

dostat se k otázce, která jim bude příjemnější a její prezentace nebude na žáka působit stresově.

Výpomoc kartiček s otázkami lze měnit vzhledem k dané aktivitě i časové dotaci. Z kartiček je možné vylosovat např. tři karty, na které třída odpovídá hromadně nebo je možné žáky rozdělit do skupin či náhodně vylosovat jednu otázku, která se bude rozebírat do hloubky a z různých úhlů pohledu.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Vztah jedince k životnímu prostředí*

Aktivita cílí na uvědomování si hodnot a tvoření si hodnotových škál. V rámci aktivity je žákům hlavní téma, kterým je enviromentální výchova, rozčleněno na několik oblastí. Tyto oblasti jsou následně žáky ohodnoceny, některé vyloučeny a z ostatních si každý žák vytvoří hierarchii na základě vlastního úsudku. To vše žák může pomyslně přenést a analyzovat tak trávení svého vlastního volného času. V rámci volného času se odehrává mnoho činností, které mají jinou hodnotu a postavení. Hlavním tématem je tedy volný čas a dílčí atributy tvoří aktivity, mezi které je volný čas rozdělen. Tyto aktivity je nutné občas přehodnotit a plně si uvědomovat, že každá aktivita má postavení v rámci volného času rozdílné.

Při hodnocení dílčích aktivit je nutné si vytvořit určitá kritéria, podle kterých bude tvořena škála. V aktivitě žáci brali v potaz zejména to, jak jim je daná oblast blízká, co je nejvíce ovlivňuje a dotýká se jich přímo, které oblasti je věnována obecně velká pozornost např. v médiích atd. V rámci volného času jsou kritéria hodnocení určována na základě životního směřování, které se přímo odráží v hodnotách daného jedince.

Při trávení volného času má každý člověk jinou hierarchii, která je tvořena různými dílčími aktivitami, kterým je přikládán větší či menší důraz. Občas je nutné domluvit se s ostatními na prioritách, které budou na stejných či obdobných místech společné hodnotící škály. Tyto škály pomyslně reprezentují snahu vycházet s ostatními – se sourozenci, s kamarády, se třídním kolektivem, s autoritami se společností. Každý má hodnoty jiné a pro soužití je nutné si priority ujasnit, popřípadě některé přehodnotit a domluvit se na společné cestě, která bude vyhovovat všem stranám. Žáci tuto situaci simulovali při skupinové práci, kdy se měli společně domluvit pouze na třech kartičkách.

Při trávení volného času je nutné, aby si žáci plně uvědomovali, co oni sami považují za prioritní aktivity, čemu se chtějí věnovat a v čem se nadále chtějí rozvíjet. Tyto aktivity budou mít zjevně vyšší postavení a bude na ně kladen větší důraz.

7. Mediální výchova

V rámci průřezového tématu *Mediální výchova* si žák osvojuje základní dovednosti, které se týkají mediálního světa, práce s médii a mediální komunikace. Média tvoří důležitý faktor v rámci současného vývoje společnosti, a z toho důvodu je nutné žáky seznámit s jejich podstatou vzhledem k narůstající rychlosti vývoje společnosti. „Média a komunikace představují velmi významný zdroj zkušeností, prožitků a poznatků pro stále větší okruh příjemců.“ Média výrazným způsobem ovlivňují podobu současné společnosti, utváření životního stylu a celkovou kvalitu života. (RVP, 2021, s. 136)

Poláková (2007) uvádí, že média nezprostředkovávají jednoduchý odraz skutečnosti, ale přinášejí příjemcům pouze konstrukce, které příjemce musí dekodovat. V rámci mediální výchovy by si žák měl osvojit schopnost správného dekodování přijímaných obrazů, jelikož právě tyto obrazy jsou zdrojem většiny informací pro současnou společnost a zároveň představují obraz reality, který následně ovlivňuje vztah žáka k okolnímu světu.

Žák se seznámí s podobou a fungováním veřejnoprávních médií, na jejichž základě dokáže následně odlišovat obsah komerčního charakteru. Součástí hodin tvoří i reklama v mediálním prostoru, s jejímiž podobami a charakterem by žáci měli být taktéž seznámeni.

Mičienka, Jiráček (2007, s. 8), dle Cary Bazalgette (1989) uvádějí, že „...v mediální výchově, na rozdíl od ostatních školních předmětů, po dětech chceme, aby zkoumaly, jak vědí to, co vědí. V mediální výchově se musejí pít po tom, odkud informace a myšlenky přicházejí, a ne přijímat fakt, že tu prostě jsou.“ Autoři zároveň poukazují na nutnost v moderní době učit žáky informace třídít a přistupovat k nim obezřetně. Právě schopnost ověřování si informací by měla tvořit základní dovednost, kterou by si žáci měli v rámci průřezového tématu *Mediální výchovy* osvojit. Tato schopnost souvisí se základní úrovní mediální gramotnosti, ke které by žák měl být veden. Mediální gramotností autoři, Mičienka a Jiráček, označují souhrn vědomostí a dovedností, které umožňují orientaci v nepřehledném mediálním prostoru, který je zahlcen komerčními nabídkami, nepravdivými informacemi a dalšími zavádějícími prvky, jež na příjemce mediálního obsahu působí a ovlivňují ho.

7.1. Příprava na hodinu – Základní pojmy mediálního světa

Třída: 7. třída

Téma: Základní pojmy mediálního světa

Cíl: Žák vlastními slovy charakterizuje funkci vybraných mediálních odvětví a pojmů.

Časová dotace: 45 minut

Průřezová témata: Mediální výchova

- *Žák se učí využívat potenciál médií jako zdroje informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času.*
- *Žák pochopí cíle a strategie vybraných mediálních obsahů.*
- *Žák získává představu o roli médií v klíčových společenských situacích a v demokratické společnosti obecně (včetně právního kontextu).*

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---------------------------------------|--|---|---|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 13' | Skupinová práce s textem | | <i>Příloha č. 12</i> | |
| 3. | 16' | Tvorba skupinového projektu | Skupinová práce Papír většího formátu | <i>Příloha č. 12 Letáky, noviny, časopisy</i> | |
| 4. | 10' | Prezentace skupinové práce | Skupinová práce | | Žák vlastními slovy charakterizuje funkci vybraných mediálních odvětví a pojmů. |
| 5. | 5' | Shrnutí + reflexe | Myšlenková mapa Reflexe | | |

Metodický rozpis přípravy – Základní pojmy mediálního světa

Kapitola *Základní pojmy mediálního světa* může být řazena, dle učebnice Fraus (2018), do oblasti *Řízení společnosti a Svět kolem nás*. Samostatnou kapitolu, která by se týkala medií, učebnice tohoto typu nenabízí.

V rámci kapitoly *Řízení společnosti* je možné celek tematicky propojit s podstatou a přínosem veřejnoprávních médií, popřípadě žáky seznámit s postavením těchto médií v různých zemích a zakomponovat tak i mezipředmětový vztah se zeměpisem. V kapitole *Svět kolem nás* je vhodné poukázat na zpravodajství – funkci zpravodajství, jeho proměny s vývojem společnosti a současný stav.

Aktivita žáky seznamuje se základními pojmy, díky kterým budou lépe chápat svět medií a funkci, kterou média společnosti přináší.

Přivítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky, zapíše do třídní knihy a vyřeší záležitosti, které jsou spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Skupinová práce s textem

Učitel žáky rozdělí do pěti skupin. Každá skupina si vylosuje jeden text, kterým se následně bude zabírat. Každý text se věnuje jedné z vybraných mediálních oblastí – *veřejnoprávní média, zpravodajství, bulvární zpravodajství, reklama a fake news*. V textu si žáci mohou libovolně podtrhávat, zvýrazňovat či dopisovat vlastní poznámky. Cílem je žáka za pomoci textu s danou oblastí seznámit, předat mu základní informace, které budou sloužit jako základ pro další práci. V rámci přílohy č. 12 jsou k nalezení dva typy textů, klasická varianta a lehčí varianta, kterou je vhodné volit, pokud žáci ještě neměli možnost seznámit se v rámci výuky s mediálním světem.

Tvorba skupinového projektu

V rámci skupinového projektu dostane každá skupina papír většího formátu a různé letáky, noviny, časopisy, které přinese učitel nebo si je donesou sami žáci, záleží na volbě učitele. V těchto tiskovinách se žáci budou snažit najít slova, sousloví, obrázky, která danou oblast nejvíce charakterizují. Po nalezení těchto slov, sousloví a obrázků je žáci vystříhnou a nalepí formou koláže na papír. Pro lepší pochopení je možné žákům

promítnout vzorové práce, které jim usnadní pochopení představy. Každá skupina vytvoří koláž, která danou oblast bude charakterizovat.

Prezentace skupinové práce

Při skupinové prezentaci každá skupina v rozsahu dvou minut představí svou koláž a zároveň žáky seznámí s funkcí a charakterem dané oblasti. V tomto případě slouží koláž jako „náповěda“, žáci mohou danou oblast představit co nejkonkrétněji pomocí slov, která si pro koláž vybrali.

Forma prezentace je na rozhodnutí skupiny. Vzhledem k nízké časové dotaci je možné, aby prezentoval pouze jeden člen, popřípadě další členové doplňovali jeho výklad nebo může skupina předstoupit celá. Je nutné dodržet časový limit, aby bylo možné stihnout i shrnutí poznatků.

Shrnutí + reflexe

Shrnutí poznatků tvoří důležitou část hodiny. Každá skupina se seznámila pouze s dílčím obsahem vybrané mediální tematiky. V rámci shrnutí dojde k představení všech mediálních oblastí jakožto komplexního celku. Shrnutí může probíhat formou tvoření myšlenkové mapy, do které každá skupina zapíše a zakreslí svou mediální oblast a následně třída uvidí komplexní rozložení jednotlivých oblastí i s funkcemi a charakteristikou, jež mediální oblast vykonává. Reflexe v oblasti poznatků probíhá částečně již při tvorbě závěrečné myšlenkové mapy. Reflexe skupinové práce při aktivitě probíhá formou diskuze.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Základní pojmy mediálního světa*

V prezentované vyučovací jednotce se žák setkává s různými metodami a formami práce. V rámci aktivity se rozvíjí i čtenářská gramotnost, kterou je nutné podpořit vzhledem k tomu, že nám média svá sdělení předávají i formou psaného obsahu.

Ve skupinové práci si žáci rozeberou letáky, noviny a časopisy, ve kterých budou hledat slova, sousloví, fráze a obrázky, které danou oblast nejvíce charakterizují. Cílem je, aby se žáci zaměřili na to podstatné, uměli vybrat vhodnou kombinaci slov a rozlišili důležitá fakta od méně podstatných až po nepodstatné. Žáci zároveň pracují i s tištěnými médii, která jsou v současné společnosti upozaděna. Na upozadění těchto médií je možné

navázat následující hodinu a zároveň i porovnat podobu jednotlivých tiskovin, jelikož při tvorbě koláže se s ní žáci důvěrně seznámí. Po nalezení slov žáci vytvoří koláž a kreativně námět zpracují. Po zpracování projektu každá skupina odprezentuje své dílo, které bude sloužit jako základní osnova pro prezentaci. Čím konkrétnější si žáci prezentaci udělají, tím lépe se jim bude přednášet. Při prezentaci ostatní skupiny poslouchají a získávají ucelený přehled o funkcích jednotlivých oblastí. V závěru hodiny si žáci vytvoří komplexní myšlenkovou mapu, která bude shrnovat poznatky z prezentací a obsahově dotvoří celé téma. Forma myšlenkové mapy byla zvolena vzhledem k časové nenáročnosti, bude-li v mapě pracovat každá skupina na odvětví, které zpracovávala.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Základní pojmy mediálního světa*

Volný čas je tvořen mnoha různými činnostmi, jejichž význam je pro každého jedince odlišný. V rámci volnočasové kompetence se žák učí rozpoznat hlavní cíle a aktivity, kterým se chce věnovat a chce jim ve svém volnu poskytnout větší prostor. Metoda koláže byla vložena na základě aktivity v metodické příručce *Kompas nebo vařečka*, kde Dudová a Macků (2022, s. 17) v rámci kapitoly *Odlišovat smysl od nesmyslu* využívají kolážové náměty tvorby Jiřího Koláře. „Odrhnutí, odchlípnutí je v podstatě procesem odlišování. Odlišovat znamená poznat kritérium (hodnota, potřeba, motivace), dle kterého třídíme svůj život.“ Aktivita v metodické příručce se zaměřuje na dílo jako celek, kdy po rozdělení díla na menší části vznikne prostor pro vytvoření nové reality. Stejně metaforické přenesení je možné využít i v aktivitě realizované v rámci vyučovací jednotky, kde se ale nepracuje s realitou, která dostane novou podobu, ale s realitou, ze které si žák dostane možnost vybrat podstatné věci, inspirovat se, a tyto zkušenosti následně přenesou do reality, která teprve vzniká. V rámci volného času se žák inspiruje výplní volného času ostatních, ze které se může poučit a vnímat podněty jako nápady pro výplň svého volného času a pro zařazení nových aktivit do svého trávení volného času.

Žák se snaží položit si otázky, které cílí na jeho kompatibilitu volného času a následně se snaží najít podstatu náplně, jak volný čas vyplnit. Může analyzovat volný čas svých vrstevníků, ale i cizích osob a z jejich náplně si vybrat prvky, které odpovídají jeho podstatě, jak by volný čas chtěl vyplnit. Stejně tak žák z novinových výstřížků vybere podstatné informace, které charakterizují jeho téma a dotvoří tak svůj projekt v komplexní výsledek.

7.2. Příprava na hodinu – Reklama, reklamní spot

Třída: 7. třída

Téma: Reklama, reklamní spot

Cíl: Žák popíše základní parametry reklamy. Žák vysvětlí záměr reklamních spotů.

Časová dotace: 2 x 45 minut

Průřezová témata: Mediální výchova

- *Žák se učí využívat potenciál médií jako zdroje informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času.*
- *Žák pochopí cíle a strategie vybraných mediálních obsahů.*

(RVP, 2021)

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|--|------------------------------------|------------------------------------|--|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 3' | Představení základních vlastností reklamy a reklamních spotů | Projektor | Vzorová reklama nebo reklamní spot | Žák popíše základní parametry reklamy. |
| 3. | 6' | Inspirace na téma reklamního spotu | Skupinová práce | <i>Příloha č. 13</i> | |
| 4. | 30' | Tvorba reklamního spotu | Animace | | |
| 5. | 5' | Reflexe vyučovací hodiny | Reflexe | | |

| Číslo aktivity | Čas | Popis aktivity | Organizační formy a výukové metody | Pomůcky | Cílové dovednosti |
|----------------|-----|---|------------------------------------|---------|---------------------------------|
| 1. | 1' | Přivítání žáků, zápis do třídní knihy | | | |
| 2. | 10' | Čas na připomenutí si připravovaného reklamního spotu | Skupinová práce | | |
| 3. | 25' | Představení reklamního spotu | Animace | | Žák vysvětlí záměr rekl. spotů. |
| 4. | 9' | Reflexe vyučovací hodiny | Reflexe Diskuze | | |

Metodický rozpis přípravy – Reklama, reklamní spot

Kapitola *Reklama, reklamní spot* v učebnicích Fraus *Výchova k občanství* (2018) není uvedena. Teoretická východiska poskytuje učebnice Fraus *Mediální výchova* (2020). V rámci aktivity dojde k propojení témat těchto učebnic a bude vytvořen tematický celek, který je založen na teoretickém základě reklamy z *Mediální výchovy* a vnáší do sebe obsahové téma z *Výchovy k občanství* z učební oblasti *Život mezi lidmi*, konkrétně kapitola *Mezi vrstevníky*.

V rámci vyučovací jednotky si žáci připraví k prezentaci reklamní spot, který bude reagovat na aktuální témata mládeže – s čím se oni a jejich vrstevníci nejvíce potýkají, jakým výzvám aktuálně musí čelit, co je nejvíce ovlivňuje a jaké mají možnosti se s daným problémem vypořádat.

Cílem reklamního spotu není propagace produktu, ale ukázka ostatním vrstevníkům, že obdobné situace řeší i ostatní a existují určitá východiska.

1. Vyučovací hodina

Privítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky, zapíše do třídní knihy a vyřeší záležitosti, které jsou spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Představení základních vlastností reklamy a reklamních spotů

Žákům bude puštěna krátká reklamní ukázka. Z ukázky se žáci budou snažit reklamu charakterizovat a najít základní atributy, které charakter dané reklamy odráží. Na základě nalezených atributů je možné vytyčit základní vlastnosti, které má reklama a reklamní spot.

Výběr reklamy je plně v kompetenci učitele. Vzhledem k aktuálnosti celkového obsahu *Mediální výchovy* je vhodné vybrat aktuální reklamu, která je v daném období populární a výrazně propagovaná.

Inspirace na téma reklamního spotu

Žáci budou rozděleni do skupin a každá skupina se pokusí vymyslet nějakou situaci, které musí oni sami nebo jejich vrstevníci čelit. Pro inspiraci bude promítnuta koláž, jež

zobrazuje události z života náctiletých, které mohou být citlivé na řešení a musí jim žáci tohoto věku čelit. Součástí reklamního spotu není pouze dramatizace dané oblasti, ale zároveň i snaha znázornit možné řešení, které by skupina danému jedinci doporučila.

Tvorba reklamního spotu

Žáci nyní vytvoří reklamní spot. Forma je plně v jejich kompetenci. Může se jednat o rozhlasovou reklamu, televizní reklamu, billboard, leták atd.

Reflexe vyučovací hodiny

V rámci reflexe se žáci zaměřují zejména na to, jak na ně samotné působí reklama, zda si jí všimají kolem sebe, jaké má reklama klady a zápory atd. Žáci zároveň reflektují i svou činnost s hlavním cílem zaměřit se na náročnost, resp. zda pro ně tvůrčí činnost byla jednoduchá či obtížná a proč si myslí, že tomu tak bylo. Vhodné je zmínit i způsob řešení, který zvolili a zhodnotit ho.

2. Vyučovací hodina

Přivítání žáků, zápis do třídní knihy

V rozsahu jedné minuty učitel přivítá žáky, zapíše do třídní knihy a vyřeší záležitosti, které jsou spojené se začátkem vyučovací hodiny.

Čas na připomenutí si připravovaného reklamního spotu

V deseti minutách si žáci ve skupinách připomenou a připraví prezentaci svého projektu.

Představení reklamního spotu

Každá skupina odprezentuje svůj reklamní spot a ostatní žáci v něm hledají prvky, které odpovídají charakteristickým rysům reklamy. Žáci se zároveň budou věnovat i způsobu řešení, který skupina zvolila, zda s ním souhlasí, jestli by ho upravili, nebo navrhli i jiný způsob.

Reflexe vyučovací hodiny

V rámci reflexe, která bude probíhat formou diskuze, se žáci zaměří na zhodnocení své skupinové práce a zároveň i na témata, která byla pro prezentaci zvolena. Učitel může vybidnout žáky k doplnění dalších témat a v rámci diskuze jim ještě věnovat pozornost.

Metodické odůvodnění zvolených organizačních forem a výukových metod – *Reklama, reklamní spot*

Aktivita je postavena na analyzování reklamy, která tvoří základ pro další výstupy v rámci aktivity. Výběr reklamy je v kompetenci učitele, ale měla by obsahovat základní rysy, ke kterým chceme žáky přivést – výstižnost, přesnost, jasnost, manipulace, grafické působení, zvukové zaujetí, ovlivňující psychologické faktory, snadná zapamatovatelnost atd. Vzhledem k tomu, že mediální sféra se neustále vyvíjí, je vhodné zvolit takovou mediální reklamu, která je v dané společnosti populární a zároveň je i žákům daného věku blízká. V prezentované reklamě se žáci pokusí na základě zhlédnutí rozeznat základní rysy, které reklama má a zároveň se objevují i v dalších reklamních spotech.

Následně se třída rozdělí do několika skupin a podle charakteristiky reklamy vytvoří reklamu s poučením pro mládež. Každá skupina si vymyslí problematiku, se kterou se oni a jejich vrstevníci musí potýkat. Toto téma bylo zvoleno z toho důvodu, že ve skupině proběhne diskuze o tématech, která by jednotliví žáci běžně neřešili. Žáci téma probírají skrze třetí osobu, diváka reklamy, do kterého se mohou přenést a odrazit v něm své záležitosti, které je mohou v daném období tížit. Pokud má skupina problém s nalezením vhodného tématu, je připravená koláž v *Příloze č. 13*. Koláž má pouze obrázkový charakter, který znázorňuje aktivity nejen mladistvých. Z obrázků se žáci mohou inspirovat, nebo je obrázky přivedou na jinou myšlenku, kterou následně zrealizují jako svůj návrh reklamy.

Jádro aktivity je postaveno na animaci. Svoboda (2007, s. 13-14) uvádí, že skrze animaci je možné sledovat aktuální situaci a problémy mladých lidí, kteří ji znázorňují skrze svá dramatická vyjádření. Cílem pedagoga je být atmosféře, kterou žáci skrze animaci přináší, otevřený, nabídnout jim pochopení a poskytnout dostatek prostoru na sebevyjádření. Tento přístup se odráží zejména ve výchovné animaci, jejímž cílem je povzbuzovat k reflexi životních zkušeností, porovnávání jich navzájem a následně se z nich poučit.

Součástí aktivity je i vymyšlení možností, jakým způsobem by mohli daný problém řešit. Díky navrhovanému řešení se mohou ostatní inspirovat a s daným problémem něco dělat, popřípadě v reflexi mohou žáci i učitel doplnit další možná řešení problému. Témata zpracovávají žáci a odrážejí v nich své záležitosti vědomě i nevědomě, proto je navrhnutí řešení velice důležité a podstatné.

Při prezentaci nejsou ostatní žáci pouze pasivními sledujícími či posluchači, ale aktivně se zapojují a hledají v prezentovaných výstupech rysy reklamy. Díky hledání dochází i k opakování, popřípadě i k rozšiřování výčtů reklamních rysů, které byly uvedeny v první části hodiny.

Reflektování je možné pomyslně rozdělit na dvě části - reflexe vědomostní složky a reflexe složky dovednostní. V rámci složky dovednostní se žáci zaměřují zejména na práci ve skupině a na způsob výběru tématu, které následně zpracovávali. Vědomostní složka může být reflektována formou zopakování a propojení daného tématu s již známými prvky z oblasti mediální výchovy.

Začlenění volnočasové kompetence v rámci vyučovací jednotky – *Reklama, reklamní spot*

Animaci do volnočasové kultury přináší Kaplánek (2013) ve svém díle *Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. V díle se věnuje zejména přechodu divadelní animace k animaci v rámci volnočasové kultury. Historicky byl důležitý zejména vliv dramatika, který pomocí animace vyjadřoval své postoje, názory a myšlenky. Postupným vývojem došlo ke změně a v současné době je na vrcholu zejména animace mladistvých a sledovatelem se stává vedoucí či mentor, který se snaží sdělení, které je mu předáváno co nejlépe rozklíčovat. Důležitost animace vidí zejména ve svobodě a otevřenosti projevu, pomocí kterého mohou mladiství vyjádřit aktuální duševní rozpoložení, otevřít se skupině, ke které patří, a ukázat svou vnitřní osobnost.

Při volnočasových aktivitách na sebe jedinec přebírá určité role, skrze které se chce v danou chvíli realizovat. Tyto role mohou být různé a může jich být několik najednou.

Volný čas ve společnosti představuje divadelní jeviště, na které se jednotlivé role postupně skládají a dochází tím k rozšíření postav pomyslného scénáře volného času. Každá postava má jedinečný charakter a představuje určité vlastnosti, které k němu patří. Například velice klidný a přátelský učitel zeměpisu se při hře volejbalu může stát nadměrně soutěživým soupeřem. Stejný jedinec, ale dvě rozličné role. Ve volném čase se při různých aktivitách jedinci mohou chovat jinak, protože aktivita, kterou právě vykonávají má pro ně jiné postavení, vyžaduje jiné vlastnosti, poskytuje vyšší nebo nižší míru sebekontroly a mnoho dalších aspektů, které ovlivňují podobu jedince v rámci dané aktivity.

8. Shrnutí

V rámci vytvořených hodin byla využívána celá škála metod pedagogiky volného času. V jednotlivých výukových jednotkách byly užívány nejčastěji metody skupinové práce, dramatizace, dialogu, skupinové diskuze, animace a to vždy s ohledem na rozvoj kognitivní a afektivní složky u žáků. V současné době jsou již zmíněné metody využívány i v moderní pedagogice, což může vést v některých oblastech k jejich překrývání. Zmíněné metody pedagogiky volného času rozvíjí nejen kompetence typické pro výuku ve školním prostředí, tzn. kompetence k učení, sociální, personální, komunikativní a k řešení problémů, ale zároveň i kompetence volnočasové.

Pro osvojování daného průřezového tématu byla vždy zvolena volnočasová metoda, která byla promítnuta do výuky. Do každé výukové jednotky bylo možné začlenit volnočasové metody, díky nimž docházelo k rozvíjení i volnočasové kompetence. Toto zjištění podpořila i skutečnost, že se metody pedagogiky volného času aplikovaly na témata průřezová.

Žákům jsou průřezová témata blízká, protože se s nimi setkávají v běžném školním i mimoškolním životě. Ukotvenost průřezových témat v RVP bere tuto skutečnost v potaz a umožňuje jejich realizace v libovolných předmětech. Z podstaty zmíněných argumentů vyplývá, že vstupní znalosti a obeznámenost žáků umožnily, aby v rámci výše popsaných realizovaných hodin, bylo stavěno na určitém prekonceptu, který představuje primární žákovskou představu o daných tématech. Právě mimoškolní kontakt s těmito tématy je jedním z faktorů, který podpořil i následné rozvíjení volnočasové kompetence, v rámci níž si žáci osvojují zejména vymezení jejich volného času, jeho náplň, kvalitu vzhledem k jejich potřebám a sledování cílů, které chtějí ve svém volném čase naplňovat.

Vytvořené výukové jednotky jsou kompletní přípravy, které lze realizovat v rámci výchovy k občanství na druhém stupni ZŠ. Přípravy jsou utvořené pro učitele, kteří v rámci výchovy k občanství implementují do výuky průřezová témata a zároveň chtějí u žáků rozvíjet nejen kompetence stanovené v rámci RVP, ale i kompetenci volnočasovou. Rozhodne-li se učitel využít připravené vyučovací jednotky, dostává k dispozici nejen stručný přehled hodiny se základními body průběhu vyučování, ale i podrobný metodický rozpis přípravy a odůvodnění zvolených metod a forem práce. Nepostradatelnou součástí přípravy tvoří pracovní listy, rozdělovací kartičky a další doprovodné materiály, které jsou připravené rovnou k vytištění a uvedení do výuky.

Přípravy na vyučovací hodiny byly konstruovány pro komplexní uvedení všech jejich částí do praxe. Cílem je nejen aktivní zapojení žáků do výuky prostřednictvím aktivit zaměřených na tematické rozhraní předmětu výchovy k občanství a průřezového tématu, ale zároveň obohacení žáků o kompetenci volnočasovou, kterou současné RVP nebere v potaz, i přesto že, jak se ukazuje na základě teoretických východisek a přístupů různých autorů zmiňovaných v práci, sehrává důležitou roli v životech žáků a jejich osobním rozvoji nejen ve školním, ale i v mimoškolním prostředí.

8.1. Uvedení přípravy *Naše potřeby* do výukové praxe

Příprava *Naše potřeby* byla uvedena do praxe v rámci výuky 7. ročníku ZŠ. Na výuce bylo přítomno 27 žáků, z toho 13 dívek. V rámci prvotní aktivity byli žáci rozděleni do tří pětičlenných a dvou šestičlenných skupin. Vzhledem k tomu, že třída byla tímto způsobem rozdělována poprvé, se ukázalo, že by bylo vhodné zvolit vyšší časovou dotaci. Navýšení časové dotace by bylo vhodné pouze u tříd, kde učitel tuto formu dělení teprve zavádí a žáci na daný systém zatím nejsou zvyklí. Ve skupinách žáci doplňovali předtištěnou myšlenkovou mapu, která navazovala na učivo z předchozích ročníků. S tvorbou mapy neměly skupiny žádný problém a rychle se do práce zapojily. Během prezentace poznatků jednotlivých skupin si zbylé skupiny do mapy dopisovaly další informace.

Při následné tvorbě vlastní pyramidy potřeb byli všichni žáci schopní ve zvolené časové dotaci svou pyramidu potřeb utvořit. Předchozí aktivita sloužila jako podklad pro možný výběr potřeb do své pyramidy, přesto někteří žáci dokázali ještě vymyslet další potřeby, které během předchozí prezentace nezazněly. Vhodně byla zvolena i časová dotace na párový dialog, který žáci přivítali. Zároveň se zde ukázal prostor pro možnou komplikaci v jiných třídách a to vzhledem k zasedacímu pořádku. Tato třída nemá pevně zavedený zasedací pořádek, proto realizovaný párový dialog, který byl zamýšlen jako párový dialog ve dvojici tak, jak žáci sedí, nečinil nikomu problém. Většina žáků seděla se svým blízkým kamarádem, proto neměli problém se navzájem otevřít. Ve třídách s pevným zasedacím pořádkem by bylo vhodnější zvolit variantu, že si žák sám vybere druhého spolužáka, se kterým bude chtít svou pyramidu potřeb sdílet, vzhledem k celkové citlivosti tématu.

Hodina byla zakončena prostřednictvím závěrečné reflexe, do které se aktivně zapojila většina přítomných žáků.

Příprava jako taková s průběžným doplňováním do myšlenkové mapy nepočítala, ale během vyučovací hodiny tato možnost spontánně vyplynula na základě práce žáků a jejich celkovému zapojení. Myšlenkové mapy se tak mohly v průběhu hodiny nadále více rozrůstat a tvořit komplexní přehled o celé hodině.

8.2. Uvedení přípravy *Život ve společnosti* do výukové praxe

Příprava *Život ve společnosti* byla uvedena do praxe v rámci výuky 6. ročníku ZŠ. Na výuce bylo přítomno 21 žáků, z toho 12 dívek. V první části výuky, kdy učitel seznamuje žáky s různými způsoby rozhodování, se žáci aktivně zapojili do vysvětlování daných pojmů a předpoklad, že žáci budou schopni některé z pojmů vysvětlit na základě vlastní zkušenosti, byl potvrzen. Žáci se nejhůře potýkali s rozhodováním na základě konsensu, kde bylo cizí slovo žákům neznámé, a u pojmu expertní posouzení bylo potřeba více ujasnit podstatu tohoto typu rozhodování. Časová dotace na ujasnění daných pojmů byla dostačující a plně využita.

Následně byli žáci rozděleni do tří pětičlenných a jedné šestičlenné skupiny. Rozdělení probíhalo na základě zasedacího pořádku, který byl ve třídě zaveden. Každá skupina dostala jeden vytištěný barevný list, který měla v rámci 20 minut vyplnit. Každé skupině trvalo rozdílnou dobu přečíst si úvodní text, ale vzhledem k povaze dalšího úkolu a zvolené časové dotaci nijak tato rozdílnost nebránila ve vypracování dalšího cvičení v uvedeném časovém limitu. Každá skupina volila jinou strategii, přičemž bylo zajímavé sledovat domluvu jednotlivých žáků a zároveň si uvědomovat, jakou rozhodovací strategii volí samotní žáci. Některé skupiny si i tento faktor uvědomovaly a záměrně u některých úkolů, kde se nemohly dohodnout jakou formu rozhodnutí mají zvolit, samy přemýšlely, jaká forma bude u daného problému nejefektivnější. V těchto skupinách již došlo i k užívání správné terminologie pro zvolenou formu skupinového rozhodování. Tento podnět následně posloužil i jako prvek závěrečné reflexe.

Na základě tohoto faktoru se ukázalo jako vhodné posoudit v závěru hodiny i jak rozhodovali ve skupině oni, zda své strategie měnili a zda si uvědomovali, že oni sami jsou v situaci, kdy rozhodují o rozhodnutích fiktivního příběhu.

Při porovnávání výsledků jednotlivých skupin bylo možné pozorovat zvýšený zájem některých skupin, přesvědčit ostatní o jejich nejvhodnějším výběru. Následně zde byla prostřednictvím učitele podporována schopnost argumentace, kdy každý žák musel své tvrzení podkládat argumenty. V rámci diskuse se žáci snažili přijít i na způsoby

rozhodování v demokratickém systému a poukázali na výhody i nevýhody. Žáci se zaměřovali především na volbu prezidenta, které v době realizace výuky byly aktuálním tématem.

V rámci diskuse, která započala již v závěru předchozí aktivity a aktuálnosti tématu prezidentských voleb se nestihly probrat všechny doporučené otázky, ale uzavření a celkové reflexi tématu to nijak neuškodilo.

8.3. Uvedení přípravy *Mezinárodní spolupráce* do výukové praxe

Příprava *Mezinárodní spolupráce* byla uvedena do praxe v rámci výuky 7. ročníku ZŠ. Na výuce bylo přítomno 25 žáků, z toho 12 dívek. Během úvodního představení aktivity byli žáci rozděleni do šesti skupin. Následně si každá skupina měla vymyslet své jméno, zde v některých skupinách došlo k částečnému rozporu, ale nakonec si každá skupina svůj název vymyslela. Při prezentaci jednotlivých skupin každá skupina své možnosti pojala jinak. Některé skupiny si psaly poznámky a již tvořily strategii během prezentování, jiné vše tvořily až po odprezentování všech. V tomto případě byly následně úspěšnější skupiny, které volily tvorbu strategie až po odprezentování všech, protože měly ucelenější představu než skupiny, které následně musely v pracovním listě škrtnat a pomocí šipek naznačovat změny s prezentací každé další skupiny.

Realizace samotného trhu byla v pořádku, všechny skupiny se aktivně zapojily a pochopily předkládaný princip. V tomto případě byl zamýšlený cíl aktivity naplněn. Při následné reflexi aktivity si sami žáci uvědomili svá různá pochybení v průběhu, která jim znemožnila dosažení cíle, nebo naopak si uvědomili, jaké postupy byly efektivní. Jedna skupina byla třídou označena jako nejúspěšnější z hlediska vytyčení si vlastních cílů a jejich následného naplnění při obchodování. Při reflexi aktivity již někteří žáci začali téma propojovat s realitou a reálným fungováním trhu, což umožnilo plynulé završení tématu při aplikaci daných poznatků na soudobý trh a jeho aktuální problémy.

8.4. Uvedení příprav do výukové praxe

Na základě předchozí reflexe realizovaných příprav ve výukové praxi je možné potvrdit jejich použitelnost, resp. účinnost ve vyučovacím procesu a předpokládat, že i zbylé přípravy svou funkci ve výuce splní. Nedostatky příprav spočívaly zejména ve specifčnosti daného kolektivu, kde byly aplikovány. S těmito potenciálními obtížemi je nutné počítat, protože přípravy jako takové směřují ke spolupráci žáků a celkové

skupinové práci. Není-li třída na tento způsob práce zvyklá, je bezpečnější předpokládat nutnost navýšení časové dotace pro jednotlivé aktivity, případně tyto aktivity uzpůsobit individuálním potřebám kolektivu.

Nad rámec příprav a jednotlivých aktivit se ve vyučovacím procesu ukázaly i další možnosti práce s danými aktivitami, které rozšiřovaly jejich dosah a přínos danému kolektivu.

Závěr

V rámci diplomové práce, která byla realizována formou metodického projektu, bylo vytvořeno dvanáct příprav na vyučovací hodiny do předmětu výchova k občanství. Do zmíněných příprav byly zahrnuty všechny oblasti průřezových témat v zastoupení dvě přípravy na jedno průřezové téma. Každá příprava v sobě má zahrnuty prvky ze tří oblastí, které se navzájem doplňují.

První oblast je tvořena z témat výchovy k občanství v daném ročníku podle *Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání 2022*. Druhou oblast tvoří průřezové téma, které bylo propojeno s konkrétní oblastí výchovy k občanství. Třetí část se týká realizace daných témat v konkrétní vyučovací hodině. Pro realizaci daných témat byly voleny metody pedagogiky volné času. Každá z příprav míří na cíl vzdělávací, ale i na cíl související s rozvojem volnočasové kompetence v rámci výuky na základní škole.

Z metod byly nejvíce využívány metody skupinové práce, projektové vyučování, dramatizace, dialog, skupinové diskuze, animace a to vždy s ohledem na rozvoj kognitivní a afektivní složky. V některých vyučovacích hodinách bylo využito možnosti vícedenních akcí či dvojnásobné časové dotace. Každá příprava zahrnuje metodický rozpis přípravy a metodické odůvodnění zvolených organizačních a výukových metod a forem.

Využití alternativních forem výuky umožnilo propojení a osvojení si nejen klíčových kompetencí, ale i kompetence volnočasové. Klíčové kompetence jsou v současné společnosti hojně zmiňovány a na jejich podporu se klade velký důraz, oproti částečně opomíjeným volnočasovým kompetencím. Výchova k občanství tvoří součást vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, která celkově cílí na zakotvení jedince ve společnosti. Je tedy nutné, aby v rámci oblasti bylo žákovi umožněno analyzovat svůj volný čas a díky tomu podpořit i jeho rozvoj mimo základní vzdělávání. Při tvorbě aktivit do vyučovacích hodin bylo čerpáno jak od českých, tak i zahraničních autorů, kteří se na rozvoj volnočasové kompetence zaměřují.

Diplomová práce nabídla neotřelé propojení klasické výuky výchovy k občanství s prvky pedagogiky volné času. Díky propojení bylo umožněno osvojit si nejen vzdělávací cíl, ale zaměřit se i na rozvoj cíle volnočasového.

Seznam literatury

ANDRES, Roman a Jan VRTIŠKA. *Environmentální výchova v praxi: příručka pro MŠ, ZŠ a SŠ*. 1. vyd. Vlašim: Český svaz ochránců přírody Vlašim, 2018. ISBN 978-80-87964-19-4.

BAAR, Vladimír a Zuzana HOUDOVÁ. *Výchova k myšlení v globálních a evropských souvislostech*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2010. ISBN 978-80-86034-83.

BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství. Učebnice teoretických základů oboru*. 1. vyd. Praha: Garda Publishing, a. s., 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.

BUZAN, Tony a Barry BUZAN. *Myšlenkové mapy: probudte svou kreativitu, zlepšete svou paměť, změňte svůj život*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2910-4.

COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.

DEWEY, John. *Experience & Education*. 1. vyd. New York: Touchstone, 2007. ISBN h

DUDOVÁ, Anna a Richard MACKŮ. *Kompas nebo vařečka: Metodické listy pro tvůrce vzdělávacích programů za měřených na výchovu k volnému času*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2022. ISBN 978-80-7394-884-9.

HANUŠ, Radek, HAKOVÁ Jana a kol. *Praktická učebnice zážitkové pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Pangea, 2021. ISBN 978-80-270-9208-6.

HESS, Diana. *Controversy in the classroom*. 1. vyd. New York : Routledge, 2009. ISBN 0-415-96228-5.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

CHALUPA, Bohumír. *Tvořivé myšlení*. 1. vyd. Brno: Barister, Principál, 2005. ISBN 80-7364-007-4.

- KAPLÁNEK, Michal. *Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0565-4.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4142-2.
- MAŇÁK Josef a Vladimír Švec. *Výukové metody*. 1. vyd. Brno: Paido, 2003. ISBN: 80-7315-039-5.
- MÍČIENKA, Marek, JIRÁK, Jan a kol. *Základy mediální výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-315-4.
- NOVOTNÁ, Erika. *Pedagogika voľného času: teória výchovy mimo vyučovania a vo voľnom čase*. 1. vyd. Prešov: Rokus, 2017. ISBN 978-80-89510-58-0.
- PASTOROVÁ, Markéta a kol. *Doporučené očekávané výstupy. Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách*. 1. vyd. Praha: VÚP, 2011. 978-80-87000-76-2.
- PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika voľného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika voľného času*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- POLÁKOVÁ, Eva. *Mediálne kompetencie. Úvod do problematiky mediálnych kompetencií*. 1. vyd. Trnava: FMK UCM, 2007. ISBN 978-80-89220-65-6.
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3674-168.
- PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova. Teorie, praxe, výzkum*. 1. vyd. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.
- SIEGLOVÁ, Dagmar. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. 1. vyd. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2254-7.
- SRB, Vladimír. *Jak na osobnostní a sociální výchovu?: výchozí příručka k metodikám OSV*. 2. vyd. Praha: Projekt Odyssea, 2007. ISBN 978-80-87145-01-2.

STARÁ, Jana. *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech: příručka pro učitele základních škol, kteří se zajímají o to proč a jak zařazovat globální rozvojové vzdělávání do své výuky*. 1. vyd. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2016. ISBN 978-80-86956-91-6.

SVOBODA, Michal. *Sociálně-pedagogické přístupy práce s „neorganizovanou mládeží. V nízkoprávních zařízeních a otevřených kubech pro děti a mládež*. České Budějovice, 2007. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Michal Kaplánek

VÁCLAVÍK, Marek. *Implementace průřezových témat do kurikula a výuky*. Praha 2015. Disertační práce. Karlova Univerzita, Pedagogická fakulta, Oddělení pro vědeckou činnost. Vedoucí práce Prokop, Jiří.

VALENTA, Josef. *Didaktika osobnostní a sociální výchovy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4473-5.

Použité články

DUDOVÁ, Anna, MACKŮ, Richard. (2021). Pedagogické přístupy a didaktické postupy zaměřené na volnočasovou kompetenci. *Sociální pedagogika/Social Education*, 9(2), 58–77. <https://doi.org/10.7441/soced.2021.09.02.04>

RAHMAWATI, Anis, SURYANI, Nunuk, AKHYAR, Muhammad and SUKARMIN,. "Technology-Integrated Project-Based Learning for Pre-Service Teacher Education: A Systematic Literature Review" *Open Engineering*, vol. 10, no. 1, 2020, pp. 620-629. <https://doi.org/10.1515/eng-2020-0069>

Internetové zdroje:

ČÍŽKOVÁ, V. *Příspěvek k teorii a praxi problémového vyučování* [online]. Časopis Pedagogika, 2002 [cit. 17. 2. 2019]. s. 415–430. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=2108&lang=cs>.

Internetová jazyková příručka [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2008–2022 [cit. 27. 7. 2022]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Play It Fair: Human Rights Education Toolkit for Children [online]. 1. Quebec: Equitas – International Centre for Human Rights Education, 2009 [cit. 2022-03-23].

ISBN 978-2-923696-20-1. Dostupné z: https://equitas.org/wp-content/uploads/2011/03/Equitas_Pocket-Toolkit_ENG_2011.pdf

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Učebnice:

BĚLOHLAVÁ, Eva. *Mediální výchova: učebnice pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 2. vyd. Plzeň: Fraus, 2020. ISBN 978-80-7489-626-2.

JANOŠKOVÁ, Dagmar, ONDRÁČKOVÁ, BROM, Zdeněk a kol. *Občanská výchova 7*, 2. vyd. Fraus: Plzeň, 2018. ISBN 978-80-7489-471-8

JANOŠKOVÁ, Dagmar, ONDRÁČKOVÁ, BROM, Zdeněk a kol. *Občanská výchova 6*, 2. vyd. Fraus: Plzeň, 2019. ISBN 978-80-7489-714-6

Příloha č.1 – Rozdělovače skupin ve třídě

| | |
|---|--|
| <p>A</p>    | <p>B</p>    |
| <p>A</p>    | <p>B</p>    |
| <p>C</p>    | <p>D</p>    |

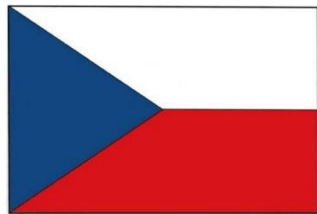
C



D



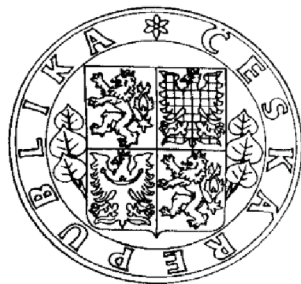
E



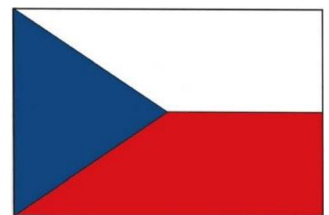
F



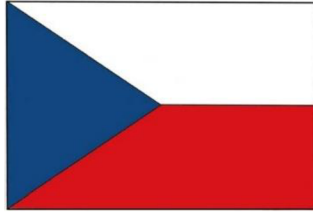
E



F



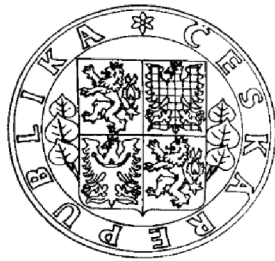
G



H



G



H



I



J



I



K



L



K



L





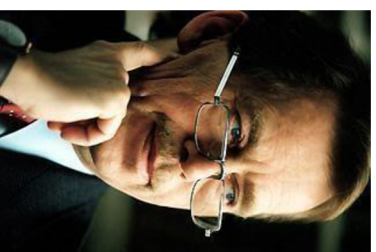
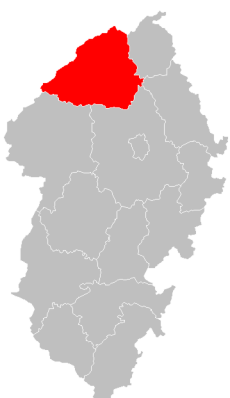
M



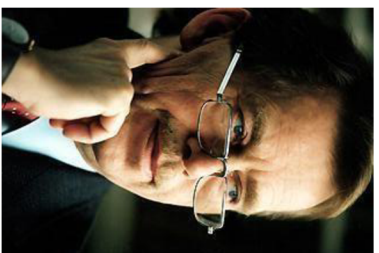
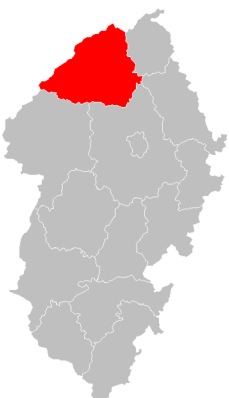
M



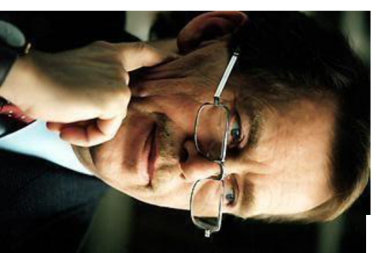
N



N



O



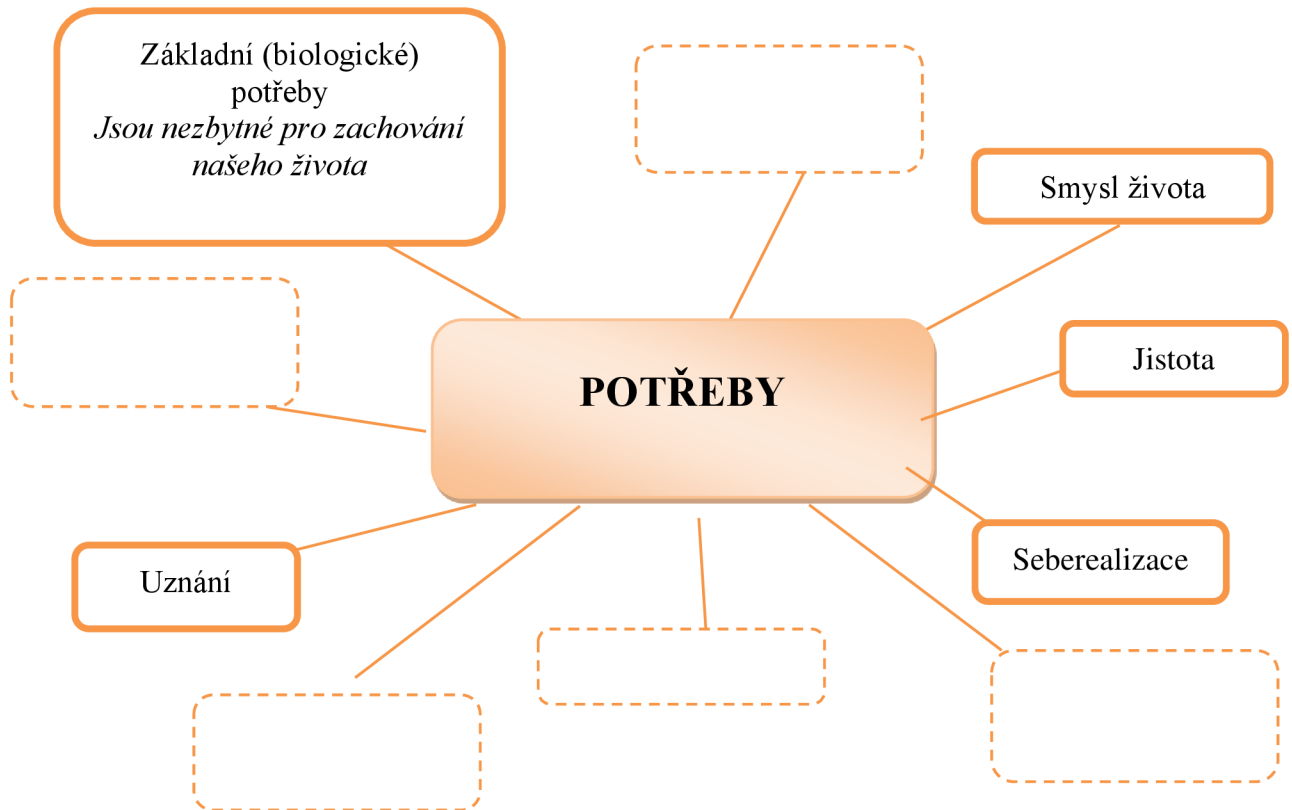
O



| | | |
|---------|--------|----------------|
| dvojice | | pětice |
| | pořadí | |
| trojice | | 2x čtveřice |

Příloha č. 2 – Naše potřeby

Myšlenková mapa potřeb



Příběhy pro skupinovou práci

Jmenuji se Jasmine, je mi 9 let a mám čtyři sourozence. Můj otec je rybář a maminka je v domácnosti. Všichni žijeme v hliněném domku, který má 2 místnosti. Můj otec je často nemocný, takže maminka běžně vypomáhá v místní dílně. Největší problém máme s vodou, pro kterou musíme každý den chodit daleko za náš dům.



Four empty rectangular boxes stacked vertically, intended for writing notes or reflections related to the story.

Narodil jsem se minulý týden v 18:30. Při narození jsem vážil jsem kolem 3,3 kg a hned po porodu jsem se dostal do náručí milované maminky a tatínka. Zatím mě zajímá hlavně jídlo a vydatný spánek. Mám krásnou postýlku, kde je mnoho hraček, které musím postupně prozkoumat.



Jsem už druhým rokem na ulici. Během života jsem se hodně zadlužil a bohužel se mi tato situace nepodařila vyřešit jinak, než že jsem přišel o všechn svůj majetek včetně střechy nad hlavou. Každou noc teď trávím na lavičkách nebo v zákoutích rozpadlých domů. Z rodiny mi nikdo nepomohl a od té doby s nikým v kontaktu již nejsem.



Jmenuji se Martin, v šesti letech jsem měl s rodiči autonehodu. Od té doby jsem na vozičku. Nejdříve to pro mě bylo těžké, bál jsem se, že se se mnou moji kamarádi přestanou bavit, ale nestalo se tak. Pořád se se mnou baví, jen při sportu je to obtížné. Místo toho se věnuji vždy něčemu jinému, ale už mi to nevadí.



Já jsem Maria. Pocházím z Rwandy, to je malá země uprostřed Afriky. Každý den chodím do školy. Vždy se tam těším, protože to je zábava. Je to mnohem lepší než chodit dlouhé kilometry pro vodu a pracovat s rýčem a motykou. Naštěstí se nám zatím vyhýbá i práce v kamenném lomu. Naše třída není zrovna nejhezčí, ale přesto ji máme moc rádi. Jednou se ze mě stane paní učitelka.



Jmenuji se Abdul a je mi 10 let. Právě bydlím v uprchlickém táboře v Iráku. Moji zem zasáhla válka a já jsem s maminkou utekl až sem. Je tady mnoho lidí, kteří většinu dne pláčou a nařikají. Má maminka také.



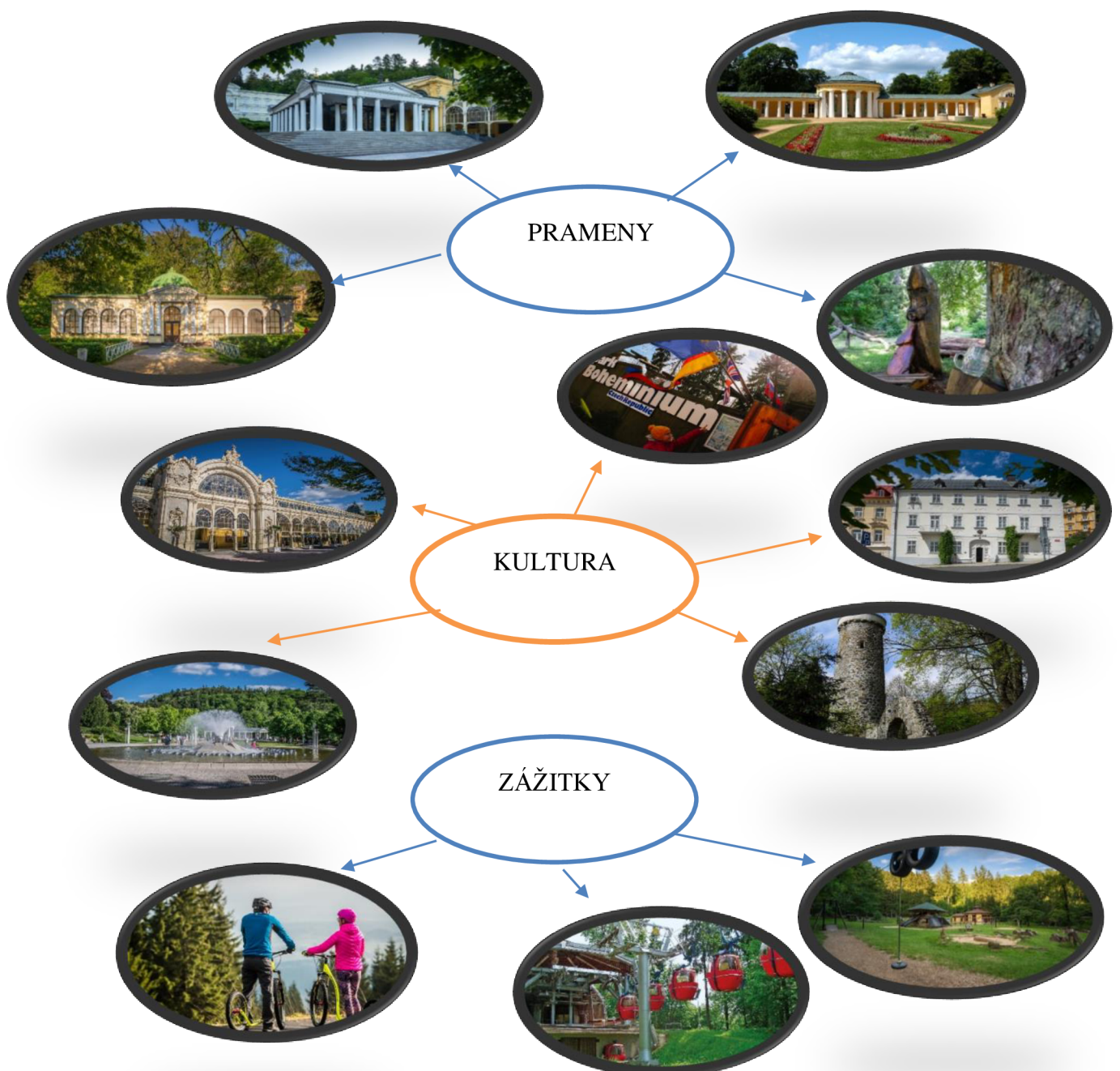
Příloha č. 3 – Město, ve kterém žiji

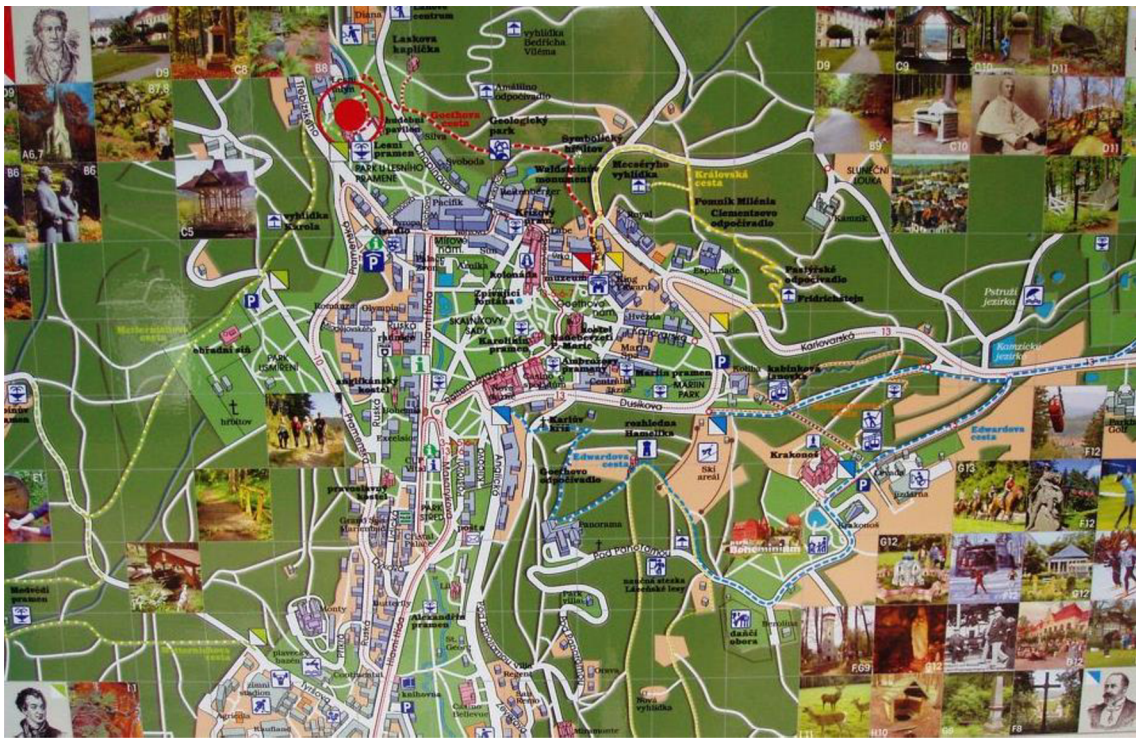
Zadání skupinového projektu

Vytvořte společně plán školního výletu, jehož cílem je poznat zajímavosti Mariánských Lázní. Při tvorbě projektu nezapomeňte na tyto body:

- Kde výlet začne a skončí
- Čas, ve kterém bude výlet realizován 8:00 – 15:00
- Peněžní obnos, který bude každý žák potřebovat (*vstupy, jízdné atd.*)
- Z oblastí *prameny, kultura a zážitky* musí být zastoupena vždy minimálně jedna oblast

Následující hodinu budete projekt společně prezentovat. Projekt, který po prezentaci získá nejvíce hlasů ve třídě bude zrealizován a stane se výletem vaší třídy.





Zadání jednotlivých rolí pro projekt

| | |
|---|---|
| <p style="text-align: center;">Koordinátor času</p> <p>Tvým úkolem je hlídat čas a upozorňovat skupinu na blížící se konec pro odevzdání projektu.</p> | <p style="text-align: center;">Koordinátor tvorby mapy</p> <p>Tvým úkolem je vytvořit náčrt mapy našeho výletu, kde budou zaznamenána jednotlivá místa, která během výletu navštívíme.</p> |
| <p style="text-align: center;">Koordinátor časového plánu</p> <p>Tvým úkolem je vytvořit časový plán výletu. Jak dlouho na každém místě budeme a jak dlouho nám bude trvat cesta z jednoho místa do druhého.</p> | <p style="text-align: center;">Koordinátor hledání informací</p> <p>Tvým úkolem je vyhledávat všechny potřebné informace na internetu a sdělovat je skupině. Vyhledáváš informace nejen o místech, která navštívíme, ale pomáháš i v hledání časové vzdálenosti.</p> |
| <p style="text-align: center;">Koordinátor zadání</p> <p>Tvým úkolem je hlídat, zda všechny body zadání jsou naplněny.</p> | |

Příloha č. 4 – Život ve společnosti

Právě probíhá osídlování zcela nově objevené planety *Decision*, která splňuje všechny podmínky pro život. I vaše skupina se rozhodla na tuto planetu přestěhovat a nyní se seznamuje s tím, jak funguje společnost na této planetě.



Decision je planeta opravdu velmi malých rozměrů, z toho důvodu je omezen i počet přistěhovalců ze Země. Společnost zde funguje obdobným způsobem jako na Zemi, přesto se něčím liší. Každý stát zde má maximálně 20 obyvatel. Vzhledem k tomu, že se planeta teprve osidluje, každým dnem zde vzniká nový stát. I vaše delegace se rozhodla na planetě vybudovat svůj stát. Základem fungování státu je Ústava neboli základní zákon státu. Ve vaší delegaci jste velice oblíbení pro vaši bystrost a schopnost spolupracovat, proto všichni členové vaší skupiny byli vybráni pro tvorbu základních principů fungování vašeho budoucího státu.



Na planetě panuje jedno pravidlo, které musí mít v Ústavách zakotvené všechny státy, aby mohli vzniknout. Při tvorbě Ústavy musí být použité různé způsoby rozhodování. Každý ze způsobů musí být vždy **minimálně jednou zastoupen**.

| | | |
|---|---|---|
| Hlasování <i>většina se podřizuje menšině</i> | Kompromis <i>výsledek, se kterým jsou ochotni souhlasit všichni</i> | Rozhodnutí autority <i>autorita ve skupině rozhodne a ostatní budou toto rozhodnutí respektovat</i> |
| Expertní posouzení <i>rozhodnutí na základě odborných kritérií/rozhodnutí na základě názoru odborníka</i> | Konsensus <i>společná shoda všech členů ve skupině</i> | Los <i>náhodný výběr z možností</i> |

| Jakým způsobem vybereme... | |
|--|--|
| Mluvčího našeho budoucího státu? | |
| Občana, který bude následně reprezentovat náš stát v zahraničí? | |
| Tým lidí, kteří budou organizovat zdravotní systém? | |
| Občana, který vytvoří vlajku našeho budoucího státu? | |
| Z návrhů nejlepší text naší státní hymny? | |
| Město, které se stane naším hlavním městem? | |
| Občana, který bude hájit naše zájmy při případném konfliktu? | |
| Občany, kteří budou následně zodpovídat za hospodaření našeho státu? | |
| Kulturní akce, které bude náš stát pořádat? | |

Příloha č. 5 – *Kráska kolem nás*

Mé stopy, můj pohled do okolí

Rozhlédni se kolem sebe a vyber si pro tebe nejhezčí a nejzajímavější pohled do okolí. Až tento pohled najdeš, obkresli si na daném místě křídou chodidla a napiš do nich číslo, které ti bylo přiřazeno. Zkus si tento pohled užít a co nejvíce vnímat to, co se odehrává v tvém těle při tomto pohledu. Poté se zamysli nad následujícími úkoly.

1. Jak jsi se při pohledu do okolí cítil/a? Zanes tvou náladu na škálu.



2. Napiš tři slova, která Tebou vybraný pohled charakterizují.
(podstatná jména, slovesa...)

| | | |
|--|--|--|
| | | |
|--|--|--|

3. Co bys mohl/a udělat pro to, aby se ti tento pohled vybavil i zítra?

4. Všiml/a sis tohoto pohledu až dnes?

Pokud ano, proč myslíš, že sis ho dříve nevšimla? X Pokud ne, v jakých případech si ho všímáš a proč?

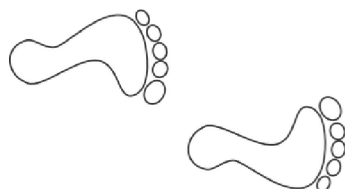
Stopy mého kamaráda, pohled od okolí ostatních

Nyní se podívej kolem sebe, i Tvoji spolužáci nakreslili stopy, ze kterých můžeš vidět okouzlující pohledy. Vyber si stopy 2 kamarádů a zkus se vcítit do pocitů, které měli spolužáci, když z tohoto místa do krajiny hleděli a co je vedlo k tomu, aby si vybraly zrovna tento pohled?

Stopy č. ____



1. Zakresli, jaká barva charakterizuje náladu tvého spolužáka, když vybral tento pohled? Proč jsi zvolil právě tuto barvu?



2. Co je stejné a co naopak rozdílné od tvého pohledu. (Hledej v barvách, objektech, pocitech, tvarech atd.)

Stejně

Rozdílné

Stopy č. ____



1. Příběh s jakou tematikou by se v prostředí vybraného místa mohl odehrávat? /pohádka, román, horor, detektivka atd.) Proč? Jak by se daný příběh měl jmenovat, aby v sobě zachytil právě toto prostředí a jeho atmosféru?

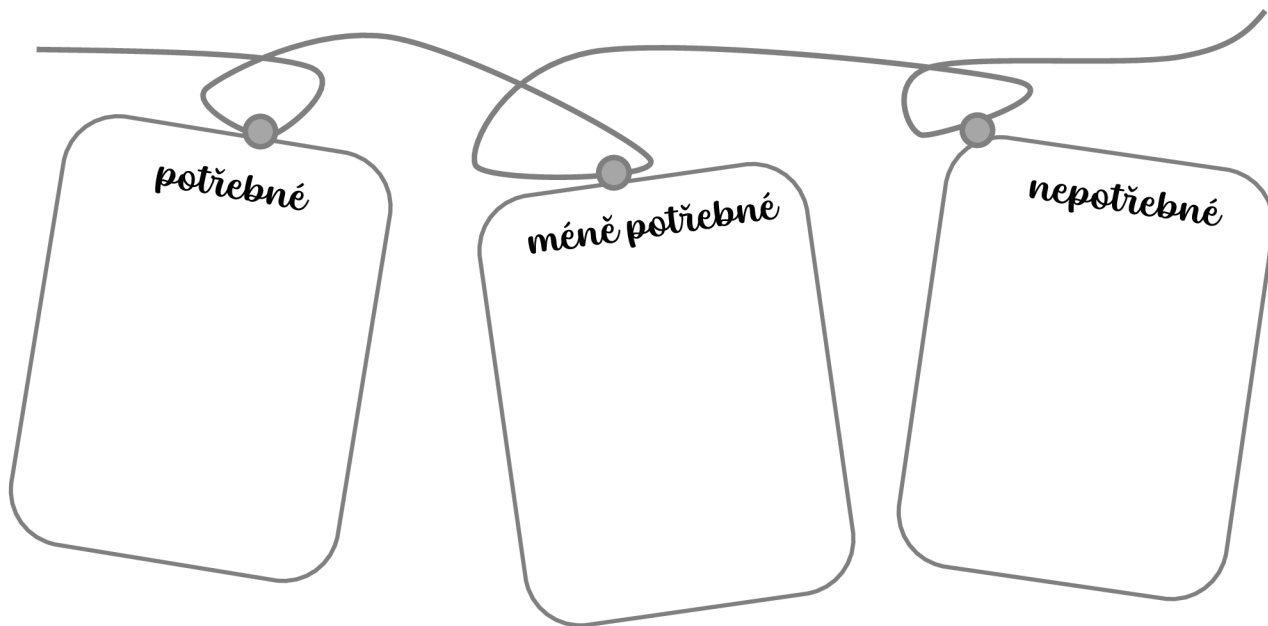
Příloha č. 6 – Mezinárodní spolupráce

Průvodní text







Byli jste vybráni jako zástupci vaší skupiny, která se vydává na skupinový výlet. Vaše skupina vám dala důvěru, proto budete právě vy rozhodovat o tom, čím si vaše skupina během výletu bude moci polepšit. Výlet bude trvat 2 dny a terén bude opravdu náročný – skrze les, kamení a louky.

Vy se právě ocitáte na trhu, kde budete moci s ostatními skupinami směnit to, co vy prodáváte za to, co prodávají ostatní skupiny. Vždy můžete 1 papírek se zbožím vyměnit za 1 jiný. Nezapomeňte myslet i na sebe, co z vašeho prodávaného zboží si budete chtít sami nechat. Vaším úkolem je zajistit skupině co nejpříjemnější cestu skrze terén, aby se každý cítil dobře a pohodlně.


Nyní se prodejci každé skupiny představí, řeknou kolik má jejich skupina členů a představí i zboží, které prodává. Pozorně poslouchajte a udělejte si žebříček věcí, které budete chtít vaší skupině dopřát.



Výsledná tabulka – konec aktivity


| Naše skupina: | |
|---|--|
|  |  |
|  |  |
|  |  |







Kartičky pro jednotlivé skupiny

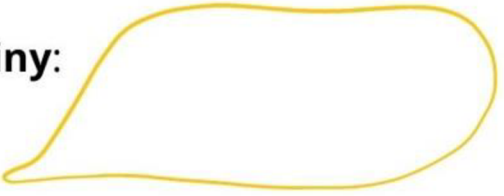
Jméno skupiny: 

Vaše skupina má 100 členů
(z toho 80 dospělých a 20 dětí).

Zaměřujete se na prodej teplých
spacích pytlů a dek.










| | | | | | |
|---|--|--|--|---|--|
|  400 pytlů |  70 pytlů |  35 pytlů |  18 dek |  30 dek |  10 dek |
|---|--|--|--|---|--|

Jméno skupiny: 

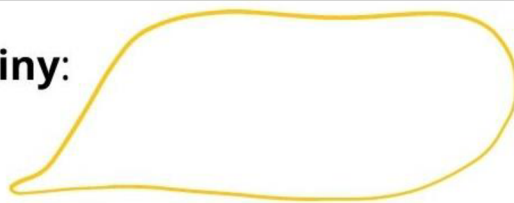
Vaše skupina má 70 členů
(z toho 30 dospělých a 40 dětí).

Zaměřujete se na prodej
pláštěnek.



| | | | | | |
|---|--|--|--|---|--|
|  100 pláštěnek |  70 pláštěnek |  50 pláštěnek |  23 pláštěnek |  20 pláštěnek |  10 pláštěnek |
|---|--|--|--|---|--|

Jméno skupiny:



Vaše skupina má 50 členů
(z toho 25 dospělých a 25 dětí).

Zaměřujete se na prodej pevné
nepromokavé obuvi.



200 bot



200 bot



200 bot



40 bot



40 bot



40 bot

Jméno skupiny:



Vaše skupina má 23 členů
(z toho 20 dospělých a 3 děti).

Zaměřujete se na prodej
vydatného hlavního jídla.



100 porcí



100 porcí



100 porcí



20 porcí

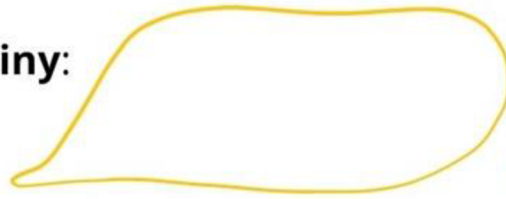


20 porcí



20 porcí

Jméno skupiny:



Vaše skupina má 20 členů
(z toho 15 dospělých a 5 dětí).

Zaměřujete se na prodej pitné
vody.



600 l



400 l



200 l



100 l

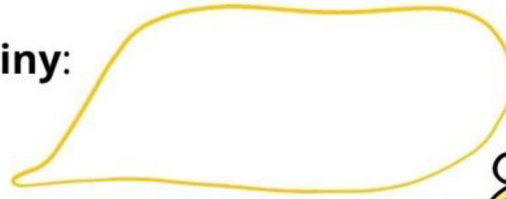


100 l



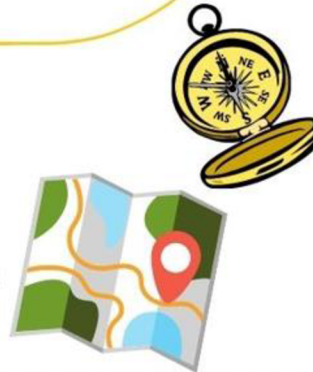
230 l

Jméno skupiny:



Vaše skupina má 10 členů
(z toho 10 dospělých a 0 dětí).

Zaměřujete se na prodej map a
kompasů.



mapa a kompas



mapa a kompas



mapa



mapa



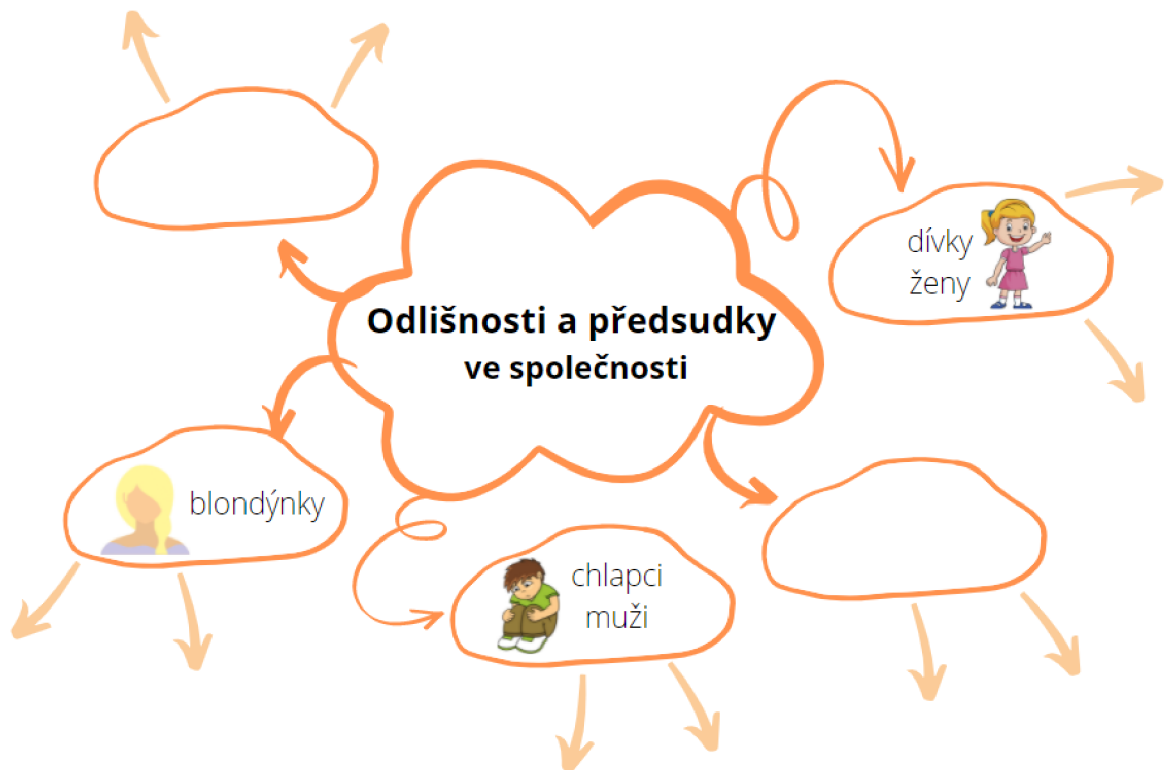
kompas



kompas

Příloha č. 7 – *Odlišnosti a předsudky ve společnosti*

Myšlenková mapa



Zadání na improvizaci

Zadání 1A

Role: chlapec, dva spolužáci

Při odchodu ze školy uvidí dva spolužáci na lavičce v parku kamaráda, jak pláče.

Přístup: žáci mají předsudky a stereotypy, se kterými přistupují k chlapci, který pláče, chovají se netolerantně, jejich chování je ovlivněno předsudky a stereotypy

Zadání 1B

Role: chlapec, dva spolužáci

Při odchodu ze školy uvidí dva spolužáci na lavičce v parku kamaráda, jak pláče.

Přístup: žáci mají předsudky a stereotypy, se kterými přistupují k chlapci, který pláče, chovají se tolerantně, jejich chování není ovlivněno předsudky a stereotypy

Zadání 2A

Role: nový žák (cizinec), dva spolužáci

Před hodinou do třídy paní učitelka přivedla nového žáka. Všem ho představila. *Nový žák* ovládá český jazyk, ale občas má problém se správným vyjádřením a porozuměním. Paní učitelka vás poprosila, abyste ho před začátkem výuky přivítali ve třídě a představili mu školu a její fungování.

Přístup: žáci mají předsudky a stereotypy, se kterými přistupují k novému spolužákovi, chovají se netolerantně, chování je ovlivněno jejich předsudky a stereotypy

Zadání 2B

Role: nový žák (cizinec), dva spolužáci

Před hodinou do třídy paní učitelka přivedla nového žáka a všem ho představila. *Nový žák* ovládá český jazyk, ale občas má problém se správným vyjádřením a porozuměním. Paní učitelka vás poprosila, abyste ho před začátkem výuky přivítali ve třídě a představili mu školu a její fungování.

Přístup: žáci jsou tolerantní, neberou v potaz možné předsudky a stereotypy, které by s novým žákem mohly být spojené, snaží se novému spolužákovi první den ve škole ulehčit

Zadání 3A

Role: těhotná muslimská žena, dva cestující

V autobusu cestují dva lidé a na další zastávce nastoupí těhotná muslimská žena. Všichni cestující na ni upřeně zírají a nikdo ji nepustí sednout. Přiblíží se k jedné dvousedačce a poprosí vás, zda byste ji mohli pustit sednout.

Přístup: cestující mají předsudky a stereotypy, se kterými přistupují k muslimské ženě, chovají se netolerantně, chování je ovlivněno jejich předsudky a stereotypy

Zadání 3B

Role: těhotná muslimská žena, dva cestující

V autobusu cestují dva lidé a na další zastávce nastoupí těhotná muslimská žena. Všichni cestující na ni upřeně zírají a nikdo ji nepustí sednout. Přiblíží se k jedné dvousedačce a poprosí vás, zda byste ji mohli pustit sednout.

Přístup: cestující mají předsudky a stereotypy, se kterými přistupují k muslimské ženě, chovají se netolerantně, chování je ovlivněno jejich předsudky a stereotypy

Zadání 4A

Role: blondatá spolužačka, dva spolužáci

Dva kamarádi sedí ve školní jídelně na obědě u stolu. Přijde k nim blondatá spolužačka a poprosí je, jestli by si k nim mohla přisednout, protože je jídelna plná a nemá si kam jinde s obědem sednout. Během rozhovoru omylem svrhne ze svého tácu pití, které se rozlije.

Přístup: žáci mají předsudky/stereotypy, se kterými přistupují ke spolužačce a situaci, chovají se netolerantně

Zadání 4B

Role: blondatá spolužačka, dva spolužáci

Dva kamarádi sedí ve školní jídelně na obědě u stolu. Přijde k nim blondatá spolužačka a poprosí je, jestli by si k nim mohla přisednout, protože je jídelna plná a nemá si kam jinde s obědem sednout. Během rozhovoru omylem svrhne ze svého tácu pití, které se rozlije.

Přístup: žáci mají předsudky/stereotypy, se kterými přistupují ke spolužačce a situaci, chovají se netolerantně

Zadání 5A

Role: řidička, majitelé odřeného auta

Řidička při parkování odře sousední vozidlo. Majitelům se jde omluvit a domluvit se na dalším postupu. Majitelé vystoupí z vozu a vedou s řidičkou rozhovor.

Přístup: majitelé auta nejsou tolerantní, mají silné výhrady vůči ženám za volantem a jejich předsudky/stereotypy dávají silně najevo; situaci řeší emotivně

Zadání 5B

Role: řidička, majitelé odřeného auta

Řidička při parkování odře sousední vozidlo. Majitelům se jde omluvit a domluvit se na dalším postupu. Majitelé vystoupí z vozu a vedou s řidičkou rozhovor.

Přístup: majitelé auta jsou tolerantní, neberou v potaz stereotypy/předsudky „žena za volantem“, snaží se situaci vyřešit bez narážek a rozumně

Pracovní list

Jméno _____

Datum _____

PŘEDSUDKY A STEREOTYPY VE SPOLEČNOSTI

Která scénka na tebe působila nejdramatičtěji?

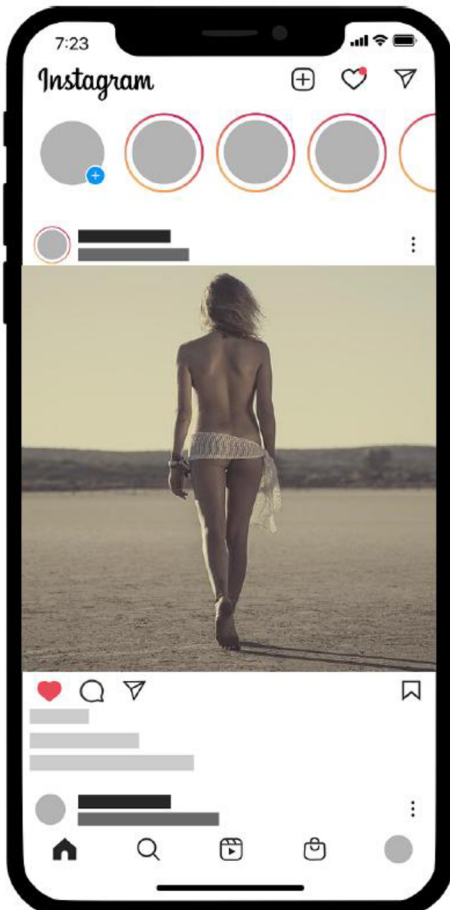
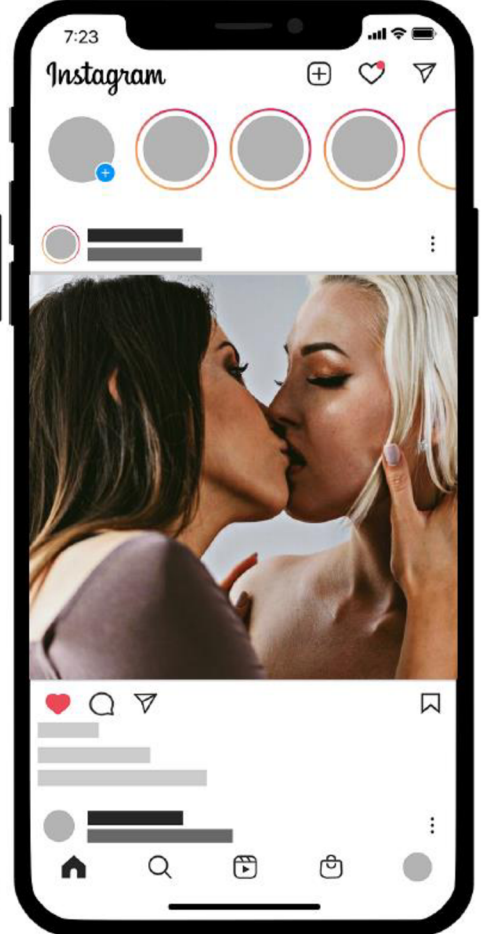
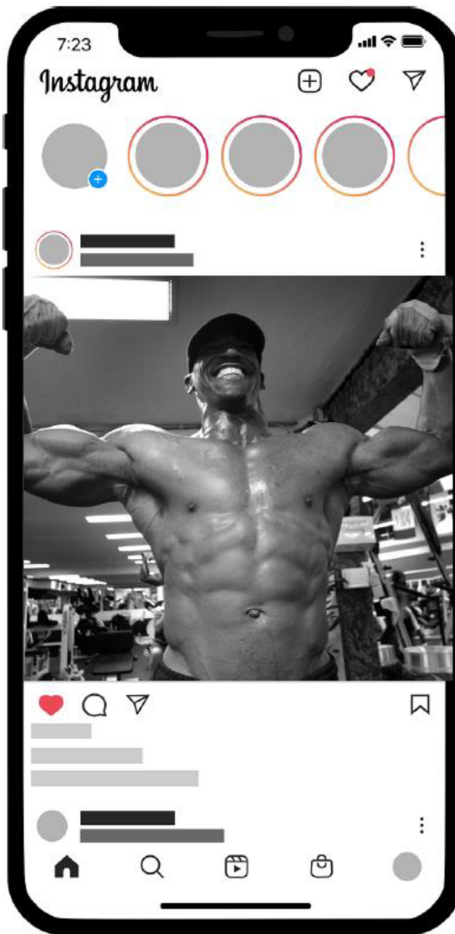
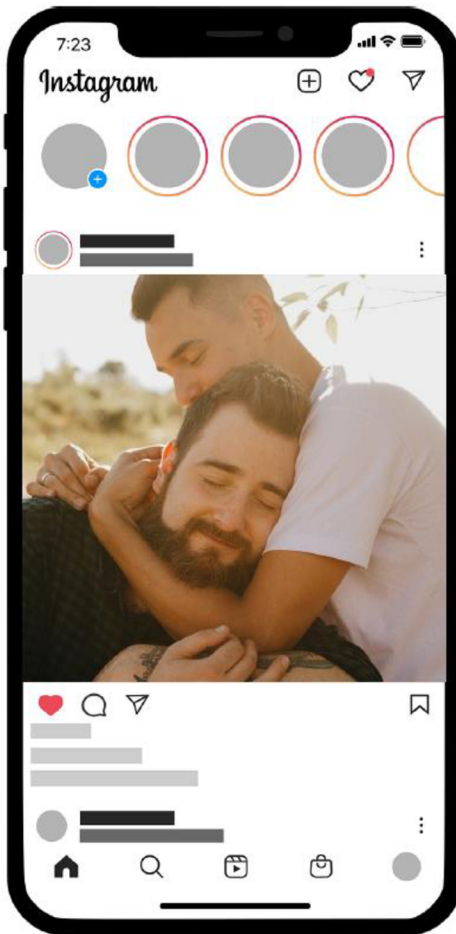
Bylo ti v nějaké scénce někoho líto? Proč?

Kdybys byl přímý sledovatel některé z prezentovaných situací, vstoupil bys do situace? Pokud ano, do jaké a jak? Pokud ne, proč?

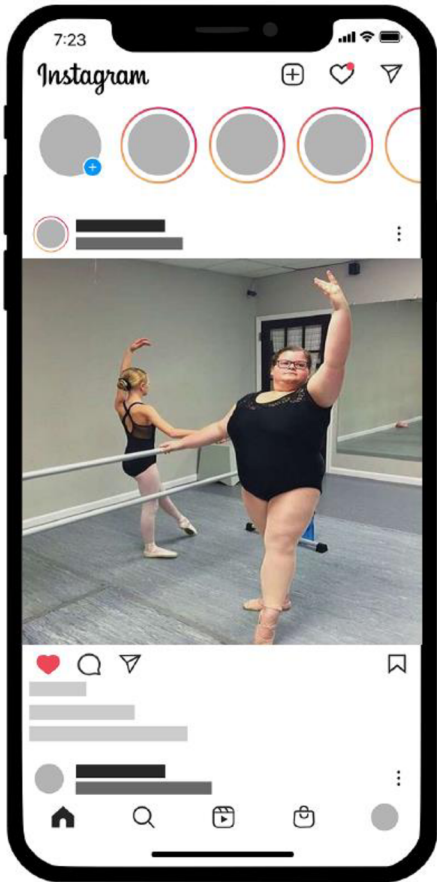
Jak bys někomu vysvětlil, co znamenají stereotypy a předsudky ve společnosti?

Příloha č. 8 - *Respekt a tolerance*

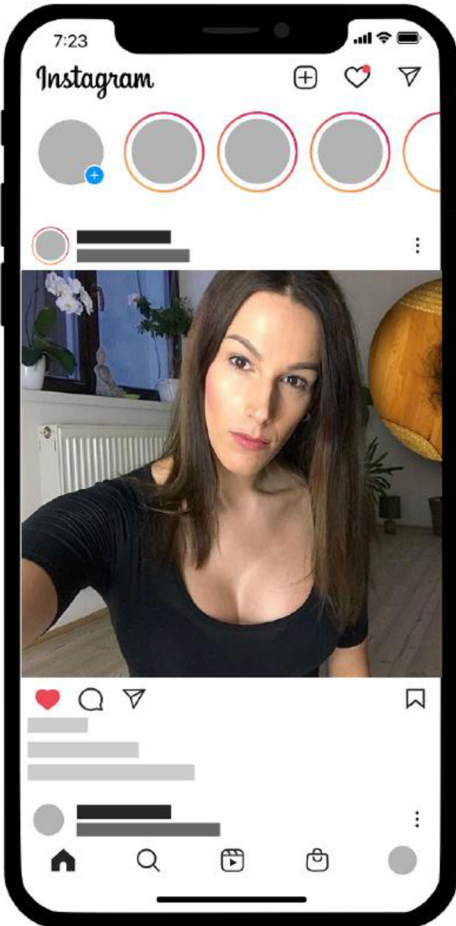
První část



Druhá část



Baletka Lizzy

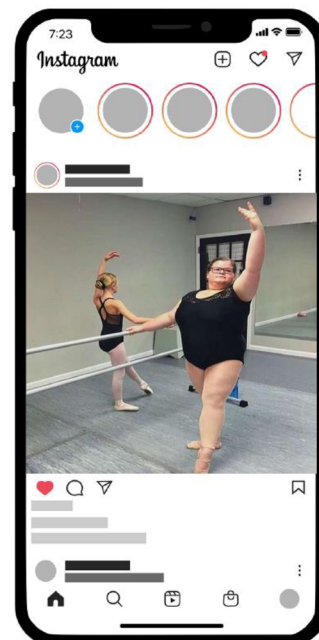


Tereza

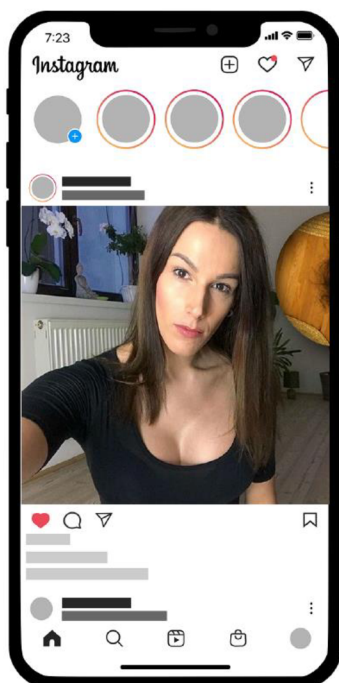
Reálné příběhy za fotografiemi

Baletka Lizzy

Lizzy měla velmi těžké dětství. Během několika měsíců se otec rozhodl od ní a její mámy odejít. V pěti letech jí maminka zemřela při autonehodě a Lizzy začala žít se svou tetou. Jednoho dne ji na prohlídce v nemocnici lékař sdělil, že má kolem mozku navíc míšní mok, který způsobuje opravdu velké bolesti hlavy s následnou ztrátou zraku. Pro lepší průběh je možné užívat léky, kvůli nim ale bude přibírat na váze. Tanec milovala od útlého věku, ale vzhledem k posměškům, které si při hodinách zažívala s ním již nechtěla pokračovat. Až díky své tetě, znovu získala odvahu a rozhodla se opět najít vášeň v tanci.



Tereza



Tereza, se narodila jako Jakub. Odjakživa se cítila jako žena, která se ale narodila do mužského těla. Od šesti let se obléká do ženských věcí a začíná pociťovat, že je něco špatně. Rozhodla se, že půjde na operaci, kdy celková přeměna trvá 4 roky.

Během těchto 4 let, zažívala bolestivé zákroky, které podstupovala proto, aby se konečně mohla cítit jako žena. Za život se setkala s urážkami, nepochopením a odsuzováním. Kvůli zákrokům ztratila několik přátel, kteří ji nepochopili a s jejím rozhodnutím zásadně nesouhlasili. Po operaci říká, že je nesmírně šťastná, protože její tělo vypadá tak, jak mělo vypadat celou dobu.

Příloha č. 9 – Různé úhly pohledu

Losování pohádky

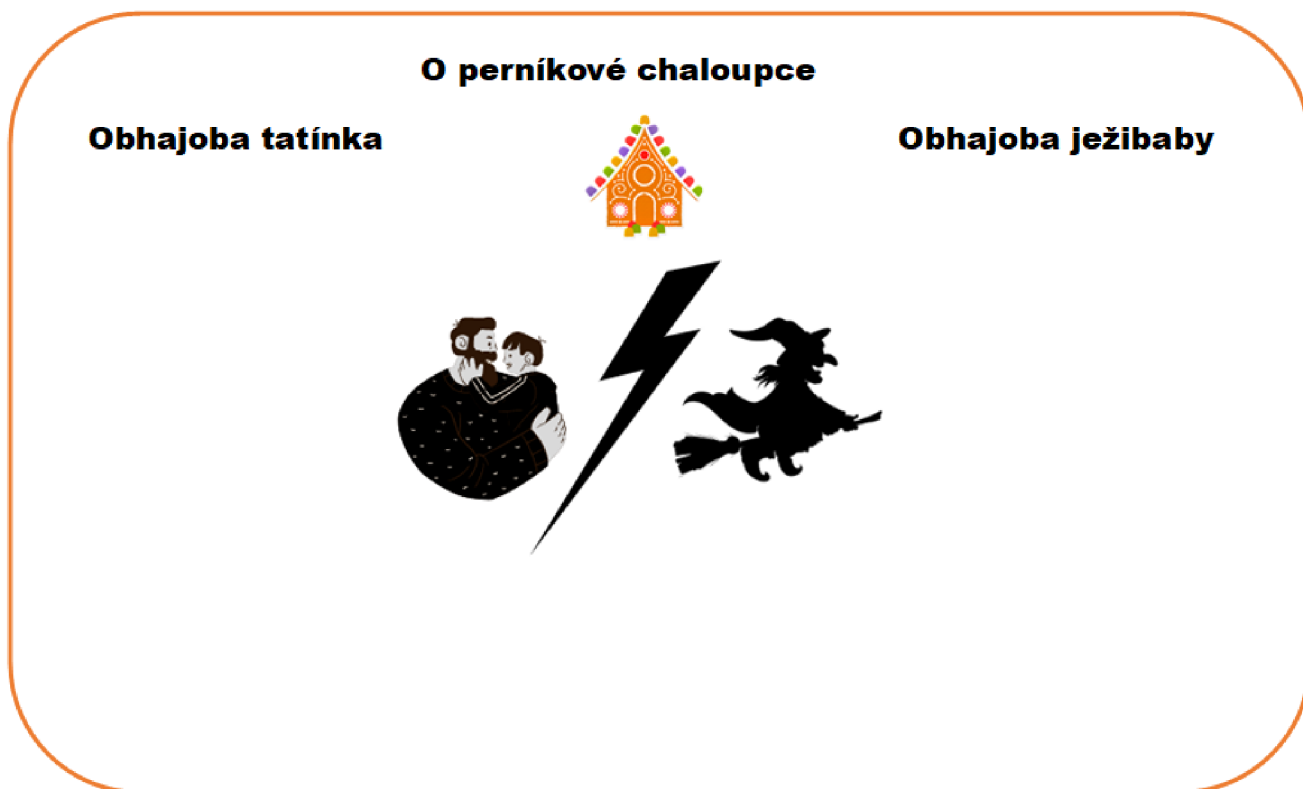


Losování role





Pomocný list



O Smolíčkovi pacholíčkovi

Obhajoba jelena



Obhajoba jeskyněk



O Červené Karkulce

Obhajoba maminky



Obhajoba vlka

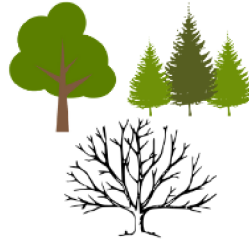


Příloha č. 10 – Ochrana přírody, zvažování důsledků

Podpora: 1 milion korun + 30 dobrovolníků
na 1 měsíc



podpora rozvoje
včelařství



výsadba stromů v ČR



ochrana dravců



ochrana deštného
pralesa



ochrana světových
oceánů

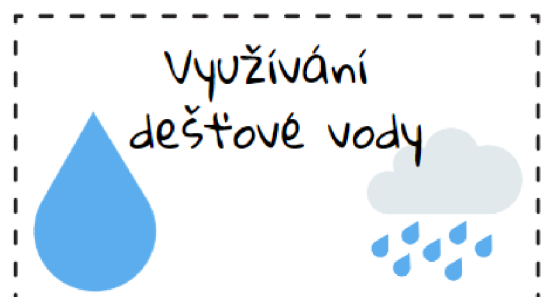
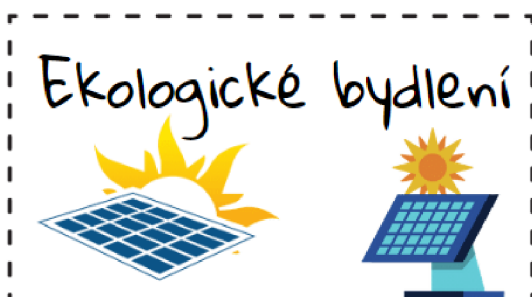
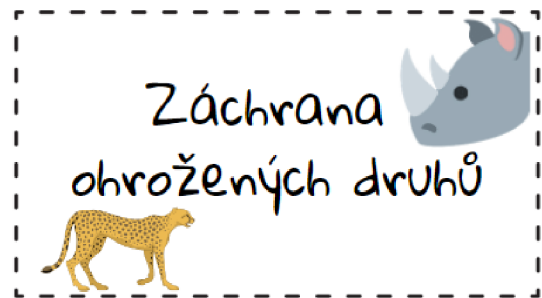


vybrané odvětví

.....



Příloha č. 11 – Vztah jedince k životnímu prostředí



Samostatná práce

1

2

3

4

5

6

Skupinová práce

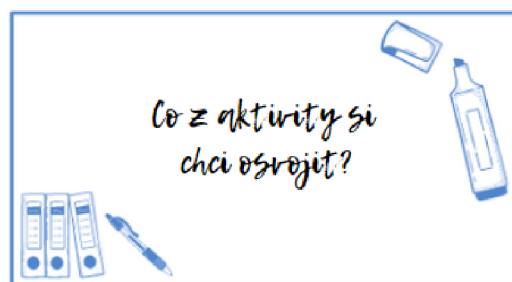
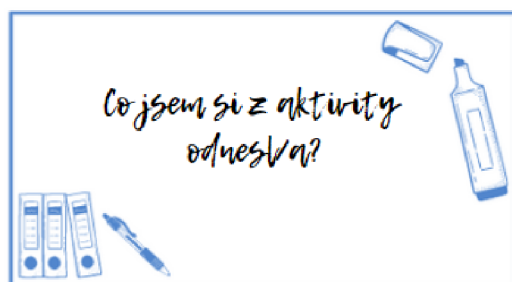
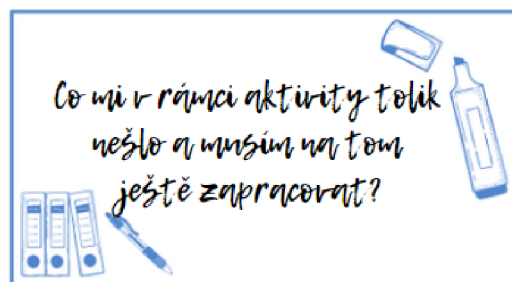
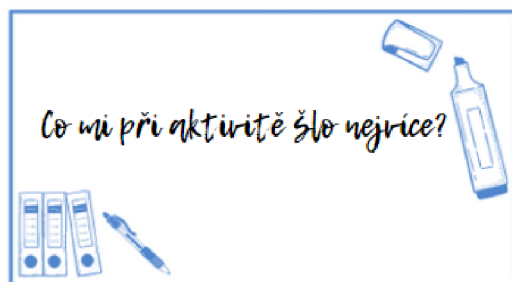
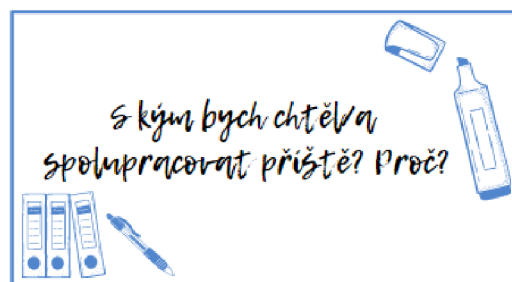
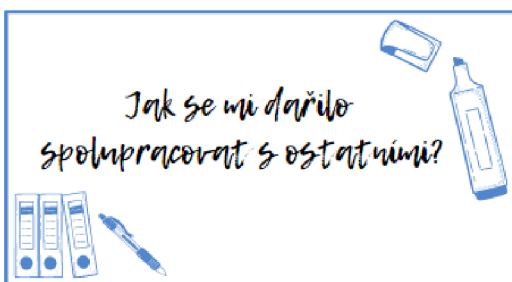
1

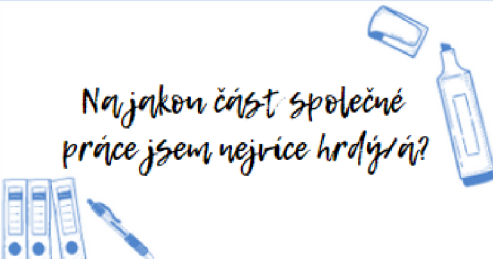
2

3

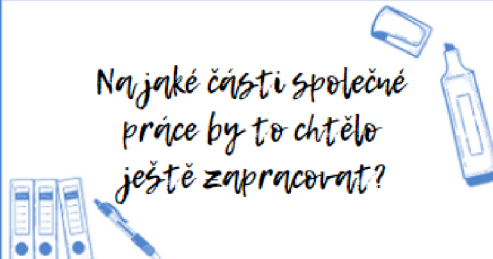
| | Bodovací tabulka | | |
|---|-------------------|-------------------|------------------|
| | 1. místo = 3 body | 2. místo = 2 body | 3. místo = 1 bod |
| 1. Kvalita vzduchu | | | |
| 2. Množství zeleně | | | |
| 3. Čistota vody | | | |
| 4. Záchrana ohrožených druhů | | | |
| 5. Třídění odpadu + recyklace | | | |
| 6. Podpora MHO + omezení ufpukajících plynů | | | |
| 7. Podpora bio produkce | | | |
| 8. Omezení plastů | | | |
| 9. Ekologické bydlení | | | |
| 10. Využívání dešťové vody | | | |

Kartičky na reflexi

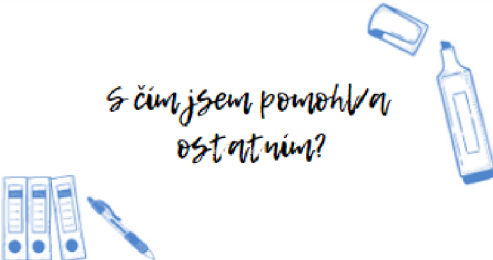




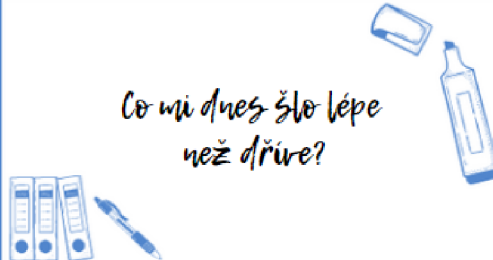
Na jakou část společné práce jsem nejvíce hrdý/a?



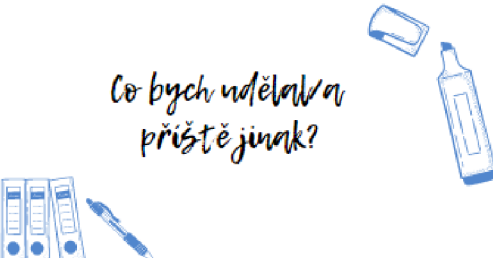
Na jaké části společné práce by to chtělo ještě zapracovat?



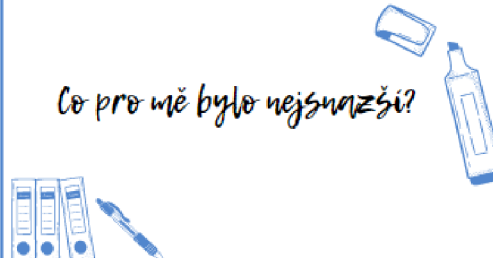
S čím jsem pomohl/a ostatním?



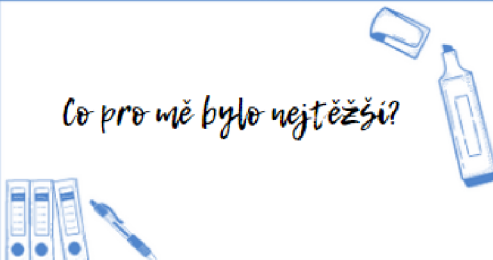
Co mi dnes šlo lépe než dříve?



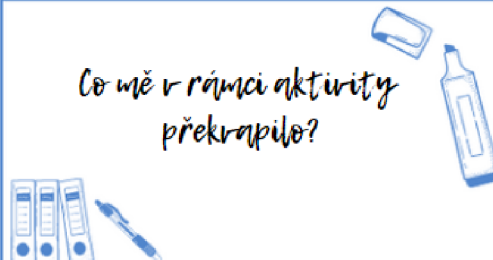
Co bych udělal/a příště jinak?



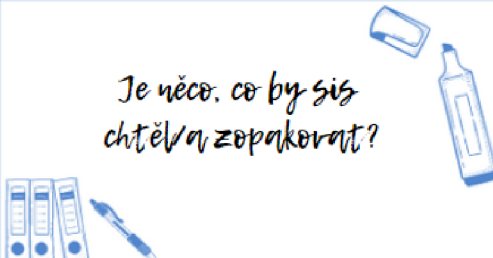
Co pro mě bylo nejsnazší?



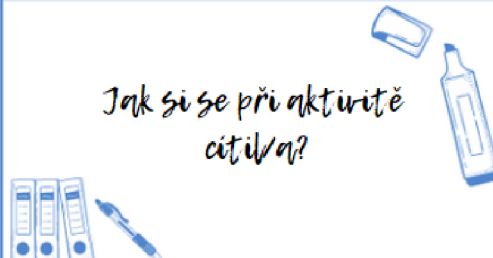
Co pro mě bylo nejtěžší?



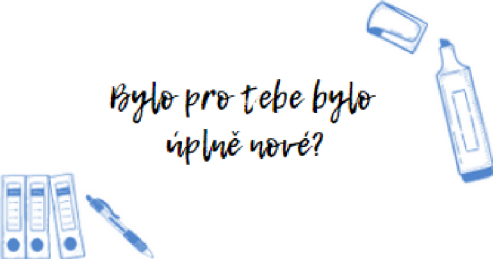
Co mě v rámci aktivity překvapilo?



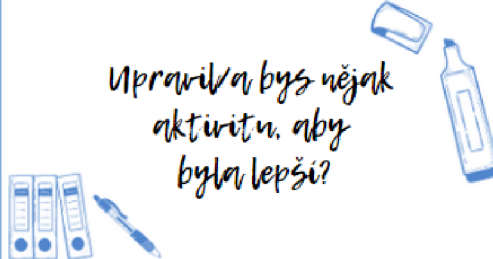
Je něco, co by sis chtěl/a zopakovat?



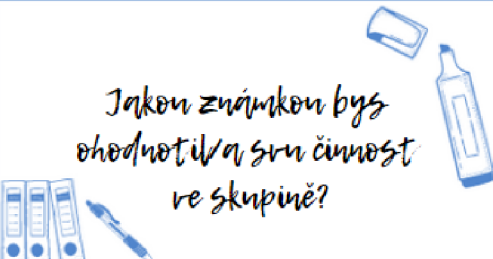
Jak si se při aktivitě cítil/a?



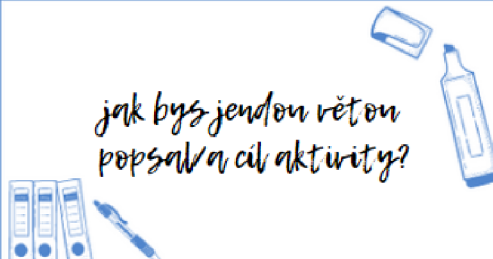
Bylo pro tebe bylo úplně nové?



Upravil/a bys nějak aktivitu, aby byla lepší?



Jakou známku bys ohodnotil/a svou činnost ve skupině?



Jak bys jednou větou popsal/a cíl aktivity?

Příloha č. 12 – Základní pojmy mediálního světa

Texty

Veřejnoprávní média



V České republice a ve většině států Evropské unie existují jak komerční, tak veřejnoprávní masmédia – televize a rozhlas. Říká se jim média veřejné služby. Soukromá média se snaží dosáhnout zisku prodejem vysílacího času reklamním agenturám. Ekonomické zákonitosti je tak nutí k tomu, aby za co nejméně peněz získala pořady s co největší sledovaností. Česká televize, Český rozhlas a Česká tisková kancelář mají provoz upravený zvláštními zákony – a finanční prostředky získávají hlavně z veřejných zdrojů.

Co by podle odborníků nemělo ve veřejnoprávním médiu chybět?

- Zahraniční problematika – divák by měl vědět o událostech, které mohou v dnešním globalizovaném světě ovlivnit jeho život.
- Pravidelná rubrika ve zpravodajských relacích věnovaná kultuře by měla informovat o kulturních událostech v hlavním městě, ale i regionech.
- Neměl by chybět pravidelný pořad, který by soustavně komentoval dění v obou komorách parlamentu. Sledovanost takového pořadu sice není velká, ale kromě toho, že publiku zprostředkovává odborný pohled na proces přijímání zákonů, dostává také tento proces pod veřejnou kontrolu.
- Zastoupeny by měly být také naučné seriály vzdělávacího charakteru z nejrůznějších oborů lidské činnosti, se kterými se divák na komerčních programech neseťká. (Fraus, 2020)



Reklama



„Ve slovníku cizích slov najdeme, že slovo reklama pochází z francouzštiny a znamená: doporučení, způsob hromadné nabídky zboží, veřejné vychvalování zboží nebo služby.

Ať chceme nebo ne, všichni jsme ovlivněni reklamou, a to i ti z nás, kteří se tomu brání. Naprostá většina reklamních prostředků potřebuje k vyjádření svého poselství slovo – mluvené, zpívané, tištěné, malované...

V reklamě se také používá nejrůznějších mediálních forem: sloganů, znělek, hudby na pozadí, doplňujících zvuků, spojení textu s fotografiemi, scének, inzerátů, rozhovorů, soutěží, ale také webových stránek či multimediální prezentace. To vše proto, abyste si výrobek (produkt) lépe zapamatovali a nezapomněli na něj. Předpokladem úspěšné reklamy je použití takových prostředků, které jsou všeobecně oblíbeny příslušnou cílovou skupinou.

Kromě reklamy jsou zvláštní formy, obrazy, barvy a symboly používány také například na dopravních značkách – to proto, aby byly pro řidiče i chodce okamžitě a snadno rozeznatelné (i při špatné viditelnosti)“ (Fraus, 2020)



Zpravodajství



Zpravodajství je nejdůležitější obsah, který média přináší. Jeho podoba je ovlivněna podobou dané společnosti. Ve společnosti plní několik funkcí: informuje, určuje důležitost témat, ukazuje, co je podstatné a co nikoli, strukturuje náš každodenní život, připomíná nám hlavní hodnoty ve společnosti.

Zpravodajství přináší i zpravodajské rutiny. Zprávy jsou vždy pravidelně uspořádané, což vede ke jednotvárnosti a zároveň i k přehlednosti pro uživatele. Důvodem stereotypizace jsou ekonomické motivy a také očekávání publika – při změně by mohl nastat chaos.

Prvky, ze kterých je zpravodajský mediální produkt strukturován: politika, ekonomika, zahraničí, zprávy z domova, zprávy z kultury a sportu.

Ve zpravodajství nalezneme také opakující se postavy (kriminálníci, politici, sportovci...), zápletky (mezinárodní vztahy, politika...) a ikonografie (titulky, jmenovky...)

Zpravodajství se snaží přinášet do společnosti novost a neustále informovat své publikum o důležitých událostech, které mohou přímo či nepřímo ovlivnit jejich životy.



Bulvární zpravodajství



Klíčovou roli v bulvárním zpravodajství hrají emoce. Skrze emoce se tvůrci snaží publikum šokovat a přinést jim skandální odhalení. Serióznost těchto médií je nízká, informace jsou získány prostřednictvím drbů a zákulisních informací.

Při bulvarizaci dochází k tomu, že média přebírají charakteristické rysy bulvárních tiskovin, jako jsou např. Populismus, povrchnost, skandalizace, negativismus, jednoduchost a speciální využívání grafiky.

Bulvární tiskoviny kladou důraz i na vizuální stránku. Mají velké titulky, mnoho obrázků a fotografií, text článků je hodně zkrácen a je využívána omezená slovní zásoba bez využití odborných výrazů.

Přínosem bulvárních tiskovin je, že informují o životech politiků a tím přibližují a neformálně kontrolují politickou sféru. Informují o skandálech a prohřešcích, které se na politickém poli odehrají.



Fake news a hoax



Fake news jsou postaveny na zavádějících a neověřených informacích. Stávají se základem tzv. žluté nebo také bulvární žurnalistiky. Cílem je záměrně šířit mezi lidmi dezinformace a hoaxy a tím společnost zmanipulovat k ukvapenému jednání či šíření paniky.

Záměrné využívání těchto prostředků zvyšuje počet rozkliknutí článku na webech, nebo navádí ke koupi dané tiskoviny v obchodech.

Zmanipulovaný nemusí být jen text, ale v současné době i fotografie, které mohou po úpravách ukazovat zcela jinou skutečnost.

V počátcích internetu, ale i v jeho současné éře byly často posílány hoaxy prostřednictvím internetových řetězových zpráv, které měly žertovný charakter a putovali z jednoho příjemce na druhého. Obecně se jedná ale o poplašnou zprávu, jejíž cílem je mystifikace příjemce. Z jazykovědného hlediska se pravděpodobně jedná o zkráceninu zařikávadla hokus pokus → hoax, což podporuje význam daných prostředků v mediální komunikaci.



Texty – lehčí varianta

Veřejnoprávní média



Média dělíme na veřejnoprávní (Česká televize, Český rozhlas, Česká tisková kancelář – zřizovatel je stát) a soukromá (TV Nova, TV Prima, TV Barrandov – zřizovatel je soukromá osoba). Oba typy podléhají zákonům a kontrolám.

Soukromým médiím jde zejména o zisk, tím klesá i jejich důvěryhodnost. Publikují co nejskandálnější zprávy jednoduše proto, že po nich my lidé toužíme. Proto jsou zpravidla čtené a sledované několikanásobně víc než seriózní média a díky reklamě vydělávají právě na pozornosti, kterou senzačním informacím věnujeme.

Veřejnoprávním médiím nejde o zisk. Finanční podporu mají zajištěnou z veřejných prostředků. Jejich hlavním cílem je objektivita.

Sleduješ raději veřejnoprávní media nebo soukromá? Proč?



Reklama



Reklama je placená nebo neplacená propagace výrobku, služby, společnosti, obchodní značky nebo myšlenky, mající obvykle za cíl zvýšení prodeje.

Podle použitého média se rozlišuje televizní,

novinová,

internetová, rozhlasová, plakátová nebo jiná.



Reklamu v médiích je nutno jako takovou řádně označit, což často nedělají tzv. influenceři - youtuberi a bloggeri. Ti reklamu označují někdy jen prostřednictvím anglických slov sponsored nebo ad, což mnoho uživatelů nepochopí jako označení reklamy. Mnozí ale reklamu ve svých sděleních neoznačují nijak.

V novinách se reklama někdy označuje kromě slova reklama stále častěji jinými slovy, například jako inzerce nebo komerční sdělení.

Líbí se vám zpracováním nějaká současná reklama?

Co bude hlavním cílem reklamy?

Zpravodajství



Zpravodajství je nejdůležitější obsah, který média přinášejí. Ve společnosti plní několik funkcí: informuje, určuje důležitost témat, ukazuje, co je podstatné a co nikoli, strukturuje náš každodenní život, připomíná nám hlavní hodnoty ve společnosti.

Zprávy jsou vždy pravidelně uspořádané - politika, ekonomika, zahraničí, zprávy z domova, zprávy z kultury a sportu. Ve zpravodajství nalezneme také opakující se postavy (kriminálníci, politici, sportovci...), zápletky (mezinárodní vztahy, politika...) a ikonografie (titulky, jmenovky...).

Zpravodajství se snaží přinášet do společnosti novost a neustále informovat své publikum o důležitých událostech, které mohou ovlivnit jejich životy.



Díváte se na televizní noviny? Proč ano, proč ne?

Bulvární zpravodajství



Klíčovou roli v bulvárním zpravodajství hrají emoce. Bulvární tiskoviny kladou důraz i na vizuální stránku - mají velké titulky, mnoho obrázků a fotografií, text článků je hodně zkrácen. Provádí interpretaci jevů na základě základních informací a drbů. Je využívána omezená slovní zásoba bez využití odborných výrazů.

Přínosem bulvárních tiskovin je, že informují o životech politiků a tím přibližují a kontrolují politickou sféru. Informují o skandálech a prohřešcích, které se na politickém poli odehrají.



Znáte nějaké bulvární časopisy?

Proč bulvární zpravodajství používá jen omezenou slovní zásobu?

Fake news a hoax



Ne všechny informace, které na internetu najdeme jsou pravdivé. Webovým článkům a příspěvkům na sociálních sítích, které se tváří jako zpravodajství, ale šíří výmysly nebo polopravdy, říkáme fake news (doslova falešné zprávy). Tváří se jako zpravodajské, ale neopírají se o fakta, neuvádějí důvěryhodné zdroje a stejně jako bulvár pracují s emocemi.

Druhy hoaxů?

Poplašná zpráva manipuluje s pravdou nebo přímo lže a snaží se čtenáře přimět k dalšímu šíření. Přitom vystupuje jako dobrák, který pomáhá lidem.

Kanadský žertík chce hlavně pobavit. Přináší jen těžko uvěřitelnou informaci, z fotek bývá téměř na první pohled patrné, že jde o fotomontáž. Smyšlená petice nejčastěji bojuje proti údajnému plánovanému zpoplatnění nějaké sociální sítě a sbírá tak e-maily pro další spamy.

Prosba o pomoc snaží se zapůsobit na city příběhem lidí ve svízelné situaci a emotivními fotkami. Často žádá o peníze a šíří se i potom, co už dávno není aktuální.



Příloha č. 13 – Reklama, reklamní spot

Koláž pro inspiraci



Seznam zdrojů příloh

V jednotlivých aktivitách jsou hojně užívány fotografie, které mají působit poutavým a inspirativním způsobem. Zdroje fotografií jsou uvedeny v *Seznamu zdrojů příloh*. Žáci v hodině dostanou možnost do samostatného listu nahlédnout. Důvodem oddělení zdrojů je, aby zdroje nezasahovaly do grafického zpracování jednotlivých aktivit a tím nenarušovaly vyučovací proces.

Příloha č. 1

Albert Einstein. In: *Osobnosti.cz: Osobnosti* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.osobnosti.cz/albert-einstein.php>

Alžběta II. In: *Osobnosti.cz: Panovníci* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.panovnici.cz/alzbeta-ii>

Božena Němcová. In: *Osobnosti.cz: Spisovatelé* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.spisovatele.cz/bozena-nemcova>

Jan Ámos Komenský. In: *Osobnosti.cz: Spisovatelé* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.spisovatele.cz/jan-amos-komensky>

Karel IV. In: *Osobnosti.cz: Panovníci* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.panovnici.cz/karel-iv>

Marie Terezie. In: *Osobnosti.cz: Panovníci* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.panovnici.cz/marie-terezie>

Napoleon Bonaparte. In: *Osobnosti.cz: Panovníci* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.panovnici.cz/napoleon-bonaparte>

PIXABAY, Fotobanka. Emoce. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/vectors/%c5%a1%c5%a5astn%c3%a9-tv%c3%a1%c5%99e-emotikony-smajl%c3%adk-5049095/>

Rudolf II. Habsburský. In: *Osobnosti.cz: Panovníci* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.panovnici.cz/rudolf-ii-habsbursky>

Tomáš Garrigue Masaryk. In: *Osobnosti.cz: Panovníci* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.panovnici.cz/tomas-garrigue-masaryk>

Václav Havel. In: *Osobnosti.cz: Spisovatelé* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://www.spisovatele.cz/vaclav-havel>

Příloha č. 2

LAZÁKOVÁ, Petra. Děti v Africe. *Rádio Junior* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://junior.rozhlas.cz/fotopribeh-jak-se-zije-detem-v-africe-8060381>

PIXABAY, Fotobanka. Dítě, mimino, miminko. *Radiožurnál* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/tri-mesice-ktere-rozhodnou-o-vsem-vrati-se-miminko-k-rodicum-nebo-ho-ceka-adoptce-6241851>

FOTOGRAF BEZ TALENTU. My, děti války. *Fotograf bez talentu* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <http://www.beztalentu.cz/projekty/deti-valky/>

LAZÁKOVÁ, Petra. Škola. *Juni* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://junior.rozhlas.cz/fotopribeh-jak-se-zije-detem-v-africe-8060381>

PIXABAY, Fotobanka. Homeless. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/photos/homeless-man-beggars-homeless-2653445/>

Příloha č. 3

Mariánské Lázně. Fotografie Mariánských Lázní. *Mariánské Lázně*. [online]. [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://www.marianskelazne.cz/en/>

PIXABAY, Fotobanka. Mariánské Lázně. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/images/search/mari%C3%A1nsk%C3%A9%20l%C3%A1zn%C4%9B/>

Příloha č. 4

PIXABAY, Fotobanka. Parchment. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/vectors/svitek-v%3%a1lec-papyrus-pap%3%adr-34606/>

PIXABAY, Fotobanka. Planety. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/vectors/vesm%3%adr-kreslen%3%a1-poh%3%a1dka-planeta-7119131/>

Příloha č. 5

PIXABAY, Fotobanka. Stopy. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-03-23]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/vectors/stopa-chodidlo-chodidla-krok-j%c3%addlo-3609327/>

Příloha č. 6

Příloha č. 6 byla vytvořena v programu *Canva for Education*. <https://www.canva.com/>

Příloha č. 7

Příloha č. 7 byla vytvořena v programu *Canva for Education*. <https://www.canva.com/>

Příloha č. 8

MAZZIOTTA, Julie (2017). Teen Ballerina Celebrated for Showing Body Diversity: 'I Like Being a Role Model to Others'. *People*. [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://people.com/health/teen-ballerina-body-diversity-lizzy-howell/>

NĚMCOVÁ, Barbora (2018). Komise zamítla Tereze změnu pohlaví kvůli jménu. *Aktuálně.cz*. [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/komise-zamitla-tereze-zmenu-pohlavi-kvuli-jmenu-je-to-ponizu/r~c46edefee33011e8b2380cc47ab5f122/>

PIXABAY, Fotobanka. Kulturstika. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: Kulturstika <https://pixabay.com/cs/photos/pearl-harbor-havaj-kulturista-p%c3%b3za-80388/>

PIXABAY, Fotobanka. Gay. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/photos/milenci-lgbt-louka-portr%c3%a9t-venku-7258617/>

PIXABAY, Fotobanka. Lesbians. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/photos/erotick%c3%bd-sexy-%c5%beeny-lesbi%c4%8dka-pusa-6259922/>

PIXABAY, Fotobanka. Drogy. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/photos/narkoman-z%c3%a1vislost-drogov%c3%a1-z%c3%a1vislost-2713526/>

PIXABAY, Fotobanka. Akty. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/photos/%c5%beena-akt-ch%c5%afze-s%c3%a1m-blond-%c5%beensk%c3%bd-2096091/>

PIXABAY, Fotobanka. Kouření. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/photos/mu%c5%be-kytara-bez-domova-hudebn%c3%adk-852427/>

PIXABAY, Fotobanka. Muslimové. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-07-27]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/photos/muslimov%c3%a9-p%c5%99ist%c4%9bhovalci-amerika-n%c3%a1s-2590609/>

Příloha č. 9

PIXABAY, Fotobanka. Červená Karkulka. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/vectors/%c4%8derven%c3%a1-karkulka-d%c3%advka-b%c4%9bh-%c5%a1%c5%a5astn%c3%bd-156953/>

PIXABAY, Fotobanka. Jelen. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/illustrations/pr%c3%a9rijn%c3%ad-zv%c3%ad%c5%99ata-jelen-zv%c3%ad%c5%99ata-6724191/>

PIXABAY, Fotobanka. O perníkové chaloupce. *Pixabay* [online]. [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/illustrations/pern%c3%adkov%c3%a9-chaloupce-v%c3%a1noce-j%c3%addlo-3704271/>

Příloha č. 10

Příloha č. 10 byla vytvořena v programu *Canva for Education*. <https://www.canva.com/>

Příloha č. 11

Příloha č. 11 byla vytvořena v programu *Canva for Education*. <https://www.canva.com/>

Příloha č. 12

BĚLOHLAVÁ, Eva. *Mediální výchova: učebnice pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 2. vyd. Plzeň: Fraus, 2020. ISBN 978-80-7489-626-2.

Příloha č. 12 byla vytvořena v programu *Canva for Education*. <https://www.canva.com/>

Příloha č. 13

Příloha č. 13 byla vytvořena v programu *Canva for Education*. <https://www.canva.com/>